

Pojasta allikkoon?

Tutkimus elämänkulun, kuulumisen ja kohtalokkaiden hetkien kertomuksista
myöhäismodernissa Helsingissä

Rita Soive

Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Sosiaali- ja
kulttuuriantropologia
Pro gradu – tutkielma
Marraskuu 2015

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Sosiaalitieteiden laitos	
Tekijä – Författare – Author Rita Soive			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Pojasta allikkoon? Tutkimus elämänkulun, kuulumisen ja kohtalokkaiden hetkien kertomuksista myöhäismodernissa Helsingissä			
Oppiaine – Läroämne – Subject Sosiaali- ja kulttuuriantropologia			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu		Aika – Datum – Month and year Marraskuu 2015	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 101

Tässä pro gradussa tarkastellaan itsensä ei-suomalaisiksi tuntevien nuorten miesten narratiivejä elämästä myöhäismodernissa yhteiskunnassa. Ei-suomalaisella tarkoitetaan henkilöä, jolla on valtaväestöstä poikkeava kulttuuritausta, eli esimerkiksi henkilö, joka kuuluu Suomen kurdivähemmistöön. Tarkoitus on selvittää millä tavalla myöhäismoderniuden piirteet - kohtalokkaat hetket, elämäntyö, johonkin kuuluminen ja valinnanmahdollisuudet – ovat läsnä tutkittavien elämässä sekä miten ne vaikuttavat ja ovat vaikuttaneet heihin. Aineisto on kerätty etnografisesti: havainnoimalla, keskustelemalla ja haastattelemalla. Tutkittavien kertomuksia on tarkasteltu narratiivisen tutkimusmetodin avulla. Aineisto on kerätty puolen vuoden aikana helsinkiläisellä kerhohuoneella, joka toimi viikoittain nyrkkeilysalina. Tutkittavat olivat kenttätönsä aikaan 16–31-vuotiaita nuoria miehiä. Tutkielma on myös osa Non Fighting Generation ry:n hanketta: etnisten vähemmistö ryhmien välinen rasismi nuorten keskuudessa Suomessa.

Elämäntyö, kohtalokas hetki, valinnat ja kuulumisen tunne ovat sidoksissa toisiinsa myöhäismodernissa yhteiskunnassa. Havainnot osoittavat kohtalokkaan hetken voivan muuttaa arvoja tai saada henkilön irtautumaan aikaisemmin tärkeäksi kokemastaan ryhmästä tai tekemisestä. Näin ollen kohtalokkaan hetken seurauksena henkilö voi irrota tietyntyyppisestä elämäntyöstä, hänen arvonsa voivat muuttua siten, että hän huomaa erilaiset asiat arvostettaviksi ja alkaa tehdä valintoja uudesta arvomaailmastaan käsin. Toimijuus on myös tärkeä käsite tutkielmassa sillä, toimijuus ja sen sosiaalinen rooli voivat muuttua elämäntyöksi muuttuessa ja ihmiselle avautuu uusia toimintakenttiä – ja malleja.

Myöhäismodernissa yhteiskunnassa on tyypillistä ajatella ihmiset yksilöinä, jotka voivat ohjata lähes kaikkea omilla valinnoillaan. Näennäisesti myöhäismodernius olettaa jäseniensä olevan samalla viivalla, sillä valinnat vaikuttavat. Havainnot osoittavat, että valinnanmahdollisuuksissa esiintyy epätasa-arvoa, esimerkiksi sosioekonominen tausta vaikuttaa valinnanmahdollisuuksiin. Kokemus siitä, että muilla on suuremmat valinnanmahdollisuudet voi aiheuttaa ongelmia. Myöhäismoderni yhteiskunta myös olettaa jäseniensä olevan yksilöitä, toimivan itsenäisesti ja tekevän vaativiakin päätöksiä ja kauas kantavia valintoja, kuten myös pienempiä ja merkityksettömpiä valintoja. Ollakseen kykenevä valintoihin ja mahdollisuuksien poimimiseen, jotka omaa elämää toivottuun suuntaan vievät, ihmisen on myöhäismodernissa yhteiskunnassa raamittava itsensä. ”Minä” on määriteltävä selkeästi ja sitä on rakennettava ja muovattava jatkuvasti.

Avainsanat – Nyckelord – Keywords

myöhäismoderni yhteiskunta, myöhäismodernius, kohtalokkaat hetket, elämäntyö, valinnat, valinnanmahdollisuudet, toimijuus, sosiaalinen rooli, kuulumisen tunne, yksilöllisyys

Sisällysluettelo

1. Johdanto	7
1.1 Tausta ja aihe	7
1.2 Metodologia, aineisto, eettiset kysymykset.....	9
1.3 Kentän kuvaus: sinne päätyminen ja informanttien tapaaminen	14
1.4 Informantit giddensiläisessä valossa ja tutkimuskysymys.....	18
1.5 Tutkielman kulku	20
2. Myöhäismoderni aika ja yhteiskunta	21
2.1 Riskikulttuuri	21
2.2 Minäkuva ja identiteetti	25
2.3 Valinnanvapaus vai valinnanpakko ja elämäntyyli	27
2.4 Eksklusio, kuuluminen ja olemisen merkityksellisyys.....	29
3. Nuoret ja myöhäismoderni yhteiskunta: tutkimuksia ja teoriaa.....	36
3.1 Yhteiskunnallisten olosuhteiden vaikutus	37
3.2 Muutoskohdat, kohtalokkaat hetket ja narratiivit	39
4. Toimijuus ja elämäntyyli: tutkimuksia ja teoriaa	43
4.1 Nuoret, toimijuus, sosiaalinen status ja kuulumisen tunne	46
5. Kohtalokkaat hetket ja muutos.....	50
5.1 Henkilöt hetkien takana	52
5.2 Make: kohtalokas hetki	53
5.3 Axel: kohtalokas hetki.....	57
5.4 Jesse: kohtalokas hetki	60
5.5 Kohtalokkaan hetken jälkeen?	63
6. Elämäntyyli.....	67
6.1 Oma paikka maailmaan – vapaa-aika, kuuluminen ja toimijuus	67
6.2 Ajanvietto, elämäntyyli ja ympäristö.....	75
6.3 Elämäntyyli ja itsensä arvostus.....	79

7. Lopuksi	82
7.1 Pohdinta: myöhäismodernius ja kuulumisen tunne.....	82
7.2 Myöhäismodernius: yhdenlainen luonnehdinta nyky-yhteiskunnasta	86
7.3 Johtopäätökset	90
7.4 Loppusanat	95
Kiitokset	96
Lähteet	97
Internet-lähteet	100

Mä olin pikku poika, joka halus flaidaa/ Olin vihanen ja
välil käytiin pesismailaa/ Monet korvaukset mutsi
maksanu/ Hengasin ostaril eikä koulu natsannu/ Faija
oli istumas, otin broidista mallii/ Aina ku tehtii tyhmää
mä olin valmiin/

Tulin kertoo tähän väliin miltä tuntuu/ Se ku kovisteluun alkaa
ajan mittaan turtuu/ Pojasta allikkoon ja kaduilta keikoille/
Välillä rauhotun ja mieli tuntuu heikolle/ Mut oon näyttäny
mitä aikaan saatiin/ On lähiöstaran aika pistää pesismaila
kaappiin/ Aika rauhottuu, ja gangstapaska pausille/ Kun elämä
tuntuu pelkästään taudille/

Kaikki ajatteli silloin etten mä muutu/ Opettajat sano että
linnaan mä kuulun/ Mä nauroin niille paskasest päälle/
Sit elämäs tuliki liian nopee käänne/ Ylä-asteen jälkeen
en jatkanu opiskeluu/ Vaan riehumiseen ja kaduil
kovisteluun/ Ennen mestoil otettiin hommat haltuun/
Nykyään muijatkii juoksee meit karkuun/

Täs elämäs pitää jossai vaihees muuttuu/ Ei liian pitkäks
aikaa voi leveleille juuttuu/ Ei must tullu mikää rikas
räppitähti/ Vaan ghattostara jonka muijaki jätti/ Koska
ei ollu varaa ostaa siistei korui/ Koht vois lopettaa en
jaksu selitellä lorui/ Kumpa voisii vuoret hartioilta
siirtää/ taisto tapulist kumartaa ja kiittää/

Taisto

(räp-lyriikoita lainattu artistin luvalla)

1. Johdanto

1.1 Tausta ja aihe

”Ei rikolliseksi synnytä, vaan siihen kasvetaan”, puhahti Make melkein ärtyneesti yhden keskustelun päätteeksi tammikuisena iltapäivänä. Olin tavannut Maken kolmea kuukautta aikaisemmin eräällä kerhohuoneella, joka toimi viikoittain nyrkkeilysalina ja josta muodostui pro gradu tutkielmani kenttä. Make oli tuolloin 20-vuotias ja päässyt juuri muutamaa kuukautta aiemmin vankilasta, johon päätyi väkivaltaiseksi yltyneen sanaharkan takia reiluksi neljäksi vuodeksi. Helsinki, missä informanttini, kuten Make, ovat kasvaneet, on heidän kuvaustensa mukaan epätasavertaisempi, väkivaltaisempi ja kaikin puolin erilainen kuin se Helsinki, missä esimerkiksi itse olen elänyt.

Informanteillani on suomalaisesta valtaväestöstä poikkeava kulttuuritausta. Osaltaan tuo erilainen todellisuus selittyy heidän mukaansa ”ei-suomalaisuudella”. Jesse on taustaltaan ja juuriltaan romani, Make kurdi ja Axel pakistanilainen. He ovat suomalaisia virallisesti, mutteivät tunteeet itseään suomalaisiksi. He kuvailivat olevansa esimerkiksi kahden kulttuurin välimaastossa tai kuvailivat suomalaisuuden toisaalta vaikuttavan tiettyihin piirteisiin itsessään, mutta toisaalta jonkin muun taustan. Aihetta voisi pohtia monelta kantilta. Tässä tutkielmassa osoitan teorian ja aineistoni avulla kuinka esimerkiksi kuulumattomuus, kuulumavuudesta keskustelu ja sen punnitseminen voidaan nähdä vallitsevien yhteiskunnallisten olosuhteiden aikaansaannoksena. Päästäkseni perusteluuni tarkastelen informanttieni kuvauksia ja kerrottuja kokemuksia elämästä Helsingissä ja Suomessa: Millaista elämä on ollut? Entä miksi, miten ja minkä takia elämä on muuttunut?

Teoksessa *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age* (1991) sosiologi Anthony Giddens kirjoittaa, että elämme myöhäismodernia aikaa. Yhteiskunta sekä ympäröivä sosiaalinen ja kulttuurinen konteksti vaikuttavat jokaiseen ihmiseen tavalla tai toisella. Esimerkiksi ajatus, ettei tunne olevansa suomalainen, on kuitenkin suhde suomalaisuuteen. Tunne siitä, ettei kuulu yhteiskuntaan on suhde yhteiskuntaan. Tutkielmani yrittää myös asettaa suomalaisen yhteiskunnan piirteitä suurempaan yhteiskuntateoreettiseen valoon ja tarkastella Suomea myöhäismodernina yhteiskuntana. Näin ollen tutkielma on osa keskustelua Suomesta myöhäismodernina yhteiskuntana ja erityisesti kiinnittyy keskusteluun, jossa myöhäismoderniuden nähdään vaikuttavan nuorten ihmisten elämään, josta ovat kirjoittaneet muun muassa Kuronen (2010), Komonen (2001a), Noppari & Uusitalo (2011) ja Karvonen & Rahkonen (2000). Kaikki edellä mainitut nostavat esille ajatuksen yksilöllistämisestä ja riskeistä kuten syrjäytymisestä, ja esimerkiksi Karvonen & Rahkonen kirjoittavat, että myöhäismoderniuden paradoksi on siinä, että vaikka nuorille on tarjolla paljon valintoja ja mahdollisuuksia, saattaa niiden saavuttamiseen ja määräytymiseen edelleen vaikuttaa esimerkiksi sosioekonominen tausta (2000:135). Tässä tutkielmassa käytän termejä myöhäismodernius, myöhäismoderni aika ja myöhäismoderni yhteiskunta samaa ilmiötä kuvaavina käsitteinä.

Giddens on yksi lainatuimmista sosiologeista, eikä näin ollen ole ihmeellistä, että hänen ajatuksiaan ja teorioitaan on sovellettu monissa tutkimuksissa. Tärkeimpiä näistä tutkimuksista oman tutkielmani kannalta olivat nuorten elämää giddensiläisittäin tarkastelleet tutkimukset. Muiden tutkimusten ja Giddensin kautta lähdin tarkastelemaan informanttien kertomuksia ja mitä niissä ilmenee: Mikä on ollut kohtalokas hetki, joka on muuttanut informanttien elämää? Millainen on ollut heidän elämäntyylinsä? Esimerkiksi kohtalokkaiden hetkien tunnistaminen nuorten narratiiveissa on tärkeää, esimerkiksi nuorisotyössä, sillä muutoskohdassa ilmenee mahdollisuus viedä elämää johonkin, usein uuteen, suuntaan. Kohtalokkaassa hetkessä korostuu myös toimijuus; ihmisellä on mahdollisuus päättää omasta elämästään, eikä olla vain ympäristön

ohjailemana, jos näin kokee. Hetkeen tarttuminen on myös Giddensin mukaan mahdollisuuden lisäksi myös riski, josta kirjoitan myöhemmin.

Olin kaavaillut pro gradu aihetta nuorten elämään liittyvistä teemoista, kuten epätasa-arvoisten mahdollisuuksien kokemisesta elämässä. Teemat ovat pyörineet päässäni aina vuodesta 2009 jolloin eräs kandidaveistani Lyonin yliopistossa selitti poikaystävänsä serkun tilanteesta – kaverini mukaan tuolloin Ranskassa maahanmuuttajanuoret tai juuriltaan ei-ranskalaiset nuoret tunsivat usein olevansa ahtaalla. Sitten talvella 2013 löysin ilmoituksen, jossa Non Fighting Generation ry (NFG) etsi pro gradun tekijöitä etnisten vähemmistöryhmien välinen rasismi, eli EVVR-tutkimushankkeeseensa¹. Hanketta rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö. Sen tarkoitus on kartoittaa, tutkia ja löytää keinoja ennaltaehkäistä etnisten vähemmistöryhmien välistä rasismia Suomessa. Hankkeen painopiste on nuorissa ihmisissä, sillä NFG on ennen kaikkea järjestö, joka pyrkii kehittämään keinoja ehkäistä nuorten väkivaltaista käytöstä. Järjestö tekee yhteistyötä muun muassa Kriminaalihuollon tukisäätiön, KRIS:n kanssa, jolla oli hanke jenginuori-ilmion kartoittamiseksi – onko Suomessa nuorisojengejä? Tarttuessani NFG:n tarjoamaan haasteeseen sain kiintoisan aihealueen gradulleni, oivan tukijoukon muista graduntekijöistä ja hankkeen koordinaattorista Katri Kyllösestä, sekä merkityksellisyyden tunteen gradunteolle epäuskon hetkinä.

1.2 Metodologia, aineisto, eettiset kysymykset

Tutkielmani perustuu kenttähavaintoihin, kolmeen muodolliseen haastatteluun ja kahteen epämuodolliseen haastatteluun. Muodollisen erotan epämuodollisesta haastattelusta siten, että muodollinen haastattelu oli sovittu etukäteen, valmistauduin siihen lukemalla aikaisempia tutkimuksia tai metodologiakirjallisuutta ja minulla oli mukana nauhuri ja vihko. Epämuodollinen haastattelu puolestaan oli spontaani haastattelutyypinen keskustelu, jossa minä en niinkään keskustellut, mutta kyselin ja informantti vastasi. Silloin kukaan ei tiennyt haastattelun tapahtumisesta etukäteen, eikä

---

¹ EVVR-hankkeen tarkempi esittely NFG:n sivuilla:

<http://www.nfg.fi/modules/system/stdreq.aspx?P=257&VID=default&SID=279759990786343&S=0&C=27416>

minulla ollut mukana nauhuria, eikä aina haastattelun hetkellä edes vihkoa. Heti haastattelun jälkeen tosin kirjoitin kaiken ylös niin hyvin kuin muistin ja saatoin pyytää informanttia toistamaan jonkun asian, jos hän oli vielä paikalla. Saatoin pyytää lisätietoa johonkin asiaan vielä esimerkiksi sähköpostillatai facebook-viestillä. Pääosin tuo puoli vuotta kentällä kului osallistuvan havainnoinnin merkeissä – osallistuin nyrkkeilytreeneihin, kuuntelin, keskustelin. Pääinformantteja oli kolme: Make, Jesse ja Axel. He esiintyvät tutkielmassa nimillä Jesse, Make ja Axel, jotka eivät yksityisyydensuojan vuoksi ole heidän oikeat nimensä. Neljänneksi keskeiseksi informantiksi muodostui henkilö, jota tutkielmassani kutsun Janneksi. Häneltä sain niin ikään arvokasta tietoa. Heidän lisäksi treeneissä ja kerhotilassa oli muitakin ihmisiä, nuoria miehiä, Jannen lapset tai Jannen naapurin tyttö – ketä milloinkin. Heihin viitataan pseudonyymeillä kuten informantteihinikin, ja heidän läsnäolonsa on ilman muuta vaikuttanut tapahtumiin, treeneihin, vuorovaikutukseen ynnä muuhun.

Kati Kauravaaran pohdinta kenttätöystä ja informantteille äänen antamisesta olivat mielenkiintoisia ja löysinkin hänen väitöskirjatutkimuksestaan hyviä esimerkkejä metodeista. Hänen tutkimuksensa aihe alue on jokseenkin erilainen kuin omani, mutta väestönosa jonka elämään hän perehtyi, oli niin ikään nuoret miehet. Kauravaara tutki syitä nuorten miesten liikkumattomuuteen ja epäterveelliseen elämäntapaan. ”Arvostava suhtautumiseni tutkittaviin pitää sisällään ajatuksen siitä, että tutkittava on itse oman elämänsä paras asiantuntija. Ajattelen, ettei tutkijalla voi olla viisautta tutkittavansa elämästä ja arjesta, vaan se viisaus on tutkittavalla itsellään” (Kauravaara 2013: 20). Olen samaa mieltä Kauravaaran kanssa ja pyrin ilmaisemaan tämän selkeästi informanteilleni. Lukiessani Benita Heiskasen tutkimusta Austinin pugilisteista törmäsin samoihin haasteisiin omalla kentälläni, kuin mitä hän kuvailee haasteikseen. Heiskanen kirjoittaa itsessään tutkimusprosessin selittämisen olleen haastavaa, sillä informanteille akateeminen tutkimus ei välttämättä ollut tuttua (Heiskanen 2012:115). Törmäsin itse samaan pulmaan, kuinka esittää tutkimukseni ja tekemiseni kentällä mahdollisimman oikein. Tarkoituksella sanoin tekeväni opinnäytetyötä, enkä pro gradu -tutkielmaa. Olin huojentunut kun Make

sanoi ”joo joo mä tajuun” ja selitti muille mikä se on. Sen sijaan minun oletettiin tietävän kaikenlaisia sekalaisia asioita. Ennen kuin ensimmäistäkään muodollista haastattelua oli järjestetty tai sen kummempia keskusteltu olin treenannut Jessen, Maken ja Axelin kanssa ja heidän johdolla useita kertoja. Oli siis ollut monia tilanteita, joissa minä en ollut minkäänlainen asiantuntija, vaan he.

”Hei sä varmaan osaat tehdä tän”, Make huikkasi minua kohti ja teki hypyntapaisen, jossa molemmat jalat olivat samaan aikaan ilmassa eri suuntiin. ”Sä varmaan osaat”, hän virkkoi. Muut katsoivat minua. ”Öh emmä tiä”, sanoin ja vitkastelin venytysten kanssa. Jannen lapset olivat onneksi rytmitajuisempia ja nappasivat hyppytekniikan heti haltuunsa. Viola heitti jopa jonkin voltinsekaisen, ilmeisesti puolivahingossa, sillä näytti kummasti kovin hämmästyneeltä ja säikähtäneeltä sen seurauksena.

Myöhemmin Make yritti opastaa jonkin potkun osuma suuntaa, mutta Axel sen jo osasi. Anton seilasi edes takas, eikä vaikuttanut keskittyvän neuvoihin – mikä näytti ärsyttävän Makea. Jesse väitteli jo kyllästyneesti Ramin kanssa käsien asennosta nyrkkeilymatsissa ja tilanne ennusti mattoon menoa. ”Hei missä kohti haima on ihmisessä?”, Make huudahti yhtäkkiä ja katsoi minua. Nousin ja menin lähemmäs, selkääni pidellen, aivan kuin sillä tavoin haimankin löytäisin. Jesse ja Rami tulivat lauhuneina lähemmäs, Anton oli seilannut tiehensä ja Axel näytti uneksivalta, mutta liittyi muodostuneeseen piiriin. Jannen ääni kantautui jostain, mutta ketään ei se kiinnostanut, odotettiin vain vastausta haiman sijainnista. ”Ööh emmä tiä”, virkoin ja lähdin miettimään, ”eehkä jossain...”, ”tai tai entä entä maksa?”, jatkoi Make kärsimättömästi. ”Eehkä jossain tässä”, mietin ja painelin kylkeäni, ”ei se siinä voi olla, ku siihen lyödään tää lyönti”, Make jatkoi ja demonstroi Ramin kylkiluun alle osuvan lyönnin, ”no siinähan se juuri sitten on”, virkoin, ”emmä tiedä sen paremmin”, totesin huvittuneesti. (Kenttähavainnot 2014/1).

Muutenkin pyrin Kauravaaran tavoin ilmaisemaan sen, että he ovat oman elämänsä asiantuntijoita ja minä kysyn mielenkiinnosta, siksi etten tiedä ja haluan tietää.

Make siirteli treenikassiaan, löysi sille sopivan paikan ja siirsi päällään olleen collegepaidan sinne. ”Emmä vois ikinä esim mun kihlatun kavereille kertoa mun taustasta, ne kattois ihan alaspäin, ei ne ymmärrä”, Make katsahti minuun ja jatkoi hetki sitten aloittamaamme keskustelua. ”Emmäkään voi väittää et mä ymmärtäisin”, vastasin. ”Mut sä et kato alaspäinkään mä huomaa”, Make vastasi painokkaasti, jopa tuimasti ja siirsi painoaan, ettei putoaisi sohvan käsinojalta. ”Miten mä voisin kattoo alaspäin

jotain sellasta mistä mä en tiedä mitään, jota mä en ymmärrä”, sanoin yllätyksekseni, ”just ni!”, huudahti Make ja vetäisi treenikassin vetoketjun kiinni kuin säästyksenä sanoilleen. (Kenttähavainnot 11/2013)

Heiskanen kirjoittaa huomanneensa miten spatiaaliset dynamiikat ja paikat vaikuttivat kohtaamisiin hänen ja informanttien välillä (Heiskanen 2012: 117). Allekirjoitan saman. Huomasin useasti, että muodollinen haastattelu, nauhuri pöydälle ja vihko käteen, oli aina kaikkein vaikein. Aluksi ajattelin muodollisten haastattelujen toimivan hyvin, kunhan ne vain tehtäisiin tutulla maaperällä, eli esimerkiksi treenisalilla. Lopulta huomasin, että muodollinen haastattelu oli hankala, olimme missä paikassa hyvänsä. Axelin kanssa haastattelua sovittaessa yritin ehdottaa, että hän nimeäisi paikan ja ajan, jotta se olisi enemmän niin sanotusti hänen maaperällään. Axel kuitenkin odotti minun määrittävän missä haastattelu pidettäisiin.

Make tuli takaisin ja istahdimme sohvalle, selitin haastatteluetiikkani ja lupasin olevani luottamuksenarvoinen, kävin läpi mitä en kerro ja miten viittaan paikkoihin ynnä muuta. Make ilmoitti kantansa siihen miten asioista puhuttaisiin - ”suoraan ja niiden oikeilla nimillä”. Tein myös selväksi, ettei tarkoitukseni olisi loukata ketään, jos esimerkiksi sanoisin jotain tietämättömyyttäni, joka loukkaisi jota kuta. Molemmat nyökkittelivät ja sanoivat asian olevan selvä. (Kenttähavainnot 2013/12)

Spontaanit, haastattelumaiset tilanteet, joissa minä toimin katalysaattorina ja esitin ensimmäisen kysymyksen, sen sijaan usein toimivat. Kuten kerran Jannen kanssa ennen treenejä, kun en voinut treenata kipeytyneen nilkan vuoksi. Mukanani ei ollut nauhuria saati vihkoa, istuin vain sohvalle, aloin narskutella omenaa ja kuunnella.

Toinen kiintoisa seikka, minkä tajusin olevan läsnä omallakin kentällä luettuani Heiskasta (2012: 119), oli poikien määritelmä itsestään. En ajatellut missään tapauksessa olevan sopivaa käyttää niitä termejä mitä he käyttivät ja miten he itsensä kategorisoivat. Esimerkiksi, kerran treeneihin saapui uusi poika, jolta Make kysyi: ”minkä maalanen sä oot?”. Poika vastasi: ”mustalainen”. Myös termin pakolainen käyttö saattoi olla informanteille ihan toimiva termi kuvailemaan jota kuta ihmistä. Se ei ollut haukkumasana, vaan jokseenkin humoristinen ilmaus henkilöstä, joka ei ollut kantasuomalainen.

”Mun pitäis ostaa uudet käsisiteet”, virkoin kieputtaessani kulahtaneita kaksi vuotta vanhoja nauhoja ranteeni ympäri. ”Mm”, kuului hyväksyvää mutinaa ympäriltä. ”Mut kaikki niistä ei oo hyviä”, sanoi Jesse ja jatkoi: ”esim ne Everlastin-käsisiteet joita sain sponsoreilt silloin kun kisasin, niin ne on ihan paskoi.” ”Aijaa”, minä sanoin, muut katsoivat Jesseä tai eivät kuunnelleet. ”Siin kurvis on se pakolaiskauppa”, Jesse aloitti, ”pakolaiskauppa?”, kohotin kulmiani. Jesse virnisti ja jatkoi ”hehe no se jonkun ulkomaalaisen pitämä kauppa, niin sieltä saa hyviä”. ”Okei, taidan tietää sen”, sanoin. (Kenttähavainnot 2014/1)

On otettava huomioon paikan ja tilanteen vaikutus haastateltavien, muiden kentällä olleiden ja itseni välillä. Haastateltavistani kukaan ei ollut juuri siltä alueelta kotoisin tai asunut siellä, hekin tulivat sinne vain vetääkseen treenit ja lähteäkseen sitten punttisalille, kotiin, vanhemmille, keskustaan, kuka milloin minnekin. Makelle, Jesselle ja Jannelle se oli työpaikka, Axelille treenipaikka ja kavereiden näkemispaikka ja minulle treenipaikka ja tutkielmani kenttä, jonka usein lähes unohdin ja tulin vain treenailemaan, enkä aktiivisesti observoimaan.

Narratiivinen tutkimusmetodi osoittautui päteväksi, kun aloin koota ja tarkastella keräämääni aineistoa. Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*, (toim. Aaltola & Valli 2001) eritellään eri metodien tapoja ja piirteitä. Kirjan luvussa ”Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena” Heikkinen kirjoittaa, narratiivisen tutkimuksen pyrkivän paikalliseen, henkilökohtaiseen ja jopa subjektiiviseen tietoon. Yksittäisten ihmisten elämäntekot ja luovat merkityksiä ja päästävät yksittäisten henkilöiden äänet kuuluviin autenttisesti. (Heikkinen 2001: 130.) Tieto muodostuu näin moniäänisempänä ja kerroksellisempänä entiteettinä; joukkona pieniä kertomuksia, eikä pelkisty yhteen, universaaliin ja monologiseen niin sanottuun suureen kertomukseen, joka toimii usein myös vallan ja manipuloinnin välineenä (mt.).

Tarinoiden kautta ihmiset antavat merkityksiä asioille, narratiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkijan ja tutkittavien yhteiseen merkityksen luomiseen (mt). Suurin osa aineistostani on saatu keskusteluista ja keskusteluiden seuraamisesta, joiden aikana puhujat tiedostivat läsnäolonsa. Perustelen narratiivista lähestymistapaa aineistoon myös sillä, ettei minulla ole monien ihmisten keskusteluja tai haastatteluja, vaan neljän ja tarkoitus

oli mahdollisimman autenttisesti kirjoittaa muun muassa heidän kokemuksistaan. Informantit kertoivat juttuja itsestään, toisistaan ja tekemisistään siten, että niitä voi katsoa narratiivisen lasin läpi. Luvussa sanotaan, että narratiivisen tutkimuksen tieto muodostuu usein dialogisesti, keskusteluissa tutkijan ja informanttien välillä (Heikkinen 2001:130). Heikkisen mukaan tutkimusote keskittyy yksilöiden elämään heidän itsensä kokemana ja merkityksiin, joita he antavat elämälleen tarinoiden välityksellä. Idealistisesti yritys on maailman kuvaamisen lisäksi muuttaa sitä siten, että se muuttuisi paremmaksi tutkittavien kannalta. (Mt.)

Suomi on perustellusti tärkeä ja merkittävä työn ja tutkimuksen kieli ja siksi kirjoitan tutkielmani suomeksi. Vaikka olen opiskellut pääosin muualla, niin äidinkieleni on kuitenkin suomi ja haluan pystyä kirjoittamaan sillä laadukasta tutkimusta. Tärkein seikka kirjoituskielen valintaan oli kuitenkin se, että informanttini puhuivat suomea. Tutkimuksessani on paljon suoria lainauksia heidän jutuistaan ja haastatteluista, joten en halunnut ruveta kääntämään niitä englanniksi. Toiseksi, osa heidän käyttämistään termeistä ja slangista oli sellaista, etten osaisi kääntää sitä vastaavanlaiseksi sujuvaksi englanniksi.

Informanttieni ja kaikkien tekstissä esiintyvien henkilöiden nimet on muutettu. En myöskään kerro tarkkaa sijaintia paikoille, tai nimeä tiettyjä asioita tarkalleen. Näin toimin heidän toiveestaan. Loppujen lopuksi Helsinki on melko pieni kaupunki ja tietyissä piireissä suppeatkin kuvaukset paljastavat kirjoituksen kohteen. Informanteilla oli erilaisia syitä siihen miksi eivät halua tulla tunnistetuiksi. Toisaalta, olen sitä mieltä, että jos kirjoittaisin heistä heidän oikeilla nimillään, niin jotkut heidät tunnistavat lukijat voisivat saada uudenlaisen tai erilaisen käsityksen heistä kuin mitä poliisi, entinen koulu tai muu taho antavat.

1.3 Kentän kuvaus: sinne päätyminen ja informanttien tapaaminen

Tapasin informanttini keskusteltuani Katrin kanssa mahdollisesta aiheestani. Kun hän kuuli, että olin kiinnostunut tarkastelemaan jengi-ilmiötä, hän ehdotti, että tapaisin erään entisen poliisin, joka oli Jenginuorihankkeen

projektipäällikkö. Ensimmäisenä torstaina marraskuun alussa 2013 minun oli tarkoitus keskustella jengiytymisen ilmiöstä nuorten keskuudessa Suomessa, Kriminaalihuollon tukisäätiössä työskentelevän, tuon edellä mainitsemani, entisen poliisin kanssa. Jenginuorihankkeen tarkoitus oli kehittää nuorille - suoraan sanoen - jotakin muuta tekemistä kaduilla pyörimisen ja mahdollisen turhautumisesta aiheutuvan rikollisen toiminnan sijaan. Hankkeen puitteissa oli siis järjestetty nyrkkeilytreenit, jotka kokoontuivat kerran viikossa. Nyrkkeilytreenejä veti kaksi nuorta miestä. Heihin ja heidän kavereihinsa tutustuin ja he ovat olleet informanttini ja heidän kertomuksensa tutkielmani perusta. Nyt kerron lyhyesti jokaisesta keskeisestä henkilöstä, jotta tekstissä esiintyvät aineistopätkät tai keskustelupätkät olisivat paremmin ymmärrettävissä.

Make kertoi olevansa kihloissa, ja pitävänsä työstään. Hän oli innokas kamppailu-urheilija, jonka kannustus ja into brasilialaiseen jiujiitsuun ei kaikonnut koskaan. Hänellä oli selkeät mielipiteet, eikä epäröintiä ilmaista niitä. Jesse oli kenttätöön aikaan 19-vuotias ja hänen päivänsä täyttyivät töistä, salilla treenaamisesta ja kavereiden näkemisestä. Nyrkkeilyn pariin Jesse päätyi 12-vuotiaana. Lajin kautta hän löysi jotakin, jossa onnistui, oli taitava ja arvostettu.

Axel oli Jessen ja Maken ystävä. Axel ja Jesse olivat tunteneet lapsista asti; he asuivat lapsina samassa naapurustossa. Makeen molemmat tutustuivat teineinä. Axel oli kenttätöön aikaan 20-vuotias, ja kuten Makekin, innokas kamppailu-urheilija, joka kertoi luonteensa hyvien puolien nousseen esiin erityisesti vapaaottelun ansiosta. Axel oli lapsena ja nuorena tappelija ja kantaa vielä jonkin aikaa mukanaan rikosrekisteriä nuoruuden pahoinpitelyistä. Hänellä oli kuitenkin unelmia ja suunnitelmia, joita hän pääsi tavoittelemaan aikuislukion kautta, vaikka koulu jäi aikoinaan kesken.

Janne työskentelee Jessen ja Maken kanssa samassa työpaikassa ja usein paikalla torstaisin treenisalilla, vaikkei treenannutkaan. Toisinaan myös hänen pienet lapsensa olivat mukana. 31-vuoden ikään Janne on kuulemani mukaan ehtinyt kokea paljon. Janne on entinen narkomaani, joka parhaista yrityksistään huolimatta, ei ollut valmis isäksi vielä 15-vuotiaana. Janne on ollut vankilassa: huumeriippuvuus ajoi tienaamaan rahaa keinolla millä

hyvänsä, rikollisillakin. Janne nauroi, kun kyselin vankilassa olemisesta, suomalaisessa vankilassa on kuulemma helppo lusia. Elämänsä viimeiset huumeet Janne käytti 29-vuotiaana. Kenttätöön aikaan Janne kävi töissä ja oli onnellinen perheen isä, jolla oli tarinoita ja kokemuksia jaettaviksi.

Kenttäni oli itähelsinkiläinen sali, jossa tapasin ja treenasin informanttieni kanssa marraskuusta 2013 huhtikuun 2014 loppuun. NFG:n kautta oli järjestynyt tapaaminen Kriminaalihuollontukisäätiön, KRITS:n, jenginuorihankkeen projektipäällikön, Juhan, kanssa. Tarkoitus oli kartoittaa olisiko mahdollista päästä heidän mukaansa kentälle. Projektipäällikön mielestä, ei ollut kuitenkaan hyvä idea, että tulisin mukaan esimerkiksi ostareille, joilla he tekevät kenttätöitään nuorten parissa. Hänen mukaansa nuorille pitäisi koko ajan selitellä miksi olen mukana ja kuka olen. Luottamuksen luominen nuoriin vei heidänkin kenttäporukaltaan todella paljon aikaa, noin puolesta vuodesta vuoteen. Juha sattui kuitenkin mainitsemaan ryhmistä tai porukoista jotka enemmän tai vähemmän ohjatusti kokoontuivat tietyllä kerhohuoneella, joka torstai, jonne olisin tervetullut.

Marraskuun toisena torstaina 2013, väsymyksestä huolimatta, menin tuolle kerhohuoneelle. Olin hieman myöhässä ja pelkäsin, että jos kyseessä on jokin pyöreän pöydän ympärillä tapahtuva keskusteluilta, niin vaikuttaisin heti ensi alkuun epäkohteliaalta saapuessani melkein vartti alkamisajan jälkeen. Tuona kirkkaana ja kirpeänä marraskuun päivänä astelin määränpäähän ja olin miettinyt mitä kysyisin Juhalta hankkeen tuon hetken saavutuksista ja pohdinnoista. Ennen kuin olin ehtinyt portaita alas kellaritiloihin, Juha tulikin minua portaikossa vastaan. ”No moimoi!”, hän huikkasi ja ilmoitti menevänsä kauppaan. Jaahas. Hän ei onneksi jättänyt minua yksin, vaan laskeutui portaat vielä äkkiä alas kanssani ja koputti voimakkaasti paksuun rautaoveen. ”Jätin avaimet tonne kun Jesse ja Make on siellä”, hän virkkoi, kuin olisin täysin tietoinen keitä edellä mainitut henkilöt olivat. Kohta ovi avattiin, ”tässä on Rita”, Juha sanoi. Yrmeän näköinen, lihaksikas ja tatuoitu, hieman minua pidempi nuori mies seisoi kynnyksen toisella puolella ja ojensi kätensä: ”moi, Jesse”, hän sanoi

lyhyesti ja paineli pois. Juha tuuppasi minut sisään ja lähti itse kauppaan. Jaahas. Jesse oli hävinnyt takaisin kellarin uumeniin, ilmeisesti sinne mistä kuului punttien nostelun ja niiden takaisin maahan laskemisen kolina. ”Otanko kengät pois?”, kysyin Mikoksi osoittautuvalta mieheltä. ”Ei, ei tarvii”, hän totesi iloisesti. Pyörin ympäri suurehkoa kellaritilaa ja menin juttelemaan Mikon kanssa, joka oli nuorisotyöntekijä ja yleensä torstai-iltaisin paikalla.

Yhä melkein puolen tunnin kuluttua kuljeskelin ympäriinsä päämäärättä. Seilasın ympäri kerhotilaa, joka muodostui keittiömäisestä oleskelutilasta, biljardipöytähuoneesta ja kuntosalista. En viitsinyt mennä kuntosalin puolelle, josta kuului treenauksen ääniä. Juhan tultua takaisin lyöttäydyin hänen seuraansa juttelemaan niitä näitä. Siirryimme kuntosalin puolelle. Neljä poikaa tai nuorta miestä oli treenaamassa kuntosalin tatamilattialla. Oloni oli hölmö, mitä muka meinasin saada irti tällaisesta observoinnista?! Juha otti kuvia kun pojat siirtyivät harjoittelemaan nyrkkeilyn lyöntejä. Nyrkkeilyn näkeminen laittoi aivoni raksuttamaan. Jokin esteli heittäytymästä suin päin mukaan.

Oveen koputettiin, Juha lähti avaamaan ovea ja minä avasin suuni: ”hei voiks mä tulla treenaa teiän kaa?”, neljä päätä kääntyi ja katsahti minua kohti. ”Joo totta kai”, heitti Jesseksi itsensä aikaisemmin esitellyt. Nakkasin kengät jalasta ja heitin huivin naulakkoon. Tiedostin sopimattoman asuni ja pysähdyin ennen kuin ehdin tatamein päällystetylle lattialle ”hmm...mul ei oo ihan parhaimmat vaatteet, en tienny et tääl voi nyrkkeillä”, totesin hiljaa, puoliksi itselleni, puoliksi muille ja astuin tatamille. Neulemekko ja trikoot eivät loppujen lopuksi olleet se surkein asu.

Ihmisiä saapui ripotellen pitkin tunnin kulkua farkuissa ynnä muissa epäurheiluvaatteissa aina varttia vaille kuuteen asti, jolloin harjoitusten oli määrä loppua. Kaiken kaikkiaan meitä oli treenaamassa seitsemän. Pojista tai pikemminkin, nuorista miehistä kaksi toimi ohjaajina. Ohjaajat, Jesse ja Make, selvästi tunsivat suurimman osan treenaamaan tulleista entuudestaan ja osa oli tullut kavereidensa siivellä. Minuun suhtauduttiin hyvin, joskin ehkä kyräillen välillä, mutta kohdeltiin yhtä arvokkaasti kuin muitakin

treenaamaan saapuneita. Jäin treenien jälkeen istuskelemaan olohuonetilaan, jonne kaikki olivat suunnanneet treenien loputtua. Ihmiset söivät, joivat ja juttelivat.

1.4 Informantit giddensiläisessä valossa ja tutkimuskysymys

Tarkastelen informanttieni elämän käännöskohtia sosiologi Anthony Giddensin kohtalokkaiden hetkien ja elämäntyylin teorian valossa. Molemmat ovat osa Giddensin laajempaa teoriaa myöhäismodernista yhteiskunnasta. Ymmärtääkseen kohtalokkaat hetket tai valinnanmahdollisuudet, on ymmärrettävä ajatus tästä tietynlaisesta yhteiskunnasta. Giddensin teoria myöhäismoderniudesta on teoria, mitä laajimmin tutkielmassani käytän. Näin liitän universaalin ilmiön eli nuorten ongelmat, mutta tässä hyvin paikallisen tutkimuksen, osaksi laajempaa todellisuutta ja laajemman teorian esimerkiksi, mikä omalta osaltaan tukee tutkielman relevanssia. Käyttämäni etnografinen metodi ja äänen antaminen informanteille on perustellusti se, mikä määrittää tutkielmani antropologisuuden. Vaikka olen käyttänyt tutkielmassani paljon muitakin kuin antropologisia tutkimuksia ja teoksia, en koe sitä ongelmaksi. Tutkimuksen metodologian ollessa antropologinen, ei esimerkiksi sosiologinen pääteoria Giddensin myöhäismoderniudesta tee tutkielmasta vähemmän antropologista.

Graduni käsittelee itsensä ei-suomalaiseksi tuntevien nuorten miesten narratiiveja omista kokemuksistaan elämästään Suomessa. Käytän sosiologi Anthony Giddensin teoriaa myöhäismoderniudesta gradussani: myöhäismodernilla yhteiskunnalla, esimerkiksi nykypäivän Suomella, on tiettyjä piirteitä, jotka tekevät yhteiskunnasta myöhäismodernin. Niitä ovat esimerkiksi yksilöllisyyden korostaminen, oman elämän merkityksettömäksi tunteminen, joidenkin ihmisryhmien marginalisoituminen, valinnanvapauden aiheuttama ahdistus ja elämää muokkaavat kohtalokkaat hetket. Gradussani pyrin tarkastelemaan informanttejani, neljää nuorta miestä, myöhäismodernin linssin läpi. Informanteilla on kaikilla ollut "jännä

nuoruus": väkivaltaista toimintaa, tappeluita, mutta myös esimerkiksi harrastuksia, jotka ovat voimaannuttaneet ja ohjanneet elämää pois päin mahdollisilta destruktiivisilta teiltä.

Giddensiläisittäin ajateltuna informanttini ovat kasvaneet ja elävät suomalaisessa myöhäismodernissa yhteiskunnassa. Tutkielmassa tarkastelen Giddensin kohtalokkaiden hetkien teoriaa ja elämäntyylin teoriaa ja miten ne tulevat esille heidän narratiiveissaan. Kohtalokkaat hetket muuttavat elämäntyyliä. Elämäntyylin muuttuessa ihminen voi huomata jopa valintojen ja mahdollisuuksien muuttuvan, jos rooli ja käsitys itsestä muuttuvat. Giddensin mukaan voimaantumisen ja taidot, jotka on saavutettu kohtalokkaiden hetkien kautta vaikuttavat yksilöön. Kohtalokkaat hetket ovat muutospisteitä, jotka vaikuttavat voimakkaasti yksilön tulevaisuuden käytöksen olosuhteisiin ja minäkuvaan. Kun seuraamukselliset päätökset on tehty, ne muokkaavat identiteettiä elämäntapojen seuraamusten valossa, jotka seuraavat. (Giddens 1991:143.) Muutos vierottaa menneestä ja antaa mahdollisuuden nähdä menneen eri tavalla. Ymmärtäessään syy-seuraus -suhteet menneestä, ymmärtää, että nykyhetken valinnat muokkaavat ennalta tai ohjaavat tulevaisuutta.

Tutkimuskysymyksen pohjana toimivat ajatukset myöhäismodernin yhteiskunnan vaikutuksesta elämään, sekä Wibke Hoeingin tutkimus pakolaisten toimijuudesta. Hoeingin motiivi tutkia pakolaisten minäkuvaa, käsitystä itsestään ja toimijuudestaan, oli saada holistisempi käsitys termin pakolainen tueksi ja lisätä ymmärrystä siitä, miten monimuotoista elämä pakolaisena voi olla, vaikka esimerkiksi mediat usein kuvaavat pakolaisuuden kuin se olisi tarkoin rajattavissa. (Hoeing 2004.) Kuten Wibke Hoeing, olen myös kiinnostunut kuvaamaan yksilöllisiä elämänkulkuja ja tarinoita, ihmisten, tarkemmin nuorten miesten, jotka ovat monella tapaa niin sanotusti saman kannen alla.

Merkittävää on myös kuulla kuvauksia ei-suomalaisesta minäkuvasta, väkivaltaisesta ympäristöstä, josta kertoman mukaan ollaan kotoisin. Mikä informanttini kertomuksissa ja narratiiveissa on syy ja seuraus, miten he kokevat tulleen väkivaltaisiksi katutappelihoiksi, huumeidenkäyttäjiksi, nuorisorikollisiksi ja miten he eivät jääneet siihen, vaan muuttuivat edelleen

muun muassa urheilijoiksi, vapaaottelijoiksi, isiksi, työntekijöiksi, ylioppilaiksi ja kihlatuiksi?

Yritän alleviivata antropologisen pro gradun puitteissa nuorten ihmisten kokemusta todellisuudesta, jossa he elävät ja millaisia valintoja he ovat elämässään tehneet, sekä miten kohtalokkaat hetket ovat muuttaneet heidän elämäänsä. Yritän käsitellä ja kuvata vain sitä, minkä informantit itse minun tarkasteltavakseni antavat. Esimerkiksi kukaan ei voi objektiivisesti määritellä mikä hetki on Giddensin teorian mukainen kohtalokas hetki elämässä, jonkin muutoksen kannalta. Niin, oikeastaan aivan perustellusti voitaisiin väittää, ettei mitään tällaisia kohtalokkaita hetkiä ole olemassakaan, vaan muutos on aina prosessuaalista. Mutta myöhäismodernille yhteiskunnalle ja kulttuurille on ominaista se, että siihen kuuluvat ihmiset pyrkivät näkemään muutoksen omassa elämässään tietyllä tavalla ja tämän pyrin tuomaan esille tutkiessani informanttien narratiiveja.

Miten informanttien narratiiveissa kuuluvat myöhäismoderniuden piirteet: kohtalokkaat hetket, elämäntyö ja johonkin kuuluminen?

1.5 Tutkielman kulku

Tutkielmani rakenne on seuraavanlainen: johdanto ja ensimmäinen luku, jossa taustoitin tutkielmani, esittelen jo hieman informantteja ja kuvailen kenttää ja informanttien tapaamista, päättyy tähän alalukuun. Aineistoni kulkee keskustelussa mukana melkein alusta asti. Seuraavassa luvussa siirryn tarkastelemaan teoreettista viitekehyttä; Giddensin myöhäismodernia yhteiskuntaa ja sen piirteitä, jotka ovat oman tutkielmani kannalta oleellisia. Keskeisimpiä piirteitä: kohtalokkaita hetkiä, elämäntyötä ja valintoja tarkastelen syvällisemmin myöhemmin luvussa viisi ja kuusi. Niin ikään toisen luvun lopussa perustelen vielä myöhäismoderniuden piirteiden olemassaoloa ja vaikuttavuutta aikaisempien tutkimusten avulla. Kolmannessa ja neljännessä luvussa tarkastelen aikaisempia tutkimuksia, jotka ovat relevantteja oman tutkimukseni kannalta. Joissakin käyttämissäni aikaisemmissa tutkimuksissa keskustellaan myöhäismoderniudesta ja kiintoisia sellaisia olivat erityisesti ne, joissa keksityttiin nuorten elämään. Luvussa viisi käsittelen kohtalokkaita hetkiä ja niiden vaikuttavuutta

informanttieni elämään ja tarkoitus on syvemmin pohtia ja analysoida aineiston löydöksiä. Luvussa kuusi pohdin elämäntyylä ja muun muassa toimijuutta myöhäismodernista näkökulmasta ja miten ne esiintyvät aineistossani. Viimeisessä luvussa pohdin myöhäismodernia yhteiskuntaa, esittelen johtopäätökset ja tutkielman tulokset. Lopuksi annan äänen vielä Makelle ja aivan viimeisenä ennen kirjallisuus- ja internet-lähteitä on kiitosten vuoro.

2. Myöhäismoderni aika ja yhteiskunta

Tässä luvussa käyn läpi laajemmin myöhäismoderniuden teoriaa kuten Giddens sen esittää teoksessaan *Modernity and Self-Identity* (1991). Yhdistän teoriaa paremmin aineestooni ja muihin tutkimuksiin myöhemmin, luvusta 3 alkaen. Puhuakseni elämäntyylistä, toimijuudesta ja kohtalokkaista on selitettävä myöhäismodernius. Esimerkiksi kohtalokkaat hetket joita Jessen, Maken ja Axelin elämässä tarkastelen, ovat hetkiä, jotka esiintyvät myöhäismoderniuudessa. Samanlaiset hetket voi nähdä merkityksellisinä muissakin yhteiskunnissa kuin myöhäismoderneissa, mutta giddensiläisittäin kohtalokas hetki tapahtuu vain myöhäismoderniuudessa, sillä hetki ja sen kokeminen kohtalokkaana on yhteiskunnallisten olosuhteiden ja aikansa olosuhteiden tuotos. Kohtalokkaat hetket ovat Giddensin valossa tiukasti sidoksissa myös myöhäismoderniuudessa esiintyviin valinnan mahdollisuuksiin tai valinnan paktoon, elämäntyylin ja sen kautta minän rakentamiseen. Kohtalokkaat hetket ja elämäntyylit tulevat tutummiksi myöhemmin tutkielmassa, nyt kerron myöhäismoderniuden teoriasta yleisemmin.

Kolmessa ensimmäisessä alaluvussa (2.1 – 2.3) tarkastelen yksinomaan Giddensin näkemyksiä myöhäismoderniudesta. Alaluvussa 2.4 liitän mukaan muita tutkimuksia, joissa ilmenevät myöhäismoderniuden piirteet, mutta joiden aiheet yhdistävät myöhäismoderniuden suomalaisen yhteiskunnan kontekstiin ja esimerkiksi kuulumisen tunteen pohdintaan ja nuoriin ihmisiin.

2.1 Riskikulttuuri

Moderniuden Giddens määrittelee riskikulttuuriksi. Mikä ei tarkoita, että sosiaalinen elämä olisi sen vaarallisempaa tai sisältäisi sen enempää riskejä, kuin aikaisemminkaan. Giddens tarkoittaa riskikulttuurilla sitä, että riskin konsepti on perustavanlaatuinen sille miten toimijat ja tekniset asiantuntijat järjestävät sosiaalista maailmaa. Moderniudessa, tulevaisuus vedetään jatkuvasti mukaan nykyisyyteen tietoympäristöjen refleksiivisen järjestelmän avulla. Riskien arviointi vaatii tarkkuutta ja jopa määrällistämistä, mutta luonnoltaan se on epätäydellistä. Modernius tekee riskit joillakin elämänosa-alueilla vähemmän mahdollisiksi, toisaalta samaan aikaan se luo uusia riskiparametreja. Nuo parametrit sisältävät suuren seurauksen riskejä. Riskejä, jotka nousevat moderniuden sosiaalisten järjestelmien globaaleista piirteistä. Myöhäismodernimaailma on apokalyptinen. Se mahdollistaa riskejä, joita aiemmat sukupolvet eivät kohdanneet, kuten maailmanlaajuinen globaali talousromahdus, ydinsodan aiheuttama täystuho tai esimerkiksi valtava ympäristökatastrofi. Kaikki edelliset ja niiden kaltaiset ovat vääjäämättä osa meidän nykypäivän kokemustamme. (Giddens 1991: 4.) Luottamus sisältää Giddensin mukaan oletuksen, sitoumukseen astumisesta. Ne ovat yhteydessä ajan ja paikan puuttumiseen ja välinpitämättömyyteen. Luottamus ja turvallisuus, riski ja vaara: nämä ovat olemassa monissa historiallisesti uniikeissa yhteensattumissa moderniuden olosuhteissa. (Mts 19.)

Ihmiset, jotka elävät teollisissa yhteiskunnissa eivät joudu kohtaamaan samoja vaaroja ja yleisiä hasardeja kuin ihmiset esimoderneilla ajoilla: esimerkiksi luonnonoikut eivät useinkaan vaikuta myöhäismodernien yhteiskuntien asukkaiden ruoansaantiin akuutisti (Giddens 1991: 19). Toisaalta, Giddens sanoo ihmisten modernissa ajassa kohtaavan uudenlaisia riskejä ja vaaroja, jotka syntyvät irrottautumismekanismeista itsestään, kuten ajan ja paikan, mitkä voivat olla paikallisia tai globaaleja. Esimerkiksi ruoka-aineet voivat sisältää niiden valmistuksessa käytettäviä myrkyperäisiä aineita tai ympäristöhasardit voivat uhata maapallon koko ekosysteemiä. (Mts. 20.)

Giddensin mukaan moderniaika institutionalisoi radikaalin epäilyn periaatteen ja vaatii kaiken tiedon olevan hypoteesien muodossa. Eli olisi

vain väitteitä, jotka voivat olla oikeassa, mutta jotka periaatteessa ovat ainaisen tarkkailun, uudelleen mittailun ja muotoilun kohteena, sekä aina on olemassa mahdollisuus niiden hylkäämiselle (Giddens 1991: 3).

Asiantuntijuus on merkittävä myöhäismodernin ajan piirre. Kumuloituvan asiantuntijuuden järjestelmät, jotka muovaavat tärkeitä irrottautumisen vaikutteita – esittävät monia auktoriteetin lähteitä, usein sisäisesti kilpailutettuja ja monenlaisia vaatimuksissaan. Asetelmissa joita Giddens kuvaa myöhäismoderniksi maailmaksi, ”minä” kuten laajemmat institutionaaliset kontekstit joissa se on olemassa, pitää olla refleksiivisesti rakennettu. Tosin tämä tehtävä, refleksiivinen minä ja itse, täytyy viedä ja rakentaa loppuun valtavan diversiteetin, mahdollisuuksien ja vaihtoehtojen seassa. (Mts 3.) Pulmallista on, jos ei oikein tiedä mihin ja mistä itseään refleктоisi, minkä voi ajatella olevan merkittävä kysymys nykymaailmassa, myös nyky-Suomessa, jossa on paljon ihmisiä ja erilaisia todellisuuksia.

Olosuhteet ovat epävarmat ja valintoja on valtavasti. Näin ollen luottamuksella ja riskillä on erityinen paikkansa (Giddens 1991: 3). Giddensin näkemys on, että luottamus on yleinen ja vääjäämätön ilmiö persoonallisuuden kehityksessä. Ihmisellä on myös erotteleva ja erikoistunut suhde maailmaan, jossa on irrottautuneita mekanismeja ja abstrakteja järjestelmiä. Luottamus on suoraan yhdistetty varhaisen käsityksen saavuttamiseen ontologisesta turvallisuudesta. Luottamus on näin ollen ja tämän ajatuksen mukaan perusta suojakotelolle, joka seisoo vartijana minän ja jokapäiväisen realismin välissä. Jokapäiväinen elämä on altis globaaleille vaikutteille ja riskeille. (Mt.)

Yhteiskuntaluokat ja epätasa-arvoisuus, pitäen sisällään sukupuolesta tai etnisyydestä johtuvat epätasa-arvoisuudet, voivat osaksi olla määritellyt erilaisten pääsyjen kautta itsetoteutukseen ja voimaantumiseen (Giddens 1991: 6). Edellämainittu huomataan todeksi, kun kirjoitan hieman myöhemmin informanttien elämäntyyleistä ja valinnanmahdollisuuksista. Myös useat käyttämästäni aikaisemmista tutkimuksista osoittavat tämän. Modernius, Giddens kirjoittaa, tuottaa erilaisuutta, pois sulkemista, syrjäytymistä ja marginalisaatiota. Modernit instituutiot yhtä aikaa luovat itsen tukahduttamisen mekanismeja, ennemmin kuin toteuttamisen (mt.).

Henkilökohtainen tarkoituksettomuus – olo että elämällä ei ole mitään merkityksellistä tarjottavaa, eikä oma elämä ole merkityksellinen – muodostuu perustavanlaatuisesti psyykkiseksi ongelmaksi myöhäismoderneissa olosuhteissa (Giddens 1991: 9). Ilmiö pitäisi ymmärtää moraalisten kysymysten repressiona, joita arki asettaa. Eksistentiaalinen isolatio ei ole niinkään yksilöiden erottaminen muista, vaan erottaminen niistä moraalista resursseista, jotka ovat tarpeellisia elääksemme täysinäistä ja tyydyttävää olemassaoloa. (Mt.)

Giddensin mukaan eksistentiaalisten kysymysten tukahduttaminen ei ole ohi, ja myöhäismoderniudessa, jossa instrumentaalisen kontrollin järjestelmät ovat muodostuneet enemmän esillä oleviksi kuin milloinkaan ennen ja niiden negatiiviset seuraukset näkyvimmiksi, syntyy monia vastareaktioita. Tulee enemmän ja enemmän ilmiselväksi, että elämäntyöli valinnat, paikallisen ja globaalin väliset suhteet, nostavat esiin moraalisia kysymyksiä, joita ei vain voida työntää syrjään. Tällaiset kysymykset huutavat poliittisen sitoumuksen muotoja, joita uudet sosiaaliset liikkeet sekä ennakoivat, että tukevat. (Giddens 1991: 9–10.)

Giddensin mukaan arki on muuttunut (Giddens 1991: 21). Globaalin ja paikallisen suhde on muuttanut sitä. Globalisaatio mahdollistaa kaukaisen ja lähellä olevan yhteenkietoutumisen. Moderniuden globaalin leviämisen voi nähdä jatkuvana suhteena loitontumisen, paikallisten olosuhteiden muuntumisen ja paikallisen sitoutumisen välillä. Globalisaatio pitää ymmärtää dialektisena ilmiönä, jossa tapahtumat toisessa päässä loitontunutta suhdetta tuottavat usein erilaisia tai jopa vastakkaisia ilmiöitä toisessa päässä. (Mts 22.)

Suomen kontekstiin myöhäismoderniutta yhdistää muun muassa Klaus Helkama. Artikkelissa ”Pyhtää ja kolmas aalto” Helkama osoittaa Giddensin teorian mukaisen jälkitraditionaalisen yhteiskunnan ilmenemisen Suomessa. Tarkemmin sanottuna hän tarkastelee myöhäismoderniuden ilmentymistä Pyhtäällä. Helkama kirjoittaa Giddensiin nojaten, että jäkitraditionaalisessa yhteiskunnassa toimintaa eivät enää ohjaa yhteisölliset arvot, perinteet ja yhdenmukaisuus sekä turvallisuus, vaan ihmisen on oltava itsenäinen ja pätevä ja entistä enemmän arvostettava itseään, luotettava itseensä ja oltava

itseriittoisempi. Helkaman mukaan Pyhtäällä on juuri tapahtunut näin, eikä täysin ongelmattomasti, mikä on oivallinen näkemys Giddensin teorian soveltamisesta suomalaisessa kontekstissa. (Helkama 2002.)

2.2 Minäkuva ja identiteetti

Minäkuva vaikuttaa ihmisen omiksi kokemiinsa toimintakenttiin ja näin ollen toimijuuteen. Linaan sosiaali- ja taloushistorian dosentin Heli Valtosen ajatusta minäkuvasta Giddensin käsitteen tueksi. Valtonen tarkastelee väitöskirjassaan miten arvot vaikuttivat hänen tutkittaviensa minäkuvaan Suomessa (Valtonen 2004:23). Minäkuva tulee ilmi henkilön kertomissa omaelämäkerrallisissa tarinoissa, minkä tarkasteluun Valtosen teos antaa hyvän tuen. Valtosen mukaan minäkuva on kokonaiskuva kertojan minästä, joka tulee ilmi omaelämäkertoissa. Minäkuva Valtosen mukaan voi sisältää monia identiteettejä, mutta omaelämäkerta voi kerrallaan ilmentää vain yhtä minäkuvaa. Minäkuvan eri identiteettejä yhdistävät muistot. Minäkuva on diskursiivinen, se muuttuu ja luodaan suhteessa toiseen (mt.). Valtosen mukaan ”minäkuva on laajempi ja kokonaisvaltaisempi kuin identiteetti ja se voi pitää sisällään keskeiset identiteettiteemat ja painottaa joitakin identiteettejä suhteessa toisiinsa” (mts. 24).

Muutokset henkilökohtaisen elämän yksilöllisyydessä ovat suoraan sidoksissa laaja-alaisiin sosiaalisten yhteyksien perustamiseen. Ensimmäistä kertaa ihmiskunnan historiassa korkeassa moderniudessa itse ja yhteiskunta ovat keskenään sidoksissa globaalissa ympäristössä. Näin siksi, että korkean moderniuden esittelemä ajan ja tilan toisistaan loitontuminen on niin laajaa. (Giddens 1991: 32.) Monet tekijät myöhäismoderniudessa suoraan vaikuttavat minäkuvaan ja moderneihin instituutioihin. Modernius saa aikaan perustavanlaatuista dynamiikkaa ihmisten välisiin suhteisiin. Giddensin mukaan moderniaika ei ole sen ahdistavampi tai pelottavampi kuin menneet ajat, syyt peloille vain ovat muuttuneet, ja niiden sisältö on erilaista. (Mt.)

Moderniuden refleksiivisyys leviää yksilön minään. Minä muuttuu refleksiiviseksi projektiksi. Jota itse-toteutuksella pyritään luomaan ja rakentamaan. Muutokset tai siirtymät ihmisten elämissä ovat aina vaatineet psyykkistä uudelleen järjestäytymistä. Traditionaalisissa yhteiskunnissa niitä varten oli ritualisoituja siirtymäriittejä. Moderniudessa muuttunut tai muutettu minä pitää löytää ja rakentaa osana refleksiivistä prosessia, jossa yhdistetään henkilökohtaista ja sosiaalista muutosta. Esimerkiksi muutoksen kuten avioeron jälkeen ihmisen pitää rakentaa uusi käsitys itsestään. Se rakennetaan osana prosessia jossa käytetään ensimmäistä kertaa joitakin sosiaalisia muotoja; esimerkiksi uusioperheessä monelle muodostuu uudenlainen sosiaalinen status, kuten äitipuoli tai puoliveli. (Giddens 1991: 33.)

Modernius rikkoo suojelevan kehyksen, joka pienellä yhteisöllä tai perinteisessä yhteisössä ja yhteiskunnassa usein on ja korvaa sen paljon laajemmalla epäyksilöllisellä järjestelmällä. Yksilö tuntee ajelehtivansa ja olevansa yksin maailmassa, jossa häneltä puuttuu psykologista tukea ja turvan tunnetta, jota tarjoaisivat perinteisemmät asetelmat. Minäkuva muodostuu ongelmalliseksi moderniudessa, tavalla joka kontrastoi minän ja yhteiskunnan suhteita perinteisimmissä tapauksissa. Tämä ei kuitenkaan ole välttämättä huono asia, eikä sen voin nähdä tarjoavan muutakin kuin mahdollisuuden pelkästään sille, että pelkotilat lisääntyvät. (Giddens 1991: 34.)

Tunteista Giddens kirjoittaa muun muassa häpeästä, jonka kokee olevan merkittävästi yhteydessä esimerkiksi luottamukseen ja pelkoon. Häpeä vaikuttaa suoraan minäkuvaan, koska se on keskeisesti pelkoa siitä onko elämänkerrallinen narratiivi riittävä. Häpeä syö juuret luottamukselta pahemmin kuin syyllisyys, koska häpeä on sidoksissa perustavammin lapsuuden ajan hylätyksitulemisen pelkoon. Häpeä ja luottamus ovat yhteydessä toisiinsa, sillä häpeä voi uhata tai tuhota luottamuksen. (Giddens 1991: 65–66.) Häpeän toisella laidalla on ylpeys tai pikemminkin itsetunto: luottamus ja usko minäkuvan narratiivin suoraselkäisyyteen, tinkimättömyyteen ja arvoon. Ylpeyden tunteiden ylläpito vaikuttaa pidemmälle kuin pelkästään minäkuvan suojelemiseen tai parantamiseen.

Siellä missä keskeiset minäkuvan elementit ovat uhattuina, muutkin maailman todellisuuden piirteet voivat olla vaarassa. (Mts 66.) Aineistossani edellämainittu tulee ilmi informanttien puhuessa muun muassa tappeluihin johtaneista syistä, mutta niin ikään myös esimerkiksi nyrkkeilyharrastus on voinut vaikuttaa vastaavasti, mistä kirjoitan myöhemmin.

Ontologinen turvallisuus tiedostaa arjen ja jokapäiväisen elämän luonteen, mitä voi tapahtua tai eteen ilmaantua (Giddens 1991: 35–36). Jotta jokin asia koetaan hyväksytyksi ja sopivaksi, tarvitaan yhteinen näkemys todellisuudesta. Yhteinen todellisuus - ihmisen ja asioiden - on yhtä aikaa vankka ja heikko. Giddensin mukaan perusluottamus on ihmiselle suoja ympäröiviä uhkia vastaan, jota kaikki normaalisti kehittyneet yksilöt kantavat mukanaan. (Mts 36.) Ensisijainen eksistentiaalinen kysymys on olemassaolo itsessään: Oma, sekä muiden olemassaolo (mts. 48). Minäkuva täytyy rutiininomaisesti luoda ja ylläpitää yksilön refleksiivisissä toimissa, minän käyttö on mahdollista kun ihminen on tietoinen itsestään. Minäkuva on itse, refleksiivisesti ymmärrettynä, ihmisen itsensä puolesta, oman elämäkertansa suhteen. Identiteetti olettaa jatkuvuutta läpi ajan ja paikan, mutta minäkuva on tätä jatkuvuutta, jota toimija itse refleksiivisesti tulkitsee. (Mts 52.) Giddensin mukaan kehossa ilmentyy monia asioita: kyvykäs toimija on sisäistänyt kehon kontrolloinnin, minkä toimijuuskin sisäistää. Ihmisen toimijuus on sisäistänyt sen, että on hyväksytty ja sitä kautta luotettu: näin ollen muut voivat pitää ihmistä kyvykkäänä. (Mts. 56–57.) Oma todellisuus, jota ovat muovanneet muun muassa kasvuympäristön toimintamallit, voi muuttua luovuuden seurauksena. Luovuus giddensiläisittäin on lisäpotku henkilökohtaisen arvostuksen tunteelle ja näin psykologiselle terveydelle. (Giddens 1991: 42.)

2.3 Valinnanvapaus vai valinnanpakko ja elämäntyö

Elämäntyö ymmärretään enemmän tai vähemmän integroiduksi joukoksi käytänteitä, jotka yksilö valitsee, ei vain koska käytännöt ovat tarpeellisia, mutta koska ne antavat materiaallisen muodon tietyille itseidentiteetin narratiiville (Giddens 1991: 81). Elämäntyö esiintyy nimenomaan moderneissa, myöhäismoderneissa yhteiskunnissa, jotka tarjoavat ihmisille

mahdollisuuksia ja valintoja – termi pitää sisällään ajatuksen mahdollisten vaihtoehtojen laajasta skaalasta. Elämäntyö on lisäksi enemmän omaksuttu kuin tarjottu asia. Elämäntyöt ovat rutinoituneita käytäntöjä. Rutiinit on sisällytetty pukeutumistyyliin, syömiseen, käytökseen ja paikkoihin, missä mieluiten tapaa muita ihmisiä. Rutiinit, joita seurataan, ovat refleksiivisesti avoimia muutokselle, muokkautuvan minäkuvan luonteen valossa. Jokainen pieni päätös, joita ihminen tekee joka päivä – mitä pukea päälle, mitä syödä, miten käyttäytyä töissä, ketä tavata - ovat kaikki päätöksiä, ei vain siitä miten käyttäytyä, mutta päätöksiä siitä kuka olla. Mitä jälkitraditionaalisempi asetelma missä yksilö liikkuu, sitä enemmän elämäntyö vaikuttaa minäkuvaan. (Mt.) Elämäntyö on Giddensin mukaan usein katsottu vaikuttavan erityisesti kulutukseen, mutta myös esimerkiksi työhön. Työ voimakkaasti määrittää elämän mahdollisuuksia. Elämän mahdollisuudet ovat konsepti, jotka pitää ymmärtää sen mukaan, kuinka saatavilla potentiaaliset elämäntyöt ovat. (Mts 82.)

Giddensin mukaan elämä myöhäismodernissa yhteiskunnassa teettää valinnanvapautta ja valintoja. Giddens kirjoittaa, ettemme vain seuraa elämäntyyliä, mutta olemme pakotettuja tekemään niin. On pakko valita. Arki on täynnä valintoja. Muun muassa elämäntyö on vääjämätön yksilölle, ja on oikeammin valinnanpakko kuin vapaus. Elämäntapa pitää sisällään yhdistelmän tapoja ja suuntia, jotka nivovat yhteen vaihtoehdot enemmän tai vähemmän määrättyssä muodossa. (Giddens 1991: 81.)

Joku joka on sitoutunut tiettyyn elämäntyyliin, näkee joidenkin asioiden olevan hänen ulottumattomissaan. Elämäntyöt ilmaisevat tietynlaisia toimintakenttiä. Elämäntyylien valintaan ja luomiseen vaikuttavat ryhmäpaineet ja roolimallit, kuten myös sosioekonomiset olosuhteet. Valintojen moninaisuus, mikä voi hankaloittaa yksilöiden elämää myöhäismoderniudessa, derivoituu useista vaikutuksista. Ensinnäkin elämä jälkitraditionaalisessa järjestyksessä, toiseksi omien todellisuuksien/ elämän tapahtumapaikkojen moninaistuminen. Moderniudessa ei ole enää paikallista tiivistä ihmisjoukkoa, vaan modernin sosiaalisen elämän asetukset ovat moninaisemmat ja segmentoidut. Paikallinen yhteisö ei dominoi. Segmentoituminen pitää sisällään erityisesti julkisen ja yksityisen

erottautumisen – mutta jokainen näistä on myös kohde sisäiselle pluralisaatiolle. (Giddens 1991:81–83.)

2.4 Ekskluusio, kuuluminen ja olemisen merkityksellisyys

Olivatko Make, Jesse, Axel ja Janne nuorempina syrjäytyneitä vai syrjäytettyjä, jos olivat kumpiakaan? Tämän ajatuksen tarkoitus on kontekstualisoida aineistoani teoriaan myöhäismoderniuden piirteistä. Ajatuksen syrjäytetystä esittää pakolaisavun hankejohtaja Kristiina Toivikko ja käsite sopii myöhäismoderniin aikaan, mistä kirjoitan lisää hieman alempana. Tarkastelen alla myös sosiaalipoliitikko Camilla Nordbergin ajatuksia kansalaisuudesta ja kuulumisuudesta yhteiskuntaan, sekä historioitsija Jean-Louis Auducin ajatuksia kansallisesta identiteetistä. Molemmat artikkelit esittelevät myöhäismoderniuden piirteitä, kuten Giddensin teorian avulla pyrin osoittamaan. Tässä vaiheessa koen tarpeelliseksi selventää, että käsitteellä kuuluminen ja kuulumisen tunne, joita paljon tässä tutkielmassa käytän, viittaa ihmisen yhteenkuuluvuuden tunteeseen, jonkin ryhmän, ihmisen, tekemisen tai yhteisön kanssa.

Ajankohtaisissa medioissa, kuten Helsingin Sanomissa on kirjoitettu tiuhaan nuorten ja maahanmuuttajanuorten syrjäytymisestä (ks. esim. Toivikko, HS 8.6.2015). Mielenkiintoisen perspektiivin aiheeseen antoi Suomen Pakolaisavun hankejohtaja Kristiina Toivikko. Hänen mukaansa vaikuttaa siltä, että syrjäytymisen sijaan moni maahanmuuttajanuori on ennemminkin syrjäytetty (Toivikko, HS 8.6.2015). Termin vaihtuminen syrjäytyneestä syrjäytetyksi, muuttaa tilanteen. Syrjäytetystä puuttuu nuoren oma aktiivinen toimijuus, sen sijaan syrjäytyneessä aktiivinen toimijuus ja oma valinta ovat painavammin läsnä. Tässä ajatuksessa on kenttäaineistoni valossa todentuntua. Ajatus syrjäyttämisestä sopii giddensiläiseen ajatteluun myöhäismodernista maailmasta, jossa ekskluusio on normaalia. Jotkut kokevat jäävänsä ulkopuoliksi, jotkut marginalisoidaan ja jotkut marginalisoituvat (Giddens 1991). Toivikko viittaa kirjoituksessaan lähinnä maahanmuuttajataustaisiin nuoriin, mutta ajatus syrjäyttämisestä on sovellettavissa muihinkin väestöryhmiin pohdittaessa syrjäytymistä.

Tarkennan vielä informanttieni taustan: Axel on saapunut Suomeen taaperona vanhempiensa paetessa Pakistanista. Make on niin ikään saapunut Suomeen pikku-lapsena perheensä kanssa pakolaisena Irakista. Jesse ja Janne kuuluvat Suomessa kauan eläneeseen romanivähemmistöön. Muut tapaamani henkilöt olivat joko romaneita, esimerkiksi Rami ja Anton, tai heillä oli monikulttuurinen tausta. Tapaamillani ihmisillä oli kavereita monista väestöryhmistä; en saanut vaikutelmaa, että esimerkiksi romani-taustaiset ihmiset viettäisivät aikaa vain muiden romaneiden kanssa.

Informanttien, etenkin Jessen, Maken ja Axelin, kuvauksissa ei-suomalaisuudesta ja ympäröivän yhteiskunnan asenteista heitä kohtaan ilmenee, että heidät kuitenkin koetaan enemmän ulkomaalaisiksi, maahanmuuttajiksi tai ei-suomalaisiksi, kuin suomalaisiksi. Kokemus siitä, miksi heidät koetaan voi olla myös monimutkaisempi, kuten Make kerran asian esitti:

”Et niinku mul on esimerkkin sanoo mut sähän puhut täydellist suomee sä oot suomalainen su-sun passissa lukee Suomi, joo mut jos mut laittaa jonoon kolmen suomalaisen kaa ja mut ja kenenkään ääntä ei kuulla, eikä kulttuuritietämystä eikä tapoja eikä...niin sanooks ne oikeesti et tää näyttää ihan Pertiltä? Mä oon kurdi! Siin on se ongelma et taas kulttuurillisesti kurdien mielest mä oon suomalainen ku mä puhun näin. Niiden mielest mä esitän suomalaista!” (Make kertoo elämästään haastattelussa, 12/2013)

Informanttini myös itse kokevat itsensä ei-suomalaisiksi tai tuntevat olevansa esimerkiksi pakistanilaisuuden ja suomalaisuuden välimaastossa, jossa pakistanilaisuus on paikoin vahvempi vaikuttaja kuin suomalaisuus. Alla on kohta Axelin haastattelusta, jossa mietittiin suomalaisuutta tai ei-suomalaisuutta.

”Oon kokonaan pakistanilainen, ei mussa oo mitään suomalaista tai mä oon välimaastossa,” Axel kertoi hetken mietittyään kun kysyin hänen suomalaisuudestaan. ”Perhe on pakistanilainen. Kulttuuri on, no itämainen, täysin erilainen ku suomalainen, mä oon välimaastossa”, Axel jatkoi. ”Miten välimaastoa?”, kysyin. ”No se, että oon täysin pakistanilainen. Emmä tiä, ei mus silleen oo mitään suomalaista, paitsi et asun tääl.” (Axel, haastattelu 2014/3)

Jesse itse sanoi olevansa ”mustalainen” ja muut, kuten Make, saattoivat viitata häneen sillä termillä. Jesse kertoi suhteensa laajempaan

romaniyhteisöön sen sijaan olevan hieman viileä. Jessen mukaan, romanitausta voi olla omalla tavallaan ongelmallinen, vaikka ihmiset eivät kokisi häntä sen vuoksi maahanmuuttajaksi. Yhteisön sisällä saattaa olla seikkoja, jotka esimerkiksi tietyn perheen ja muun romaniyhteisön suhteeseen.

”Emmä kauheesti hengaa muiden romanien kaa, ku faija on joskus satuttanu tosi pahasti muita romanei, kyl kaikki tietää kenen poika mä oon ja aina moikataan ja sillee mut...”, Jesse virkkoi. ”Öö oks se sen verikosto jutun takii”, kysyin hitaasti, ”joo just se”, Jesse nyökkäsi hyväksyvästi. (Jesse, kenttähavainnot 2013/12)

Romaneihin kohdistuu syrjintää, vaikka he ovat olleet vähemmistönä Suomessa todella kauan: ensimmäiset maininnat romaneista Ruotsin valtakunnan alueella, nykyisen Suomenkin alueella, ovat 1500–1600-luvulta (<http://www.romanit.fi/historia/kaukaisempi-historia/romanit-1600-1700-luvulla/>). Romaneilla on pitkään ollut oma roolinsa suomalaisessa yhteiskunnassa ja heillä voi nähdä olleen/ olevan oma yhteiskuntansa suomalaisen sisällä. Väestönosana he ovat kokeneet verrattain paljon syrjintää (romanit.fi; http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-09-23_006.html?s=3; Nordberg 2006; Anttonen, 2006). Tarkastellessani aineistoani ja aikaisempia tutkimuksia (ks. esim. Auduc 2006 & Ness 2004) pulmallistavoi olla, jos ihminen ei koe olevansa sen yhteiskunnan jäsen, jossa elää. Silloin tällainen ihminen ei myöskään tunnista tai halua tunnistaa oikeuksiaan, eikä velvollisuuksiaan, joita kansalaisuus pitää sisällään. Aineistoni ja aikaisempien tutkimuksien perusteella kuulumattomuus on myös tietynlainen ”alakulttuuri” ja tunnelma, jota osoitetaan ja halutaan ilmentää. Kärjistetyksi sanottuna: tämä voi selittää sitä, miksi ei voida olla varmoja onko esimerkiksi häiriökäyttäytyminen syrjinnän seurausta vai aiheuttaako häiriökäyttäytyminen syrjintää. (ks esim Nordberg 2006; Ness 2004; Eriksen 2010:53.)

Sosiaalipolitiikan tutkijan Camilla Nordbergin mukaan kansalaisuus voidaan ymmärtää kansallisvaltion perusinstituutiona, joka on perustavanlaatuinen demokratialle ja kansalliselle identiteetille. Artikkelissa ”Claiming Citizenship” (2006) hän kirjoittaa, että kansalaisuus on muutakin kuin oikeuksia ja vastuita. Nordberg lainaa sosiologi Yuval-Davisia, jonka

mukaan, kansalaisuus on myös kokemuksia kuulumisesta ja tunnustuksesta: “kuuluminen ei ole vain jäsenyys, oikeudet ja velvollisuudet (...) eikä sitä voi kaventaa identiteetteihin ja identifikaatioihin, joissa on kyse yksilöstä ja kollektiivisista narratiiveista - itsestä ja muista, presentaatiosta ja merkitsemisestä, luomiskertomuksista ja kohtalosta. Kuuluminen on syvä emotionaalinen ihmisten tarve” (mts 525).

Nordbergin mukaan Suomen hyvinvointivaltion tasa-arvotavoitteet näyttävät epäonnistuneen mitä tulee monimuotoisen väestön huomioonottamiseen (Nordberg 2006:525). Väestönosa on sorrettu kun yksi tai enempi seuraavista ilmaantuu: hyväksikäyttö, marginalisaatio, voimattomuus, kulttuurinen imperialismi, sattumanvarainen väkivalta ja ahdistelu, jonka motiivina on ryhmäviha. Jokaisella yksilöllä voi olla yhtä aikaa erilaisia kansallisuuksia. Kansalaisuus näin on ymmärretty erilaisten kuulumisen muotojen yhteenliittymäksi, kuten kulttuurinen, diasporinen tai seksuaalinen (mts 525–526).

Nordberg tarkastelee tutkimuksessaan kahta kansallisuusidentiteetin piirrettä: henkilökohtaista sisältöä, sitä miten ihmiset kuvaavat, että heidät tunnustetaan kansalaisiksi tai ei tunnusteta ja missä kontekstissa näin tapahtuu. Piirteet ovat läheisesti yhteydessä suomalaisen kansallisuuden historian ja kielen erityisyyteen ja kansalliseen malliin. Nuo mallit muuttuvat hitaasti ja sisäistävät tiettyjä virallisia ja diskursiivisia rakenteita, jotka edesauttavat tai rajoittavat kansalaistoimijuutta ja kaikkien kansalaisten täyttä osallistumista ja mukaan ottamista. (Nordberg 2006:3.)

Johonkin kuuluminen ja siihen pyrkiminen saa myöhäismoderniuden ja esimerkiksi Nordbergin valossa uuden painopisteen; jos muissa kuin myöhäismoderneissa yhteyksissä kuuluminen on enemmän tai vähemmän annettua ja itsestään selvyys, se ei välttämättä ole sitä myöhäismoderniudessa. Kuuluminen voi olla hyvinkin muokattavissa ja jopa pitkälti itse määriteltävissä, mikä tekee siitä yhden uuden valinnan paikan. Kuulumiseen ei myöskään välttämättä ole yhtä oikeaa tietä, esimerkiksi riittä, jonka avulla ihmisen oletetaan ja halutaan tulevan osaksi tiettyä ryhmää.

Giddensin mukaan myöhäismoderni yhteiskunta olettaa jäseniensä olevan yksilöitä, toimivan itsenäisesti ja tekevän vaativiakin päätöksiä ja kauas kantavia valintoja, kuten myös pienempiä ja merkityksettömämpiä valintoja. (Giddens 1991). Giddensin valossa, ihmisen on myöhäismoderniuudessa raamitettava itsensä: näin ihminen on rakentanut minän ja tietää muun muassa mitä valintoja tehdä, jotka pitävät yllä tätä rakennettua minää ja vievät sitä haluttuun suuntaan. Minä/ itse on määriteltävä selkeästi ja sitä on Giddensiin mukaan rakennettava ja muovattava jatkuvasti. Giddensin valossa myöhäismoderni yhteiskunta vaatii ihmisiltä paljon. Maailmassa, jossa kaiken voi kokea toimivan itsestä lähtöisin ja ongelmallista voi olla jos kokee, ettei ole mahdollisuuksien äärellä vaikka muut ovat. (Mt.)

Myöhäismodernissa yhteiskunnassa ihminen voi tehdä koko ajan valintoja koskien esimerkiksi kuulumistaan ja ryhmää johon identifioituu. Toisaalta jos ihminen kokee olevansa yhteiskunnan laidalla, voi hänellä olla kokemus, että muilla on varaa valita ja edessä mahdollisuuksia, mutta itsellä ei. Cindy Nessin (2004) tutkimusta tarkastellessani yhdessä aineistoni kanssa huomasin, että ihmisen kokemus siitä, ettei hänellä ole yhtä hyvät valinnanmahdollisuudet kuin muilla saman yhteiskunnan samanikäisillä, voi aiheuttaa esimerkiksi vihaa, katkeruutta, välinpitämättömyyttä ja tunteen, ettei ole arvostettu. Esimerkiksi Nessin, aineistoni ja James Vigilin (1988) mukaan viimeksi mainittu voi vaikuttaa negatiivisesti yhteiskunnalliseen kuulumuuteen ja lisätä tarvetta olla joku ja hakea arvostusta sekä merkityksellisyyden tunnetta mistä ympyröistä tahansa, joissa voimistuu tunne siitä, että on joku ja jotain.

Yhtäläillä kuin Nordbergin artikkeli ja Toivikon kirjoitus, myös ranskalaisen historian professorin Jean-Louis Auducin artikkeli alleviivaa myöhäismoderniuuden piirteitä ja riskejä, mitä tarkastelen seuraavaksi. Auduc kirjoittaa artikkelissaan ”Forging a Common Sense of Belonging” (2006) kuulumisesta tai kuulumattomuudesta ja pohtii lähinnä jälkimmäisen aiheuttamia ongelmia. Auduc tarkastelee ilmiötä Ranskan vuoden 2005 kaupunginosa mellakoiden valossa. Auducin mukaan mellakoissa mieltään osoittivat lähinnä nuoret ihmiset ja hänen mukaansa mellakoissa nähty väkivalta on raivon ja tyytymättömyyden mielenilmaus mellakkalähiöissä

asuvilta nuorilta, heihin kohdistuvaa syrjimistä vastaan. He kokevat syrjintää työhaussa, asunnon etsinnässä ihon värinsä, alkuperänsä, uskontonsa ja jopa asuinpaikkansa takia. Syvemmällä tasolla väkivalta paljasti heidän toivottomuutensa, joka vaikuttaa heidän joka päiväiseen elämäänsä. Tilanne oli myös valaiseva niille, joiden vanhemmat ovat muuttaneet Ranskaan ulkomailta tai Ranskan merten takaisilta alueilta (*departement outre mer*), sillä se esittää sosiaalisen yhtymäkohdan kriisin. Se mitä mellakoivat nuoret ovat kohdanneet, on luonut tunteen, etteivät he kuulu kansalliseen yhteisöön, eikä heidä anneta kuulua. Auducin mukaan yhä harvemmat nuoret (ja vanhemmat ihmiset) tuntevat kuuluvansa sinne missä asuvat. He eivät tunne olevansa sidoksissa alueeseen (*district*), jossa asuvat. Kirjoittajan mukaan monet seikat ovat tehneet Ranskassa termistä alue ongelmallisen. (Auduc 2006:320.) Nuori, joka on saapunut esimerkiksi Malista hyvin nuorena tai syntynyt Ranskassa malilaisille vanhemmille, ei tunne itseään täysin ranskalaiseksi, vaikka on maan kansalainen. Hän ei kuitenkaan tunne olevansa malilainenkaan. Usein nuori on epävakaa tilassa, jossa hän torjuu, unohtaa tai fantasioi synnyinmaastaan tai maasta, jossa hänellä on juuret. Nuori ei tuossa tilanteessa kuitenkaan muista esimerkiksi synnyinmaansa kulttuurista normistoa: näin ollen hän on Malissa ranskalainen, mutta ranskalaisille afrikkalainen. Hän ei myöskään tunne kuuluvansa joukkoon ranskalaisessa yhteiskunnassa, eikä koe olevansa samalla viivalla esimerkiksi työn- tai asunnonhaussa. (Auduc 2006:320.)

Auduc kirjoittaa, että nuori on näin ristiriitaisten ja häilyvien identiteettien ristiaallokossa tai tyhjiössä, jossa ei löydä omaa identiteettiään. Nuori saattaa etsiä kulttuuria mihin samaistua mistä hyvänsä. Identiteetin ja samaistumisen kohteen etsiminen voivat ohjata samaistumaan perheen ulkopuolelle, kotialueen ulkopuolelle tai johonkin alakulttuuriin, se voi ilmetä haluna ”palata uskontoon” tai samaistumisen kohde voi löytyä vaikka median kautta. (Auduc 2006: 321.) Joidenkin nuorten identiteetti voi olla enemmän median, kuin vaikka perheen historian aikaansaamaa. Omien juurien etsiminen voi aiheuttaa kriisin, sillä kansallisuus ei ole enää niin vakaata kuin ennen. Valtio, kansallisuuksien ”kotina”, nojasi

luomismyytteihin ja pysyi yhtenäisenä esimerkiksi jaettujen arvojen ja instituutioiden avulla. Auducin mukaan ranskalainen yhteiskunta on suurien kysymysten äärellä: yhteiskunta ei voi enää esittää itseään samana kuin ennen, muuten se tekee yhteiskunnan sisällä olevien kulttuurien vuoropuhelusta mahdotonta. (Auduc 2006:321.)

Auduc kirjoittaa, että ihmisiä huolettaa sen ymmärtäminen, etteivät he voi enää luvata lapsilleen parempaa elämää, mikä on ollut jopa myyttinen ja toivoa tuova ajatus sosiaalisesta liikkuvuudesta, jonka kulku suunta on aina ollut ylöspäin, kohti valoisampaa tulevaa (Auduc 2006:321). Koulu ei enää ole rakenteellistava elementti ja vaihe, joka varmasti siloittaa tulevaisuuden, kun sekä siellä menestyneet, että sieltä lintsanneet kohtaavat saman syrjinnän esimerkiksi työnhaussa. Auducin mielestä tämä kansakunnan kriisi on suuri kysymys, johon vaikuttavat kansallisen identiteetin ajatus ja nuoret, jotka eivät tunne olevansa kotonaan oikein missään. Kysymyksestä tekee vieläkin isomman seikka, että Ranskassa on maan laki (*law of the soil*). Arvoihin keskittyvä akkulturaatio ja se että, samat arvot yhdistäisivät samalla alueella asuvat ihmiset, on haaste tulevaisuudelle. Haaste on sekin, että ihmisen ollakseen kyvykäs tietämään minne hän on menossa, täytyy hänen tietää mistä hän tulee ja mitä hän haluaa. (Auduc 2006:321.)

Auduc kirjoittaa, että Ranskan maallinen konteksti saattaa pystyä vastaamaan kaksoisvaatimukseen: kunnioittaa kulttuurista moninaisuutta ja luoda yhteistä kuuluvuuden tunnetta. Nämä pitää yhdistää maan lakiin. Sillä suurin osa lapsista, jotka syntyvät Ranskassa ei-ranskalaisille vanhemmille saavat kuitenkin Ranskan kansalaisuuden lain määräämällä tavalla. Kirjoittajan mukaan näistä lähtökohdista on haastavaa rakentaa yhteistä kuuluvuuden tunnetta ja yhdessä asumista. Auducin mukaan pitäisi varmistaa, että rinnakkain elävät erilaiset ihmiset eivätkä samanlaiset. (Auduc 2006:322.) Auduc, entisenä opettajana, painottaa tässä koulutuksen merkitystä. Koulussa on mahdollista harmonisoida arvoja ja periaatteita. Hänen mukaansa peruskoululla on tärkeä rooli ihmisten ”kasvattamisessa kansalaisiksi”. Sen pitäisi olla kaiken peruskoulutuksen keskiössä ja sitä pitäisi suunnata kaikkiin kouluihin ja kaikille oppilaille, ei vain sinne mitkä

luokitellaan ongelmallisiksi. (Mts. 322.) Auduc painottaa myös rasismien ja syrjinnän ennaltaehkäisyä ja kitkemistä. Hänen mukaansa ei ole olemassa pientä rassistista tekoa, vaan jokainen rassistinen teko on rikollinen. Suvaitsemattomuus on kieltäytyminen yhdessä elämisessä ja saa ihmiset korostamaan eroja eikä samankaltaisuuksia. (Auduc 2006:323-4.)

Tämän luvun aiheisiin palaan myöhemmin yhdistäen niitä aineistooni. Tässä vaiheessa olen esitellyt tutkielmani teoreettisen viitekehyksen, sekä laajentanut myöhäismodernin yhteiskunnan piirteitä ja osoittanut niiden olemassaolon muun muassa Auduncin ja Nordbergin tutkimusten avulla. Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan aikaisempia tutkimuksia nuorten elämästä Suomessa, missä myöhäismodernin ajan vaikutteita on pohdittu.

Lopuksi on vielä vastattava tarkasti alun kysymykseen, Lämsä (1999) on tarkastellut nuorten syrjäytymistä ja koonnut syrjäytymisen piirteet seuraavasti: ”elämäntilanteen negatiivinen muutos, ulosajautuminen keskeisiltä toiminta-alueilta yhteiskunnassa, ongelmien kasautuminen ja pitkittyminen ja niiden hallitsemattomuus, yksilön ja yhteiskunnan normijärjestelmän välinen ristiriita, normaalista tai laajasti hyväksytystä tilanteesta poikkeaminen sekä elämäntilanteen kadottaminen ja vieraantumisen kokeminen.” Sillä aineistoni pääpaino ei ole informanttien syrjäytymisessä vaan tarkastelen syrjäytymistä verrattain pinnallisesti, myöhäismodernin ajan eräänä riskinä, jätän lopullisen arvion siitä, olivatko he syrjäytyneitä vai syrjäytettyjä vai kumpiakaan, heille itselleen.

3. Nuoret ja myöhäismoderni yhteiskunta: tutkimuksia ja teoriaa

Tässä luvussa tarkastelen aikaisempia tutkimuksia myöhäismoderniudesta ja keskusteluja kohtalokkaista hetkistä. Alaluvussa 3.1 tarkastelen paremmin suomalaista keskustelua myöhäismoderniuden vaikutuksista nuorten elämään. Alaluvusta 3.2 eteenpäin siirrytään tarkastelemaan aikaisempia tutkimuksia kohtalokkaista hetkistä ja muutoskohdista nuorten elämässä.

Anthony Giddens on yksi lainatuimmista sosiologeista, joten tutkimuksia joissa häneen viitataan, löytyy runsaasti. Kohtalokkaiden hetkien ajatusta voi soveltaa monenlaisessa tutkimuksessa, sillä kohtalokkaita hetkiä voi väittää olevan monella ihmisen elämän osa-alueella. Mielenkiintoisimpia oman tutkimukseni kannalta ovat kuitenkin ne kohtalokkaita hetkiä käsittelevät tutkimukset, joissa aineisto on kerätty nuorten ihmisten parissa tai aineistossa muuten on yhtymäkohtia omaan aineistooni. Kohtalokas hetki muuttaa usein ihmisen todellisuutta ja suhdetta elämäänsä. Näin ollen ihmisen minäkuva ja toimijuus - kuka olla ja mitä tehdä tässä maailmassa - muuttuvat.

3.1 Yhteiskunnallisten olosuhteiden vaikutus

Ilpo Kuronen tarkastelee väitöskirjassaan (2010) syrjäytymisvaarassa olevien ammattikoululaisten koulusuhdetta. Tutkijan mukaan myöhäismodernissa yhteiskunnassa rakenteellinen todellisuus hallitsee elämää (mts 59). Kurosen mukaan myöhäismoderni yhteiskunta aiheuttaa yksilöllisyyttä, jonka edessä kaikki tahtomattaankin ovat (Kuronen 2010:17). Kurosen mukaan koulutustutkimuksissa on havaittu eri kulttuuritaustoista tulevien nuorten menestyksen olevan nähty yksilöiden puutteina ja ongelmina. Sosiaaliset ja kulttuuriset erot ovat lähes olemattomat ja yksilön nähdään olevan oman onnensa herra. Kurosen mukaan edellä mainittu tuottaa yksilöiden välisen kilpailun ja suorituskulttuurin lisääntymistä. Kuronen kirjoittaa, yksilöllisyyden painotuksen olevan ristiriitainen ja monimutkainen ilmiö. (Mts. 17.)

Sillä Kuronen keskittyy tarkastelemaan koulutusta nostaa hän esille myöhäismoderniuden vaikutusta koulumaailmaan. Jos koulutus alkaa muistuttaa toria, jossa valitaan itselle sopivimpia paloja siten miten ihmiselle itselleen sopii, niin miten se vastaa sosiaalisen yhteistoiminnallisuuden ja yksilön henkisiin omaksumistarpeisiin. Yksilöllistämisestä tulee väylä nuoren ainutkertaisuuden tunnustamiseen, mikä on suuri haaste kouluille. Yksilöllistymisestä voi tulla merkitys, jota nuori etsii muistakin instituutioista elämänsä aikana. (Kuronen 2010:17.)

Yhteiskunnalliset ongelmat eivät ole koulusta erillisiä, eikä koulua ja nuorten todellisuutta voi ymmärtää irrallaan yhteiskunnallisesta ja kulttuurisesta kontekstista. Yhteiskuntaa yleisimminkin vaivaavat ilmiöt, kuten työttömyys, leikkaukset, tuloerojen kasvu, psyykkiset ongelmat vaikuttavat nuoriin ja kouluhin sekä vaikuttavat todellisuuskuvan lisäksi tulevaisuuskuviin. Vaikeudet oppimisessa ja opiskelussa/ koulunkäynnissä keskittyvät usein siirtymiin, esimerkiksi ala-asteelta yläasteelle. Jos koulu ei yläasteella suju, voi päättötodistus jäädä huonoksi, motivaatio alhaiseksi, eikä jatkopaikkaa löydy, mikä lisää syrjäytymisriskiä. Heikko koulutus voi Kurosen mukaan aiheuttaa vaikeuksia koko elämänsäkuuluun. (Kuronen 2010:17.) Koulu vaikuttavuus perustuukin osaltaan siihen, kuinka hyvin syrjäytymisvaarassa olevien nuorten ja lasten syrjäytymistä pystytään ehkäisemään (mts 17–18).

Kuronen tarkastelee nyky-yhteiskunnan riskejä, jotka vaikuttavat nuoriin. Hänen mukaansa syrjäytyminen on vakava ongelma ja olisi tärkeää tunnistaa siihen ajavia tekijöitä, kuin myös niitä, joiden voi nähdä auttavan nuoria ulos syrjäytymisen kierteestä. Kuronen viittaa elämänsäkulun muutoksien olevan usein myös oppimisprosesseja. (Kuronen 2010:51.) Syrjäytymisen riskitekijöitä voivat tutkijan mukaan olla muun muassa vanhempien liiallinen alkoholin käyttö ja kotitausta, mikä ilmenee myös aineisossani jopa oletuksena tietynlaisesta elämästä ja tulevaisuudesta (ks. s. 76).

Kuronen tarkastelee nuoren syrjäytymisestä ulospääsyyn vaikuttaviksi tekijöiksi muun muassa tuen saaminen lähiyhteisöltä ja palvelujärjestelmältä, nuori kokee kuuluvansa yhteisöön, nuorella on tulevaisuuskuvia ja uskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiin, nuori on integroitunut yhteiskuntaan (Kuronen 2010:57). Edellä esitetyt ovat kiintoisia juuri siksi, että koen niiden olevan esillä omassa aineistossani. Esimerkiksi integraatio suomalaiseen yhteiskuntaan voi olla informanttien kohdalla tapahtunut, mutta kuulumisen tunnetta ei ole. Kuten luvussa 2.4 Auduc (2006) osoittaa, kuulumisen tunteen puuttuminen voi ajaa nuorta etsimään sitä sellaisista paikoista esimerkiksi jostakin porukasta, joka voi saada aikaan kuulumisen tunteen. Jos porukan toimintamallit sen sijaan ovat

sellaiset, joita yhteiskunta ei hyväksy, esimerkiksi tappelu ja väkivaltainen käytös josta informanttinkin puhuvat, voi yhteiskuntaan kuulumisen ja hyväksymisen heiketä.

3.2 Muutoskohdat, kohtalokkaat hetket ja narratiivit

Seuraavissa tutkimuksissa, jotka esittelen, keskustellaan paljon nuorten siirtymistä aikuisuuteen. Kiinnostuin näistä artikkeleista sillä niissä käytetään kriittisten ja kohtalokkaiden hetkien teoriaa, sekä lähestytään nuorten kokemuksia joissakin tapauksissa narratiivisesta näkökulmasta. Niillä on siis yhtymäkohtia oman tutkielmani kanssa, vaikka esimerkiksi aineiston laajuudessa on tutkimusten luonteiden vuoksi merkittäviä eroja. Olisin voinut painottaa tutkielmani nuoruudesta aikuisuuteen – siirtymän tarkasteluun, kuten esimerkiksi Thomson ym. (2004), sillä informanttini kuvasivat myös ilmiöitä, jotka esiintyvät aikuisuuden kynnyksellä tai kertoivat niistä muistellen, kuten esimerkiksi Janne. Koin kuitenkin mielekkäämmäksi lähteä pohtimaan kohtalokkaita hetkiä sinällään, yhtenä informanttieni elämässä esiintyneenä myöhäismoderniuden piirteenä.

Tomanovic käsittelee belgradilaisten nuorten sosiaalisia elämänkertoja ja miten toimijuus niissä ilmenee artikkelissaan ”Agency in the social biographies of young people in Belgrade” (2012). Tomanovicin mukaan on väitetty, että Serbialaisessa yhteiskunnassa perheen resurssit ja tuki ovat mekanismeja, joilla sosiaalista epätasa-arvoa toistetaan nuorten siirtyessä nuoruudesta aikuisuuteen. Nuoret strategisina toimijoina kehittävät ja näyttävät erikaltaisia toimijuuksia perheen resurssien ja habituksen rakenteellisessa kontekstissa. Rakenne ja toimijuus ovat vuorovaikutuksessa (Tomanovic 2012: 1). Sosiaalisella elämänkerralla Tomanovic tarkoittaa elämänkertaa, joka muokkautuu sosiaalisen tilanteen mukaan. Se ilmentää missä määrin toimijan toimijuus on määritelty rakenteellisilla piirteillä (mts. 2).

Holland ja Thomson kirjoittavat nuorten aikuisuuteen siirtymisestä artikkelissaan ”Gaining Perspective on Choice and Faith” (2009). He tutkivat pitkän aikavälin kvalitatiivisessa tutkimuksessaan nuorten ihmisten siirtymistä nuoruudesta aikuisuuteen, käyttäen Giddensin teoriaa

kohtalokkaista hetkistä ja valinnasta. Tarkoitus oli kartoittaa nuorten elämää, siirtymiä ja polkuja aikuisuuteen elämänkerrallisen ja kerronnallisen tutkimustavan kautta. Kiintoisaa on, että Thomson ja Holland kirjoittavat elämänvalintojen käytännössä olevan syvästi sidoksissa epätasa-arvoisuuteen, siihen, ettei kaikilla ole samoja mahdollisuuksia elämässään. (Holland & Thomson 2009: 452–453.) Rahkonen ja Karvonen kirjoittavat samasta havainnosta: myöhäismodernin ajan pulma on, että vaikka yhteiskunnan kollektiivinen perusta hämärtyy, nuorten kokemuksia ja mahdollisuuksia värittävät yhä esimerkiksi sosiaaliluokka ja sukupuoli. Vaikka mahdollisuuksia on monia, nuoren sosiaalinen tausta ja rakenteelliset tekijät, kuten etninen tausta, vaikuttavat valinnanmahdollisuuksiin. Nuorilla on elämäntyylistä puhuttaessa mahdollisuudet ovat laajat, mutta rakenteelliset tekijät saattavat kaventaa niitä. (Rahkonen & Karvonen 2000:136.)

Thomson ym. (2004) kirjoittavat niin ikään aikuisuuteen siirtymistä artikkelissa ”Inventing Adulthoods”. Tutkijat halusivat ottaa huomioon nuorten tuntemukset aikuisuudesta ja tarkastella miten nuoret itse ymmärtävät kokemuksensa ja rakentavat omat versionsa niistä. He osoittavat joissakin kokemuksissa ilmenevän kokemuksia epätasa-arvosta (Thomson ym 2004: 220). Tutkijoiden mukaan elämänkerrat ovat globaaleja rakennelmia, joiden avulla yksilöt perustavat määritellyn nykyisyyden menneen ja tulevan spesifioitun horisontin valossa. Ajan myötä uusia mahdollisuuksia ilmenee. Ajoitus on elämänsäkulussa merkittävä elementti (Thomson ym 2004: 222). Jos on mahdollista identifioida kriittinen hetki aikuisuuden rakentamisessa, niin millainen rooli hetkillä on sosiaalisen inklusion ja eksklusion prosesseissa? He pohtivat myös miten sosiaalisesti rakentunut mahdollisuus, laaja yksilöllistäminen ja globalisaation sosiaalinen prosessi yhdistyvät (Thomson ym 2004: 223). Sekä Hollandin & Thomsoniin (2009), että Thomsoniin ym. (2004) palaan syvällisemmin aneiston analyysissä luvusta viisi alkaen.

Sosiologit Tracy Shildrick ja Robert MacDonald kirjoittavat artikkelissaan ”Understanding youth exclusion: critical moments, social networks & social capital” (2008) kriittisen hetken roolista, sosiaalisesta pääomasta ja

sosiaalisista verkostoista ja miten edellä mainitut muokkaavat nuorten siirtymiä aikuisuuteen. Artikkelini pyrkii nostamaan esiin kysymyksiä, jotka ovat merkittäviä niille, jotka työskentelevät syrjäytymisriskissä olevien nuorten parissa. Artikkelini identifioi kaksi positiivista esimerkkiä työskentelytavoista, jotka tukivat nuoria aikuisia kääntymään pois destruktiivisista elämäntyyleistä ja transitioista. Artikkelin näkökulma on relevantti työssäni, sillä transitio ja elämänmuutos pois destruktiivisesta toiminnasta, oli läsnä omalla kentälläni, informanttini ovat läpikäyneet muutoksen ja kenttäni oli paikka, jossa muutosta pyrittiin tukemaan. Shildrick ja MacDonald painottavat, että heidän aineistonsa perustuu nuorten omiin kertomuksiin muun muassa siitä millaista oli varttua köyhässä naapurustossa. Tarkoitus oli saada pitkän aikavälin ymmärrys nuorten siirtymistä nuoruudesta aikuisuuteen. (Mts. 48.)

Tutkijoiden mukaan on kummallista, kuinka paljon on akateemisia julkaisuja, jotka selittävät kykyjen puutteella sitä, että jotkut nuoret löytävät itsensä sosiaalisesti epäsuosiollisesta ja taloudellisesti marginaalisesta asemasta (Shildrick & MacDonald 2008:48). Omien informanttieni kohdalla sama ilmiö kuuluu ainakin Jessen kuvatessa itseään. Shildrickin ja MacDonaldin mukaan vähässä ovat ne kirjoitukset, jotka huomioisivat yhtäläillä muuttuviin sosiaalisiin ja taloudellisiin olosuhteisiin, jotka vaikuttavat nuoriin ihmisiin ja paikkoihin joissa he asuvat siirtymien hetkellä. Toisin sanoen, yhtä päteviä selityksiä nuorten syrjäytymiselle voisi esittää globaalin sosioekonomisen muutoksen makrotasolla ja paikallisen tarkastelulla (mts).

Tutkimus keskittyy siis tarkastelemaan nuorten aikuisten elämänmuutoksia yhdessä Britannian köyhimmistä naapurustoista; Teessidessa, Koillis-Englannissa. Alue on käynyt läpi huomattavan nopean taloudellisen muutoksen (Shildrick & MacDonald 2008: 50–51). Artikkelissa kirjoittajat tarkastelevat avainvaikuttajia nuorten elämien muutoksiin: kriittisten hetkien merkitys ja toiseksi, sosiaalisten verkostojen rooli ja sosiaalinen pääoma muutosten selityksessä. Kriittinen hetki määritellään tapahtumaksi ja episodeiksi, jotka haastatellut määrittivät itse, retrospektiivisessä kontekstissa sellaisiksi joilla on tärkeä vaikutus heidän myöhemmän

elämänsä kulkuun. Usein kriittiset hetket tunnistettiin tapahtuessaan merkittäviksi. Muutamassa tapauksessa niiden vaikutus tunnistettiin myöhemmin, katsoessa taaksepäin elämässä. Tutkijat pyysivät nuoria kuvailemaan elämänkerrallisesti elämänsä ja kuvittelemaan tulevaisuuttaan. Näin huomattiin kuinka usein odottamattomat kriittiset hetket ovat toimineet käänköspisteinä siirtymissä. (Mts 51.)

Shildrick ja MacDonald kirjoittavat, että jotkut kriittiseksi tai kohtalokkaiksi hetkiksi luonnehditut tapahtumat eivät olleet niin odottamattomia. Syy sille, että jotkut tapahtumat olivat heidän näkökulmastaan epäodottamattomia, oli tapahtumien yhteys informanttien sosioekonomiseen taustaan. Kuitenkin tutkittavat kokivat ne odottamattomiksi. He kirjoittavat pohtineensa esimerkiksi sairastapauksia ja kuolemantapauksia informanttiensa elämässä. Tapaukset eivät lopulta olleetkaan niin yllättäviä, kun otettiin huomioon terveyden yhteys sosiaalisiin ja spatiaalisiin olosuhteisiin: heidän tutkiemiensa alueiden terveystilastot olivat suhteellisen huonot. (Shildrick & MacDonald 2008:51.)

Tutkijat kuvaavat kriittiseksi hetkiksi informanttien elämässä myös yllättävät muutokset perheissä, esimerkiksi tieto, ettei luultu biologinen isä olekaan biologinen isä. Myös pienemmät tapahtumat saattoivat olla kriittisiä: esimerkiksi erityisen positiivinen tai negatiivinen tapaaminen viranomaisen kanssa (Shildrick & MacDonald 2008:51). Joskus kriittiset hetket näyttivät heistä triviaalisilta tai maallisilta, mutta vaikuttivat dramaattisesti haastateltuihin: Matty (20 vuotta) aloitti rikollisen uransa uudelleen, mihin yksi vaikuttava tekijä oli erään opettajan sanominen: ”susta ei ikinä tule mitään”. Shildrick ja MacDonald eivät halua antaa tälle kommentille liikaa painoarvoa rikollisuuteen ajautumisessa, mutta lausahduksen merkitys Mattylle oli selkeä, sillä useita vuosia myöhemminkin asia tulee kirjoittajien mukaan ilmi hänen kertoaessa elämästään. (Mts. 52.) Toisaalta esimerkiksi Suomessa peruskoulua tutkineen Pirttiniemen (2004:23–24) mukaan opettaja-oppilassuhteella voi olla paljonkin merkitystä, jos nuori päätyy koulutuksesta syrjäytymiseen.

Shildrick ja MacDonald kirjoittavat, että jotkut kriittiset hetket näyttäytyivät ilmiselvästi kaikille dramaattisina, traumaattisina ja mahdollisina

elämänkulun katkoina. Tärkeintä on, että kyseisenlaiset yksittäistapaukset näyttävät voivan kääntää ihmisiä kohti, mutta myös poispäin destruktiivammista, sekavista elämäntyyleistä. Shildrickin ja MacDonaldin haastatteleva Lisa (23) kertoi, viettävänsä aikaa joukossa, jossa käytettiin huumeita ja hakeuduttiin hankaluuksiin, kunnes yksi porukan jäsenistä raiskasi hänet. Zack (24) kertoi, että hänen elämänsä käännöspiste oli kun hänen paras ystävänsä hirtti itsensä. Hän kertoi tapauksen jälkeen rauhoittuneensa ja luopuneensa ”kaikenlaisista hulluuksista”. Mielenkiintoisempi ja yllättävämpi kuin tapahtumien oletettavuus, on niiden ilmeinen odottamattomuus ihmiselle. (Mts. 53.)

4. Toimijuus ja elämäntyyl: tutkimuksia ja teoriaa

Tässä luvussa keskityn toimijuuden teoriaan ja elämäntyylin. Päätelen aikaisempien tutkimusten ja myöhemmin aineistoni valossa elämäntyylin tarjoavan toimintakenttiä, mitkä vaikuttavat ihmisen toimijuuteen, siksi keskustelen näistä kahdesta pakoin yhdessä.

Giddens kirjoittaa teoksessaan *The Constitution of Society* (1984) rakenteellistumisen teoriasta, mutta myös toimijuudesta. Giddensin mukaan toimijuus ei viittaa ihmisten aikomuksiin tehdä asioita, mutta heidän kykyynsä tehdä asioita ylipäänsä. Näin ollen toimijuus pitää sisällään valtaa ja voimaa (Giddens 1984: 9). Toimijuus huomioi Giddensin mukaan tapahtumia, joita yksilö tiedostaa, siten että voisi millä toiminnan tai käytöksen hetkellä hyvänsä olla tekemässä myös toisin. Usein on oletettu ihmistoimijoiden olevan määritelty vain aikomustensa perusteella (mts. 8). Refleksiivinen toiminnan tarkkailu on krooninen piirre jokapäiväisessä elämässä ja pitää sisällään käytöksen, ei pelkästään yksilön, mutta myös muiden (mts. 5).

Ihmisenä oleminen merkitsee sitä, että tietää mitä tekee ja miksi (Giddens 1991:35–36). Toimijat ovat usein kyvykkäitä tarjoamaan diskursiivista tulkintaa tekemisiensä luonteesta ja syistä (mt.). Näin ollen olisin mielenkiintoista kuulla informanteiltani kuvauksia tilanteista, joissa toimijuus on hämärä – ”emmä tiiä mikä muhun meni”. Epäselvissä

tilanteissa kuvataan itseän ”menneen jonkun”. Eli toiminta tulee sisältä päin tai kuvataan sisältä päin tulevaksi, mutta jokin ulkopuolinen on sisäpuolelle mennyt aiheuttamaan tiettyjä tekoja. Toimijuudessakaan kaikki ei ole tietoista (mts. 36). Toiminnan rationalisoinnilla Giddens tarkoittaa, että toimijat pitävät yllä jatkuvaa teoreettista ymmärrystä toimintansa perusteista (Giddens 1991: 5).

Giddensin mukaan on oletettava, että toimijat kysyttäessä kykenevät selittämään suurimman osan siitä mitä he tekevät (Giddens 1984: 6). Emme silti useinkaan kysy toiselta ihmiseltä miksi hän tekee jotakin, jos teko on konventionaalinen ryhmälle tai kulttuurille, johon henkilö kuuluu. Emmekä useinkaan kysy selitystä, jos ilmenee päällekkäisyys, joka vaikuttaa siltä, ettei toimija voi olla siitä vastuussa, kuten kehon hallinnan erehdys tai diskursiivinen lipsahdus. Giddens erottelee pohtivan tarkkailun ja toiminnan rationalisaation motivaatiosta. Syyt viittaavat toiminnan perustaan, motivaatiot viittaavat haluihin. Motivaatio viittaa toiminnan potentiaaliin, jossa toiminta jatkuu toimijan toimesta. Kyvykkäät toimijat lähes aina kykenevät selittämään diskursiivisesti aikomuksiaan ja syitä toiminnalleen. Niin ei kuitenkaan aina ole motivaatioiden kohdalla. (Giddens 1984: 6-7.)

Giddensin mukaan toimijat eivät jatkuvasti pelkästään monitoroi heidän omien aktiviteettiensa sujuvuutta ja oletta muiden tekevän samoin; he myös rutiinimaisesti tarkkailevat sitä kontekstia missä he liikkuvat, sen sosiaalisia- ja fyysisiä аспекteja. Toiminnan rationalisaation kautta, Giddens tarkoittaa, että toimijat - myös rutiininomaisesti - ylläpitävät jatkuvaa teoreettista ymmärrystä tekemisiensä tarkoituksista. (Giddens 1984:5.) Giddens kirjoittaa, että useimmiten toimijat pystyvät selittämään suurimman osan tekemisistään (mts. 6). Informanttieni puheista kävi kuitenkin ilmi, etteivät kaikki tekemiset olleet selkeästi perusteltuja tai selitettävissä.

Antropologit ja sosiologit käyttävät toimivasta ihmisestä usein termiä toimija. Termi pitää sisällään myös kollektiiviset toimijat ja on näin ollen laajempi käsite kuin termi henkilö, yksilö ja niin edelleen. Esimerkiksi antropologi Eriksenin mukaan myös valtio voi olla toimija. Eriksen pitää

merkityksellisenä erottaa tässä selkeästi käsitteet käytös ja toiminta tai toimijuus toisistaan. Jälkimmäinen merkitsee sitä, että toimijat pystyvät refleктоimaan sitä mitä tekevät. Huomio keskittyy näin ollen tarkoituksenmukaiseen, haluttuun ihmiselämän aspektiin. Toistaiseksi on varmuus vain siitä, että ihminen on ainoa lajiaan, pystymään refleктоimaan käytöksensä tarkoituksellisuutta. (Eriksen 2010: 52.)

Toimijuuden käsite pitää sisällään ajatuksen siitä, että ihmiset tietävät ja tiedostavat toimivansa, vaikka he eivät välttämättä tietäisi tekemisensä seurauksia. Toisin sanoen, on aina mahdollista tehdä jotakin toisenlaista, poikkeavaa siitä mitä henkilö tekee sillä hetkellä. Ihmistoimijuuden epämääräisyys tekee vaikeaksi sen ennakkoinnin: tosiaan, monet sosiaalitieteilijät periaatteessa pitävät sen selvitystä mahdottomana. Toimijuudessa ei aina ole kysymys siitä ymmärtääkö toimija tekemisensä seuraukset, riittää, että henkilö ymmärtää toimivansa. (Mt.)

Eriksen kirjoittaa, että on oikeastaan jopa mahdotonta ennalta-arvata ihmisten toimintaa (Eriksen 2010: 52). Aineistoni perusteella, etenkin nuorten ihmisten joukkotoimintaa on hankala ennakoida, sillä osa siinä mukana toimivista vaikuttaa tietävän ja ymmärtävän tekemistä seurauksineen enemmän kuin toiset. Ilmiöön voi vaikuttaa, aikaisempien nuorisojoukkojen tai-ryhmien väkivaltaista käyttäytymistä käsittelevien tutkimusten perusteella, muun muassa status ryhmässä (ks. esim. Vigil 1988; Ness 2004; Henningan & Spanovic 2012).

Eriksenin mukaan kaikilla yhteiskunnan jäsenillä on tiettyjä oikeuksia ja velvollisuuksia muita jäseniä kohtaan. Vain harvoin on kahta yksilöä joilla on täsmälleen samat oikeudet ja velvollisuudet (Eriksen 2010: 53).

Eriksenin mukaan status on sosiaalisesti määritelty henkilön piirre, joka määrittää sosiaalista suhdetta ja antaa tiettyjä oikeuksia ja velvollisuuksia suhteessa muihin. Jokaisella ihmisellä voi olla suuri määrä statuksia, kuten setä, lääkäri, naapuri, asiakas, kaveri, tuttu ja niin edelleen. Sosiaalinen henkilö on rakennettu ja määritelty näiden statuksien summalla. (Eriksen 2010: 53.) Jokaiseen statukseen on liitetty sosiaalisia oletuksia, jotka edistävät sen pysyvyyttä läpi ajan. Jokaisen statuksen suhteellinen tärkeys toimijalle vaihtelee suuresti. Jonkin etnisen tai uskonnollisen ryhmän

jäsenyys esimerkiksi voi olla niin tärkeää toimijalle, että se vaikuttaa hänen toimijuutensa kenttään lähes joka kohdassa. Muut statukset, kuten pojanpojan status, yhteiskunnassa jossa sukulaisuus suhteet ovat suhteellisen merkityksettömiä, ei ole yhtä tärkeä yksilölle. Toiset roolit ovat merkityksettömämpiä ja määrittelevät henkilöä vähemmän ja harvemmin sekä näin ollen ovat marginaalisia hänen omakuvalleen. (Mt.)

4.1 Nuoret, toimijuus, sosiaalinen status ja kuulumisen tunne

Aineistossani tulee ilmi informanttien erilaisia statuksia ja niiden merkitys toimijuudelle, mistä kirjoitan tässä luvussa. Pohdin myös kuuluvuutta, esimerkiksi yhteiskunnallista kuuluvuutta, josta kirjoitin aikaisemmin, nojaten muun muassa Nordbergin (2006) ja Auducin (2006) artikkeleihin. Erilaiset tilanne sidonnaiset statukset voivat myöhäismoderniudessa olla keinoja muodostaa minäkuvaa, nuorena saatetaan niin sanotusti testailla erilaisten roolien mielekkyyttä tai vaikka pohtia kuulumistaan johonkin tiettyyn ryhmään. Esimerkiksi kukaan informanteistani ei voimakkaasti korosta statustaan suomalaisena, vaikka he ovat kaikki Suomen kansalaisia. He eivät oleta yhteiskunnan antavan heille mitään, näin ollen suomalaisuus ei kuulosta heidän kertomuksissaan kovinkaan merkittävältä. Aineistoni perusteella kyse on myös puheesta ja valitusta elämäntyylisestä, jossa on valittu yhteiskunnasta piittaamaton polku ja siihen kuuluva diskurssi. Informanttieni puheissa tulevat ilmi ne statukset, jotka he kokevat merkityksellisimmiksi, sillä niistä puhutaan paljon. Esimerkiksi Jesse viestii statuksestaan muun muassa nyrkkeilijänä ja tietyissä määrin romanina tai sukunsa edustajana.

Vigil kirjoittaa teoksessaan *Barrio Gangs* Kalifornian jenginuorista. Vigilin tutkittavat osoittivat eniten kiinnostusta siihen statukseen ja elämäntyyliin, mistä he kokivat saavansa eniten hyväksyntää, kunniaa ja arvostusta. Vigilin mukaan ihminen oppii tuntemaan ryhmän arvot ja hänen on myös opittava ryhmän odotukset (Vigil 1988). Vigilin mukaan saadakseensa hyväksyntää vertaisjäseniltä, yksilö omaksuu käytösmalleja, joilla on vähän luontaista merkitystä hänelle itselleen ja jotka voivat jopa olla haitallisia, mutta joita jengijäsenyys edellyttää: esimerkiksi henkilön täytyy pystyä osoittamaan,

että pystyy tuntemaan, toimimaan ja näyttämään kovalta ja välinpitämättömältä tietyssä tilanteessa (Vigil 1988).

Sosiaalipsykologit Blaya ja Gatti korostavat tutkimuksessaan, poikkeavasti käyttäytyvistä nuorisoryhmistä Italiassa ja Ranskassa, että ryhmä tuottaa jäsenilleen tiettyjä etuja. Sen lisäksi, että ryhmä mahdollistaa viihtymisen vapaa-aikana, siitä tulee yksilölle voimavara (Blaya & Gatti 2010:130). Sosiaalipsykologien, Henningan ja Spanovicin (2012), mukaan rooli ryhmässä ei välttämättä kerro henkilön identiteetistä mitään vaan yhdessä identiteetissä voi olla monenlaisia tilanneriippuvaisia rooleja. Rooli voi olettaa henkilöltään tietynlaista toimijuutta – kuten informanttini Axelin rooli kaveriporukansa jäsenenä, odotti häneltä aggressiota tietynlaisen ärsykkeen edessä, kuten vääränlaisen katseen saaminen toisen ryhmän jäseneltä kadulla. Ilmiö on monimutkainen: artikkelin mukaan ihminen ei tule irralliseksi ja syyttömäksi ryhmänsä toimista, vaikka ei tunnustaisi rooliaan ryhmän jäsenenä toisessa tilanteessa. (Mt.)

Psykologi ja antropologi, Cindy Ness on tehnyt etnografisen tutkimuksen, ”Why Girls Fight” (2004), philadelphialaisten tyttöjen katutappelukulttuurista. Vastoin aikaisempia käsityksiä, hän osoitti, että siinä missä pojat, niin myös tytöt tappelivat ja käyttäytyivät aggressiivisesti saavuttaakseen sosiaalista ja kulttuurista pääomaa ja paremman sosiaalisen statuksen. Tytöt tappelivat myös omien sanojensa mukaan hovin vuoksi ja voimistaakseen haluamaansa julkista omakuvaa. Tappelevaa tyttöä ei nähdä epäfeminiinisenä tai epäonnistuneena tyttönä tai naisena – vaan aggressiivisuus on osa tuon philadelphialaisen kaupunginosan naiseutta.

Nessin informanttien mukaan, lähes jokainen nainen on läpikäynyt vaiheen jolloin tappelee tai on usein tilanteissa, jotka voivat johtaa tyttöjen/ naisten väliseen väkivaltaan (Ness 2004). Ness käsittää tyttöjen väkivaltaisen käytöksen perustuvan samoihin syihin kuin poikienkin. Nessin tutkimuksessa käy ilmi, että väkivaltainen käytös ja väkivallan pelko, on tavallinen osa philadelphialaisia naapurustoja, joissa sosioekonominen status ei ole kovin varakas. Tarkoitus oli selvittää miten tytöt kokevat väkivallan tuottamisen, ja mikä saa heidät tekemään väkivaltaisia tekoja. Lisäksi idea on ollut osoittaa, että nämä tytöt yrittävät aktiivisesti fyysisesti

dominoida muita ja nauttivat siitä, sekä kivun tuottamisesta että voitokkailta näyttämisestä. (Mts 33.)

Nessin informantit, jotka olivat pääosin afroamerikkalaisia tai latinoamerikkalaisia, tyypillisesti kokivat, että heidät on jätetty ulkopuolelle valkoisesta, keskiluokkaisesta Yhdysvalloista. He kokivat instituutioiden, joiden tehtävänä olisi ollut heillekin palveluiden tarjoaminen, pettäneen heidät. Kouluissa, joissa Ness vieraili, suurin osa tytöistä vaikutti antaneen periksi opiskelun kanssa ja irrottautuneen koulussa oppimisesta kauan aikaa sitten. (Ness 2004: 36.) Tytöt ajattelivat, että viranomaiset heidän elämässään - heidän opettajansa, mahdolliset naapuruston työnantajat ja poliisi - näkivät heidät huonossa valossa tai kuten tytöt asian ilmaisivat edustavan ”ghettoa” (mt.).

Tytöt tuossa kaupunginosassa on nuoresta asti sosiaalistettu pitämään puoliaan jokaisen edessä, joka heitä loukkaisi tai kohtelisi epäkunnioittavasti. Ihmisen pitää olla kykenevä puolustamaan itseään, niitä vaaroja vastaan, jotka heitä ympäröivät jokapäiväisessä elämässä (Ness 2004: 37). Perhe voi olla kyvytön tai haluton puuttumaan ja ohjailemaan lastensa elämää. Perheessä voidaan myös tukea tuhoavaa käytöstä. Kuten myös yksi Vigilin informanteista kertoo aloittaneensa tupakoinnin ja huumeiden käytön setänsä kanssa (Vigil 1988: 50). Nessin tutkimuksessa taas esimerkiksi äidit vain tunnustavat tilanteen, että ”jokainen tyttö tappelee kaduilla tietyssä vaiheessa”. Ilmiö hyväksytään osana tiettyjen philadelpialaisten kaupunginosien persoonaa ja sen koetaan kuuluvan siellä naiseksi kasvamiseen. (Ness 2004: 32).

Perheet, joista Nessin informantit olivat kotoisin, olivat usein rikkonaisia ja voimakkaan matriarkaalisia, eli perheen päänä usein toimi esimerkiksi äiti ja/ tai isoäiti ja/ tai äidin siskoja (Ness 2004: 37). Tappelu nähdään tarpeellisena, kun kyse on perheen, tai jonkun jota kohtaan tunnetaan lojaalisuutta, puolustamisesta. Ness osoittaa tappelun ja väkivallan olevan alueella joskus ainoat kommunikoinnin väylät (mt.). Nessin tutkimuksen perusteella voi siis huomata tyttöjen tappelun ylläpitävän useampaa roolia tai kuulumista useampaan sosiaaliseen statukseen. Tappeleminen on olennainen osa aikuiseksi kasvamista ja jokaisen tytön oletetaan läpi käyvän

tuo vaihe. Tappeleva status on merkittävä sosiaalisessa ympäristössä, ystävyys- vihollissuhteissa ja perheessä. Hyvän ja kunnioitetun tappelijan statukseen kannustetaan lähes joka toimintakentässä. (Mts. 37.)

Nessin mukaan monet väkivaltatilanteista olivat sidoksissa suorasti tai epäsuorasti itsepuolustukseen. Nyrkkejä käytettiin joskus myös tilanteissa joissa niitä ei tarvittaisi. Tuollaisissa tilanteissa, missä varmuuden vuoksi käytetään väkivaltaa tai sen uhkaa enemmän kuin tarve vaatisi, on kyse myös tulevaisuuden turvallisuuden takaamisesta: olemalla hieman ”hullu” ja todella aggressiivinen henkilö rakentaa itselleen suojaavaa julkista minäkuvaa ja mainetta, joka suojelee kantajaansa. Hullun tai todella aggressiivisen maineessa ei joutunut väkivaltatilanteisiin kovinkaan usein tai jopa säästyivät niiltä. (Ness 2004: 37–38.) Myös muun muassa Philippe Bourgois keskustelee teoksessaan *In Search of Respect* (2003 [1995]), Itä-Harlemin huumekauppakulttuurista ja siellä esiityvästä suojaavan maineen rakentamisesta. Jos ihmisestä kulkee kaduilla ja ihmisten puheissa, tarpeeksi hullu mielikuva, selusta on suojattu. Maine kiirii aina henkilön edellä, mikä voi ennaltaehkäistä hyökkäysten kohteeksi joutumista, mutta näin ihminen kuitenkin säilyttää katu-uskottavuutensa ja kunnioituksensa. (Ness 2004: 38; Bourgois 2003 [1995]).

Tappeluihin ja väkivaltaan johtaviksi syiksi Nessin informantit esittävät esimerkiksi loukkaukset äitiä tai kaveria kohtaan ja äkillisen raivon. Jälkimmäisen purkautumiseen voi juuri vaikuttaa kolmas syy se, että ”joku katsoo väärällä tavalla” (mts. 41). Sitoumus pitää toisen puolua, turvata jonkun selustaa on rakennettu intensiiviselle yhteenkuuluvuuden tunteelle ja ylpeydelle, joka menee paljon varsinaisen uhan yli (mt.). Juuri tämän yhteenkuuluvuuden tunteen koen olevan merkityksellisessä asemassa, sekä Nessin, Vigilin, sekä omien informanttien tilanteissa.

”En pidä miten hän katsoo minua” – ilmaistaan yleisimmäksi syyksi tappelujen aloittamiselle ja Nessin tekemä pohdinta siitä on kiintoisa. Katsominen, vääränlaiseksi usein tulkittu katse, nähdään arvosteluna. ”En ota yhtään paskaa niskaan enää”: yksi katse voi Nessin informanttien mukaan ilmentää tätä mahdollista alaspäin katsomista. (Ness 2004: 40.) Sivustaseuraajalle voi hyvin jäädä pimentoon tuo katse eli syy tappelun

aloittamiseen. Tappelun syy voi yhtä paljon olla kuviteltu kuin realistinen (mt.). Ness kirjoittaa, kyseen olevan statuksesta ja tappelussa usein olevan kyse minäkuvasta. Syiksi ”maanpinnalle palauttamiseen”, kuten Nessin informantit väkivaltaan viittasivat, riittää jos kokee jonkun kuvittelevan itsestään liikoja tai kuvittelevan olevansa erityinen. Molemmat merkitsevät sitä, että toisen erityisyyden tai kuvitellun menestyksen koetaan olevaan itseltä pois, mikä lisää huonommuuden tunnetta (mt). On tarve, että jokin vahvistaa itsetuntoa. Muiden hyvän elämän koetaan olevan itseltä pois (mt.). Näissä olosuhteissa mistä Nessin informantit elävät, kaikkien resurssien koetaan olevan harvassa, mikä ilmeisesti heijastuu myös laajempaan oletettuun (sosiaaliseen)pääomaan. Tytöt ovat hanakoita tulkitsemaan, että jollakulla menee paremmin, mikä riittää hyökkäykselle tai riidan haastamiselle, mikä edesauttaa paremman katu-uskottavuuden luomista ja statuksen saamista, mikä näin ollen lisää alueella arvostettua sosiaalista pääomaa.

Voiko siis Giddensin teoriaan viitaten ajatella, että statuksen luomista väkivallan kautta esiintyy ihmisryhmillä, jotka kokevat mahdollisuutensa olevan heikommat kuin muilla? Onko koettu väärä ja heikommat valinnanmahdollisuudet syy, joka aiheuttaa toimintaa, joka voi edelleen aiheuttaa kapenevia mahdollisuuspolkuja? Vigilin, Nessin ja Auducin tutkimukset ja omat havaintoni antavat aiheita tämän ajattelulle. Ness kirjoittaa, että informantteihin kulminoituvat myös ympäristön aiheuttamat ongelmat ja esimerkiksi äidin ongelmat tai perheväkivalta. Tyttöjen käytös siten ulkoistaa ongelmat tappeluiksi. Tappelut ja väkivalta ovat vain jäävuorenhuippu ja Nessin mukaan moni rakenteellinen ongelma pitäisi ratkaista ennen kuin väkivalta loppuisi. Sitten herää kysymys, jäisikö katuväkivalta elämään kulttuurisena muotona, vaikka rakenteelliset ongelmat poistuisivat?

5. Kohtalokkaat hetket ja muutos

Omassa tutkielmassani olen valinnut näkökulmaksi tarkastella kohtalokkaita hetkiä muutoskohtina elämänkulussa, jotka ovat sitä muuttaneet, tapauksissani poispäin syrjäytymisvaarasta. Samankaltaisesti, mutta ilman

painotusta kohtalokkaksiin hetkiin, asiaa on lähestynyt muun muassa Kuronen (2010), jonka mukaan muutokset elämänsä aikana voivat olla lopulta myönteisiä oppimiskokemuksia.

Tässä luvussa annan Jessen, Maken ja Axelin kertomuksille ja äänille tilaa. Seuraavissa alaluvuissa on pitkiäkin pätkiä kenttähavainnoista, keskusteluista tai haastatteluista, joiden toivon antavan paremman kuvan informanttien kokemuksista ja elämästä. Kertomuksissa tai haastatteluissa tulevat esiin myös informanttien kohtalokkaat hetket, joiden tulkitsen kertomusten perusteella olleen käänteentekeviä. Informanteillani on aineiston perusteella ollut monia kohtalokkaita tai Thomsonin ja kumppaneiden (2002) määrittelemiä kriittisiä hetkiä. Tiedetyt tilanteet ja hetket kuitenkin vaikuttivat tärkeämmiltä kuin toiset, ja keskityin kertomuksiin, joissa esitetyt hetket veivät selvästi elämää uuteen suuntaan, sekä niihin jotka informantit itse nostivat esille painokkaasti tai usein. Seuraavassa tarkastelen siis heidän elämäntarinoidensa palasia Thomsonin ja kumppaneiden määrittelemien kriittisten hetkien mukaan, sekä Giddensin kohtalokkaiden hetkien määritelmän kautta.

Giddens kirjoittaa, että kohtalokkaat tapahtumat tai olosuhteet ovat niitä, jotka ovat todella seuraamuksellisia yksilölle tai ryhmälle. Kohtalokkaita hetkiä ovat ne, joissa yksilöiden on tehtävä päätöksiä, joilla voi olla kauaskin kantavia seuraamuksia. Moni arkipäiväinen toiminta on sinänsä täysin seuraamuksetonta, mutta pidemmällä aika välillä päivittäiselläkin toiminnalla saattaa olla huomattavasti merkitystä. (Giddens 2006: 32.) Kohtalokkaissa hetkissä tapahtumat tulevat yhteen siten, että yksilö huomaa seisovansa olemassaolonsa risteyksessä. Nuo hetket ilmestyvät ulkopuolisten asioiden vaikutuksesta tai yksilö itse ohjailee niitä. Ne ovat yhtä aikaa ongelmallisia ja seuraamuksellisia (mts.33). Yksilön on arvioitava tilanteen riskejä kohtalokkaassa hetkessä ja riskin vaikutusta elämään hetken jälkeen (Giddens 2006:34).

Mitkä asiat menneessä näyttäytyvät kriittisinä ja kohtalokkaina hetkinä heille ja miten ne ovat vaikuttaneet?

5.1 Henkilöt hetkien takana

Tässä alaluvussa pohjustan seuraavat kolme alalukua, joissa tarkastellaan informanttieni elämää ja kokemuksia sekä elämän suuntaa muuttaneita kohtalokkaita hetkiä. Jokaisessa informanttiini keskittyvässä luvussa on paljon muutakin tarinaa, kuin pelkkä kuvaus kohtalokkaasta hetkestä, vaikka otsikot ehkä antavat toisenlaisen kuvan. Jokaisen elämästä on mahdollisimman paljon heidän itsensä kertomana, mikä kontekstualisoi kohtalokkaat hetket paremmin ja tekee selkeämmäksi muutoksen entisen ja nykyisen välillä.

Informanttini ovat kuvauksiensa mukaan väkivaltaisesta ja sekavasta ympäristöstä kotoisin, minkä mallin mukaan he kasvoivat, mikä on vaikuttanut mahdollisuuksiin ja nykyisyyteen nuorina aikuisina. Mukana on myös ajatus subjektiivisesta kokemuksesta – he ovat kokeneet ympäristön tarjoavan tulevaisuudelle vahingollisia ajanviettotapoja, esimerkiksi tappeluita, joiden seurauksena saadut rikosrekisterit ovat taakkana kauan.

Jesse, Make ja Axel olivat kenttätyön aikaan 18–20-vuotiaita nuoria miehiä, jotka oman kertomansa mukaan ovat kotoisin väkivaltaisesta ympäristöstä. Jesse kertoo, että hänen kotikaupunginosassaan ollaan ”sekaisin”: ”Siel on niin paljon zombeja, lapsia ja aikuisia”. Maken mukaan alueet ovat väkivaltaisia monen syyn seurauksena, köyhät laitetaan samalle alueelle ja huumeiden ja alkoholinkäyttö on arkipäivää. Jesse kertoi olleensa nuorena hankala tapaus: ”mä olin ihan kauhee, mä vaan tappelin ja riehuin koko ajan”. Jesse kertoo, että heidän kaveriporukalleen oli tärkeää myös värvätä porukkaan mukaan nuorempia, jotka he saivat tekemään mitä halusivat. Tilanne on muuttunut nyrkkeilyohjaajan pestin ja työpaikan kautta: ”mut nyt me värvätään niit [nuorempia] hyville teille ku ennen me värvättiin niit pahoille”. Make sanoi, ettei heidän porukansa ollut yhtä järjestäytynyt kuin Jessen. Make kertoi olleensa koulukiusattu ja päättäneensä pystyä puolustautumaan. Hän kuitenkin tarkentaa heti, ettei ajatellut lähtevänsä keräämään konkreettisia puolustautumistekniikoita kiusaamista vastaan, kuten keinoja hyökätä väkivalloin kiusaajien kimppuun. Sen sijaan hän kertoi halunneensa saavuttaa sellaisen olon, että tietäisi voivansa

puolustautua, mutta olevansa siitä niin varma ja sen ansiosta niin itsevarma, ettei hänen koskaan tarvitsisi väkivalloin käydä yhtäkään kiusaajaa vastaan. Vapaaottelu ja kurinalainen treenaaminen tekivät hänestä ”jonkun”, joka koki olevansa jotakin. Samoin päästessään kehään ja kisoihin, hän tunsi elämällä ja itsellään merkityksen.

Seuraavaksi on enemmän Makesta, siten miten hän on itse kertonut. Maken alaluku on kaikkein pisin, siitä yksinkertaisesta syystä, että Make kertoi keskustellessa ja haastatellessa kaikkein eniten. Kaikkien informanttien keskustelut ja kertomukset ovat yhtä tärkeitä riippumatta heidän puheliaisuudestaan. Maken laajahko kuvaus elämästään on kiintoisa ja hän sanoo monia asioita, joihin sekä Jesse, että Axel viittaavat. Tutkielmani alussa puhuin narratiivisen metodin käytöstä ja sen tuomasta subjektiivisen kokemuksen äänestä, joten perustellusti seuraavassa on sitä runsaasti.

5. 2 Make: kohtalokas hetki

Okei, no mä oon 20-vuotias, mä oon tota tullu Suomeen vuonna 96, mä oon Suomen kansalainen, mut mä oon kurdi, hmh, sit tota tota, mä oon vapautunu vähä aika sit vankilasta, mä oon kihloissa ja sit mul on perhe tääl Suomes ja jonkin verran sukulaisii tääl, mut näin. Ensin mä olin Tampereel, aika pitkään asuin tai einy pitkään kolm, ensimmäiset kolme vuotta ja sit mä muutin. Mut kolme vuotta kolmosest kutoseen ala-asteel olin siel. Siel mua kiusattiin tosi paljon, mä olin koulun ainut ulkomaalainen ja sit tota tota mm öö sit, yksinkertaisesti ne oli ihan tosi junttii porukkaa, ne oli ne oli tosi junttei niinku. Mä olin, mä oon aina ollu sellanen tosi sosiaalinen, sillo mä olin aika pieni kokonen, sellanen, tosi kiltti poika, tosi nöyrä ja kiltti ja, luokan pelle! Hyväl tapaa! Mä vitsailin ja ja se... se nyt ei menny ihan yksyhteen sen kaa et ne kaikki muut oli tosi urheilullisii ja voimakkaita ja semmosii...no tosi junttii porukkaa, kiusas ihan hulluna.

Sit me muutettiin tänne, takas Helsinkiin mun alkuperästen ystävien luo, jotka on vieläki mun ystäviä ja tota mä aloin jostain syyst kiinnostuu kamppailulajeista. Mä olin aina, mua oli aina kiinnostanu, mä en ikinä oo pelannu lätkää ei mitää tälläst joukkueurheilulajii ja mä oon niinku varmaan ainut ulkomaalane, joka on jalkapalloski tosi huono. Ihan oikeesti, no lähi-idäst kotosin oleva hah... niin niin tota sit mä alotin taas, eri lajei hyppii edes takas, kävin yhdellä salilla vähän treenaamas ja peruskurssei hypin, en ollu varma. Mä olin mun kaverin kaa, mun parhaan kaverin kaa koko ajan ja se, se ei ollu oikeen niinku semmonen kamppailija luonne siin ei ollu SITÄ. Se oli tosi

kiltti ja mukava ihminen mut siin ei ollu sitä, sen sydämessä ei ollu sitä. Ku se lopetti niin mä lopetin sen kanssa ja sit mä, 14-vuotiaana mä menin, siis tosi nuorena mä jouduin pyytää erikoisluvat ja kaikki, menin MMA X:n²

mä muistan, kaikki meni hyvin siel, ne kehu mua paljon ja mä opin nopeest ja jotenkin mä rakastuin siihen lajiin, se oli mun JUTTU. Mä rupesin kattoo youtubest hirveest videoit ja sit mä sain lainahanskat ja me sparrattiin tosi kevyesti, piti ainaki sparrata tosi kevyesti. Ja mä muistan, siis tähän päivään asti se oli varmaan 25 se mies, se oli siis ihan hillittömän kokonen ja mä olin siis 14, se latas mua IHAN täysii keskelle näköö. Mun naama aukes ihan kokonaan, mun paita oli ihan niinku veressä...mä muistan mä menin ihan ulapalle siit. Mmm niinku se oli tosi nolo tilanne, koska mä olin niinku naama ihan veressä ja sit sit siin sit korjailtiin sitä nenää ja tota ja mul jäi sen jälkeen tosi paha kammo. Mua rupes... mua kävi pelottaa! Ja sit mä tulin seuraaviin treeneihin ja se sama pelle otti siis tosi kovaa, mul ei ollu minkäänlaisii, välineitä tehä asialle mitään, mä olin niin nuori mä olin niin pieni kröhöm ja sit ja sit mä, se loppu siihen...Ei ne muut siel salil nähny mitä tapahtu. Emmä oo ikinä ollu luonteeltani sellanen et mä... no semmonen joku, joka kertoo. Se on aina ollu se mun piireissä et ei kerrota, ei ei et se on vähä niin et...se joka leikkiin ryhtyy se leikin kestäkööt.

No joka tapauksessa sit sit siin oli taas pieni tauko ja sit yhtäkkii mä, mä etin ja etin ja etin ja etin ja sit mä löysin X-vapari-salin, se Suomen parhaimpii vapaaotteluseuroi niinku mun mielest, tai parhaimpien joukossa jah...sit mä niinku...alotin ihan yhtäkkii ihme rumban. Mä aloitin kaks peruskurssii samaan aikaan. Mä pamautin ihan ei mistään siihen et mä treenasin neljä kertaa viikossa ja kesken peruskurssin mä menin kisaa ensimmäist kertaa ja sit mä niinku hurahdin siihen ihan täysin ja mä, mä pääsin, heti ku peruskurssi loppu, kuukaus eteenpäin tuli toiset kisat, mä pääsin kisaryhmään ja puoltoistvuot mä treenasin niinku, eli mä olin tollanen 15. mä olin just täyttäny 15 ku mä menin ekoihin kisoihin jaa se oli,

Siel oli se yks poika joka oli peruskurssilainen nii nii mä kisasin silloin ku se tuli peruskurssille ja silloin just se oli tullu jatkokurssille ja mä lopetin sinä päivänä ne oli mun viimeiset treenit, mä muistan...

Niin joka tapauksessa sitte tota se loppu siihen, et mä hävisin mun vaparin SM:t. Finaaleis mä hävisin ja jotenki se iski niin pahasti sydämii myöten. Se niinku...lannisti niin paljo ku mä niinku omaa tyhmyyttäni hävisin ne. Mä olin niin varma. Mä en oo ikinä ollu niin varma MISTÄÄN et mä voitan et se on ihan tehty diili et tää on ihan selvä homma ja mä treenasin ku hullu ja mä olin tosi kehittyne ja sit mä menin ja mä tyräsin siellä ja sit jotenki, mä muutenki olin väsyny siihen stressaamiseen ja siihen

---

² MMA on lyhenne sanoista mixed martial arts, nimen suomennos on vapaaottelu. Laji on kamppailu-urheilua, jossa sekoitetaan ja käytetään monien kamppailulajien, kuten nyrkkeilyn, painin, taekwondon ja potkunyrkkeilyn tekniikoita. Kirjain X korvaa salin nimeä yksityisyydensuojan vuoksi.

semmoseen... mä tänään puhuin ton mun kaverin kaa niin mä sanoin et mä katoisin yht ottelijaa ja se sano tällai, näin et se sano tosi fiksusti se sano, et ”ottelijan elämä on maailman yksinäisin elämä se on ihan sama vaik sul on perhe ja muut sun mukana, ja ne sanoo tsemppii, ottele hyvin, hakkaa se blablablaa, mut ketään ei oo sun kaa siel kehässä.” Siel joko pärjää tai ei pärjää ja sit kylhä mä enemmän pärjäsinkin ku en pärjänny mut sit ku mä hävisin niin se söi mun innon jotenki täysin ja mä olin kuluttanu puoltoist vuot siel et mä en tehny mitää muut, kirjaimellisesti siis, mä en tehny mitään muuta. Mä vaan treenasin ku hullu ja sit mä vaan, emmä tiä must tuntuu et mä paloin loppuun ja sit mä rupesin juomaan, enemmän ja enemmän...

Mä muistan, mä oon pitäny treenipäiväkirjaa ja mä kirjoitin itelleni et mä pidän nyt ainaki kuukauden tauon vaparista, niinku SM:ien jälkeen ja sit mä muistan et mä olin pettyny sen ensimmäisen päivän, mut se ei ollu semmost suuttumust. Mä muistan et mä olin siis ihan siis syvästi vaan PETTYNY. Siis kröm se virhe oli siin ottelus... ainahan ennen ottelua jännitys tekee hyvää, eiks ni? Aina täytyy olla vähä jännittyny, mutku mun, mä en ollu yhtään jännittyny, mä menin sinne, MÄ muistan, et mä katoisin et onpa kaunis nainen katsomossa. Mä muistan mä KATOIN, siis mul ei ollu putkinäkö pääl mul ei puskenu adrenaliinit päälle, mikään mikä oikeest oikees luonnos auttaa ihmistä taistelemaan niin mul ei iskeny se reaktio päälle, jostain syystä, mä en tiä, mä olin niin varma itsestäni, mä olin liian varma, se koitu... Mä en ollu ollenkaan virittäytyny siihen otteluun. Siis must tuntu silt et mä kävelen niinku ihan mä, et mä lähen lenkille, tai jotain ja sit mä olin tosi huolimaton ja sit mä vaan jäin, hävisin siel ja sit mä muistan mä olin tosi pettyny itteeni. Mä sain, mä en normaalisti saa raivokohtauksii ihmisten edessä, mä heitin sen mitalin jonneki, mä en muista minne mä heitin sen, sen hopee-mitalin ja sit valkut vähä sano mulle sen jälkeen et ei saa näyttää tollai mieli et toi ei oo, ei saa tehdä noin ja mä olin 16, sit totaa ei mitään... Mä muistan, mä menin hotellihuoneeseen, me oltiin yö siel [kaupungissa, jossa kisat pidettiin] ja mä muistan mä, mä vaan luovutin. Mä olin et joo et ei et ei, mua ei enää kiinnosta, et ei, ihan sama meni miten meni. Emmä ollu katkera en mitään, mä muistan mä olin sen jälkeen vaan et ok.

Sit mä rupesin vetää kamaa ja öö sit mä...sit mä päädyin tappeluun – 17-vuotiaana ja aam siin tappelus kävi sillai tosi huonosti et se niinku se toinen pääty sairaalaan ja sit mua syytettiin tapon yrityksestä ja putkas sit se tippu törkeeks pahoinpitelyks ja sillai et se oli niinku kolme viikkoo ensin koomas ja sit kolme kuukaut kuntoutukses kuus kuukaut sairaalas, emmä tiä mitä vittuu mitä kaikkee siin sit oli! Sain siitä loppujen lopuks neljän ja puolen vuoden tuomion (...)

(...) Koska on monii ihmisii jotka vetää rasistikorttii esille kyl mä tiän, mä en oo eläissäni vetäny viel rasistikorttii esille, en ELÄISSÄNI et ”mul on tummapää ni mä sain kovemman tuomion”. Mul ei oo mitään rikoksii taustal ei yhen ainuttakaan, mä olin poliisin kans ollu tekemisis muutaman kerran mut en oo ikinä menny mihinkään

oikeuteen ja mä sain ekan tuomion 17-vuotiaana, nuoren henkilön neljä ja puol vuot niin niin tietyst mä ymmärrän miks mut, joku, moni ois ollu et ”tummapää, mä oon vittu ulkomaalainen, suomalainen ei ois saanu samaa tuomioo” esimerkkei, ihan sama... Ei se niinku emmä emmä...mä oon viimeinen ihminen joka nostelee hitler korttii esiin.

Esim nyrkkeilyski mä oon sitä mieltä et se itse urheiluosio ja se et sparrataan oli se kuin kevyt tahansa niin siin mitellään, siin kasvaa joka päivä. Jollain tapaa mä oon sitä mieltä et se tekee hyvii ihmisii. Mussa on tietty agressio mun sisällä, ei sillai et mä raivoisin tääl ihan tuntemattomille ihmisille, mut mus on se halu. Halu tehä, halu purkaa sitä, niinku mä samanlailla ku Jesse, samanlail sillo ku se nyrkkeili ni se ei tapellu kaduilla, niin niin mul oli täysin sama. Se paikka mis mä kaiken sen aggression kaiken sen, emmä tarkota et mä oon menny vihaseen treeneihin. Mä olin ihan ilonen treenatessa, mä oon. Mut silti mä huojennun, mul lähtee tietty määrä energiaa pois, emmä jaksa olla... mä pystyn paljo rauhallisemmin käsittelee asioit ku mä treenasin jatkuvasti ja kisasin ja sparrasin ja näin. Koska mul ei ollu sitä³, mä olin tosi rauhallinen, katopa kamppailu-urheilijoita, sä tuut huomaamaan et keskimääräsesti ne on rauhallisempii ku valtaväestö ne, normaalist valtaväestöstä, ne ei treenaa ne ei pura, ne ei hakkaa ihmisii, koska niil on niin vahvasti yhteiskunnan lait niinku iskostettu, koska mullehan laki ei tarkottanu mitään, mut sit ne näyttää keskarii tuol liikentees. (Make kertoo elämästään haastattelussa, 2013/12)

Maken kertomuksessa tulee ilmi monia hänen elämänsä vaikuttaneita asioita ja näkemyksiä. Kriittisiä hetkiä voisi nähdä olevan monia, esimerkiksi koulukiusaaminen tai jopa pikkulapsena Suomeen tulo. Hän puhuu paljon myös turhautumisesta. Turhautuminen voi olla katalysaattori moneen toimintaan, epämääräiseenkin, jos sitä ei koe kanavoivansa pois esimerkiksi treenaamisen kautta. Monet edellisessä pätkässä ilmenneet asiat vaikuttavat elämään. Merkittävänä taitekohtana pidän kuitenkin niitä SM-kilpailuja, joissa kaikki ei mennyt niin kuin piti ja mikä muutti Maken käsitystä itsestään ja musersi sen mihin hän itsessään uskoi. Uskon tuossa tilanteessa, kriittisessä hetkessä Maken myös punnitsevan omakuvansa peruspilareita – kaikki oli ollut niin voimakkaasti urheilun varaan rakennettua.

Make on tietoinen mahdollisesta linkistä nykyisen itsensä ja entisen itsensä välillä ja tiedostaa varmasti, että jotkut ihmiset vielä yhdistävät hänet

---

³ agressiota, turhautumista

tekoihinsa. Joten vieraiden huutelu ja kysely ”oot sä se” on ennen kaikkea häiritsevää.

”Siis niin ärsyttävää ku ihmiset luulee et ne tietää kuka mä oon! Jotkut ihan random mun broidin kaverit huuteli kaupassa ootsä se Make?! Mikä SE Make!? Emmä ees tienny ketä ne tyypit oli, myöhemmin selvis et jotain broidin kavereita. Ei ne tiä kuka mä oon”. (Kenttähavainnot, Make 2013/12)

Maken kohdalle en näe tappelua Giddensin määritelmän mukaisena kohtalokkaana hetkenä, kriittinen hetki Thomsonin ym. (2002; 2004) määritelmän mukaan se kuitenkin oli. Seuraamuksellinen se on ollut siinä mielessä, että siitä seurasi ajanjakso, jonka tappelusta tuomitseminen aloitti-vankila-aika. Näen enemmän Maken kohdalla kohtalokkaaksi hetkeksi sen, kun hänen isänsä sanoi hänellä olevan kaksi vaihtoehtoa, sen jälkeen kun tuomio tuli ilmi. Maken sanoin isä oli sanonut: ”sä voit murehtii tätä lopun elämääs tai sit mennä eteenpäin. Sä oot vielä nuori”.

Informanttieni elämässä uutta käsitystä itsestään on pitänyt rakentaa erilaisten tilanteiden edessä. Ensinnäkin julkinen minäkuva on voinut olla todella erilainen kaveriporukassa ja perheessä. Puolestaan elämä nyrkkeilijänä tai vapaaottelijana on muokannut minäkuva uudelleen. Perustavanlaatuisesti erilaisia ovat esimerkiksi arvot tappelijana ja taistelijana: kamppailu-urheilijana. ”Kamppailija ei kiusaa” on useissa kamppailupiireissä sanomaton sopimus ja arvo sinänsä, kuten myöhemmin tutkielmassa esimerkiksi Make kertoo; vapaaottelu antoi hänelle välineet väistää väkivaltaa ja aggressiota. Tappelijana sen sijaan tarkoitus on ennemminkin saada muut väistämään, esimerkiksi kehittämällä vaarallinen julkinen maine ja näin ollen muodostaa tietynlainen käsitys itsestään niin muille, mutta etenkin itselleen (ks. esim. Ness 2004; Vigil 1988).

5.3 Axel: kohtalokas hetki

”Sitä on ku joku eri ihminen siinä porukassa”, Axel sanoi, kun kysyin miten he päätyivät kavereidensa kanssa tappeluihin ja jatkoi: ”Ei yksittäisiä tekoja, vaan kaveriporukat vastaan kaveriporukat,” Axel jatkoi. ”Niistä tapahtumistako sun rikossyytteet on?”, kysyin. ”Osalliset ja rikoksen tehneet, ne saa rikossyytteen”, Axel vastasi rauhallisesti. ”Hengattiin ostareil, riitti et joku katto jotenkin niin sit alko tappelu. Menin aina mukaan ku ne dokas viikonloppuna. Sit siel tapahtu kaikkee, esim

taiteiden yönä aina oli tappelui. Sit jotkut niist alko käyttää huumeit. Kaverit ei menny kouluun, niin en mäkään jaksanu mennä”, Axel kertoi. ”En oo yhtään enää niiden tyyppien kaa. Ku alotin vaparin⁴ ei ollu aikaa enää olla niitten kaa ja kavereiden kaa”. ”Minkä ikäsenä sä olit siinä porukassa?”, kysyin. ”Ku mä olin jotain 12–18 – vuotias,” Axel vastasi rauhallisesti. ”Tunsitsä Jessen sillon?”, ”Joo, on tunnettu ihan pienestä ja oltu samassa porukassa X:ssä⁵. Mä lopetin vähän ennen Jesse”, Axel kertoi. Hän kertoi lopettaneesa, koska äiti ei halunnut hänen viettävän aikaa siten. ”Miten sä lopetit?”, kysyin. ”Äiti sai tietää”, hän vastasi. ”Mut en oo ikinä juonu tai käyttäny huumeita, koska mun vanhemmat on tosi tiukkoi siinä. Ei ne muuten tienny mitä mä tein, ne oli tosi yllättyneitä”, Axel kertoi. ”Vaikuttaako entiset teot esim rikosrekisteri töiden saamiseen?”, kysyin. ”Ei rikosrekisteri vaikuta ja se lähtee kohta pois”.

Ongelmien, kuten nuorten ja lasten tappelun ja väkivallan, syiksi Axel esitti seuraavaa:

”Tietyil alueil on nuorii paljon, joiden vanhempii ei oikeen kiinnosta, jotka ei pidä kuria, ja sit ei oo tekemistä”.

Jesse ja Make olivat puhuneet kaveripiiristään porukkana, kysyin asiasta Axelilta:

”Onko X-porukkaa, josta Jesse ja Make joskus puhuu?”, kysyin. ”Ei oikeestaan, ne vaan kaikki asuu siellä”, Axel vastasi. ”Mitä te teette nykyään kavereitten kaa?”, kysyin. ”Nään eniten Makea, Jesseä ja Markoa, se ei oo X-porukka. Me käydään salilla, mennään kahville Helsinkiin ja sellast”, Axel vastasi rauhallisesti ja alkoi tehdä lähtöä aikuislukioon tunnille. (Axel, 2014/3, haastattelu)

Axelin kohdalla äidin saadessa tietää mitä hän vietti aikaansa vaikutti hänen päätökseen, joka vaikutti elämänsä kulkuihin. Hän vetäytyi porukoista pois ja alkoi keskittyä koulunkäyntiin ja pyrki mahdollisuuden tullessa aikuislukioon, ylioppilaslakki tavoitteenaan. Axelin vetäytymiseen epätoivotusta porukasta sai aikaan äiti. Merkitystä näin ollen oli myös sillä roolilla ja toimijuudella, joka Axelilla oli kotonaan ja perheensä jäsenenä. Rooli vanhempiensa lapsena, joka kunnioitti heidän näkemystään, oli lopulta se vahvempi rooli. Spekuloisin myös ajatuksella, että voi olla mahdollista Axelin halunneen toisinaan irrottautua, mutta tarvitsi ulkopuolisen porukasta ulosvetäjän – mikä sattui olemaan hänen äitinsä. En ihmettele vaikka porukasta irrottautuminen olisi vaikeakin haaste ja

⁴ vapari = vapaaottelu = MMA

⁵ X korvaa kaupunginosan nimeä yksityisyyden vuoksi

sisältäisi useita riskejä, joita Axelin täytyi miettiä tuossa kohtalokkaassa tilanteessa, kuten jo aikaisemmin mainitsin (Giddens 1991; 2006). Hän esittää itsensä suhteessa entiseen porukkaan; siellä toimimiseen ja sieltä lähtemiseen, melko passiivisena toimijana. Enemmän arvostusta, tässä tilanteessa vanhempien, hän kuitenkin sai tekemiselleen porukan ulkopuolella. Joku varmasti ajattelee vanhempien kulttuuritaustalla olevan merkitystä erinäisiin arvoihin ja toimintamalleihin, jotka informanttini kokevat esimerkiksi tärkeiksi. Aikomukseni ei kuitenkaan ole tarkastella niiden vaikutusta. Olen kuunnellut informanttejani ja tiedostan, että heidän näkemyksiinsä, valintoihinsa ja muihin vaikuttavat ilman muuta kaikki sosiaaliset ympäristöt, joissa he ovat olleet osallisina ja joissa ovat yhä edelleen.

Ei missään vaiheessa vaikuttanut informanttien kanssa hengaillessani siltä, että porukoihin, kuten X⁶-porukkaan liittyminen olisi ollut tiedostettu merkittävä hetki, jolla olisi haluttu osoittaa mitään ihmeellistä. Axel alkoi kaveerata Jessen kanssa jo pienenä, koska Jesse asui samassa taloyhtiössä. Kyseessä on ollut ystäväystyminen kaikkien kolmen tilanteessa, ”hyvien tyyppien kanssa ajan viettämisestä”. Tietyissä porukoissa oleminen kuitenkin vaikutti elämään joskus kohtalokkaastikin, mutta porukan tarkoitus oli kaveruus.

Make ja Jesse olivat aikoinaan aivan eri porukoissa, mutta yhteisten kavereiden kautta tutustuivat ja jossakin vaiheessa muodostui X-porukka⁷, missä he viettävät nykyäänkin paljon aikaa tai joidenkin siihen kuuluvien ihmisten kanssa. Make, Jesse ja Axel nimittävät porukkaa eri tavalla: Make ja Jesse puhuvat X-porukasta, Axel sanoo, että porukkaa ei sinällään ole, monet vain asuvat samalla alueella. Porukan muodostumisessa ei ollut kyse sen kummemmasta kuin kavereudesta ja aina joku tunsikin jonkun joka liittyi mukaan, ja niin edelleen. Osa myös asui tai asuu edelleen tiivistä samalla alueella. Ryhmä ei heidän mukaansa ole esimerkiksi jengi, eikä sitä määritä esimerkiksi etnisyys – vaan ihmisiä on monesta lähtökohdasta. Yhteinen

---

⁶ X korvaa kaupunginosan nimeä yksityisyydensuojan vuoksi. Informantit puhuivat porukastaan sanomalla kaupunginosan nimen ennen sanaa porukka.

⁷ X korvaa kaupunginosan nimeä

asuinalue kuulostaa olevan yhteinen nimittäjä ainakin Axelin puheissa. Toisaalta esimerkiksi Make päätyi porukkaan tuttujen kautta, sillä ei itse asu X:ssä⁸, eikä ole ikinä asunut.

5.4 Jesse: kohtalokas hetki

”Mitä kuuluu?”, Jesse kysyi sohvalta takkinsa uumenista. ”Ihan hyvää, ei mitään kummempaa, mitäs sulle?”, vastasin hymyillen. ”Iha hyvää, ” hän vastasi ryhdistäytyi vähän ja jatkoi: ”mua pyydettiin uudestaan ottelee”, hän virnisti, tai Jessen tapauksessa siristi silmiään hiukan ja näytti vähän hymyilevän.. ”Mitä, vähä siistii, millon?”, kysyin. Kyseessä olisi, keväällä järjestettävä ottelutapahtuma, johon hän saattaisi alkaa harjoitella vanhan valmentajansa kanssa, sata prosenttisen varma osallistumisestaan Jesse ei vielä kuitenkaan ollut. (Kenttähavainnot 2013/12)

Olin kiinnostunut kuulemaan kuinka pitkä yhteinen historia informanteillani oli, sillä oli käynyt selväksi jo ensimmäisellä tapaamiskerralla, että Jesse, Axel ja Make olivat hyviä kavereita. He kuitenkin usein alleviivasivat erilaisuuttaan, mutta kuten monikulttuurinen kaveriporukka, ei erilaisuus ollut koskaan kertomusten mukaan haitannut. Jessen ja Maken mukaan Axel oli ”jätkä, joka ei oo ikinä dokannu, polttanu tai vetäny mitään mut silti aina hengas meiän kaa”. Alla olevassa lausahuksessa tulee ilmi erilaisuuden huomaaminen, kuten myös sen merkityksettömyys.

Pasilan punnerrukset unohtuivat ja Make kysyi Axelistä ja Jesse sanoi, ettei Axel ollut tulossa treenaamaan. Make kysyi miksi ei. ”Emmä tiä, se on vähä ihme jätkä välil”, Jesse virkkoi naurahtaen, pudistellen samalla päätään ystävälliseen sävyyn. (Kenttähavainnot 2014/3)

”Mä tutustuin Axeliin tosi pienenä”, Jesse kertoi. ”Entä millon te ootte tutustunut?”, kysyin Makelta ja Jesseltä, he katsoivat toisiaan ja hetken mietittyään vastasivat, ”mä olin jotain 15”, Jesse sanoi, ”ja mä olin 17”, vastasi Make. ”Millanen sä olit nuorempana?”, kysyin Jesseltä. ”No nyt et sano sitä samaa minkä sä sanot joka kerta,” Make sanoi Jesselle tuimasti. ”Hahha siis ihan kauhee, mä vaan riehui ja potkin, hakkasin ja join”, Jesse sanoi kohta, ”me vaan ootettiin aina kaikkee vappuu ja tälläst et pääsee riehuu, vetää jengii kuonoon. Meil oli tollasii pienempii, niinku Rami, joita värvättiin mukaa hehe”, Jesse kuvaili. ”Teil oli paljo organisoidunpaa, meil ei ollut tollasta, meil ei ollu pienempii”, Make sanoi. (Kenttähavainnot 2014)

---

⁸ X korvaa kaupunginosan nimen

Jessen kohdalla nyrkkeilyvalmentajan kohtaaminen kotipihalla on ollut merkittävä tapahtuma, mikä vaikutti esimerkiksi hänen vapaa-ajan toimintaansa paljon: ”Ei jaksa riehuu kaduil ku treenannu monta tuntii, sitä menee himaan lepää eikä mihinkään kaduille”.

”Olin käveles himaan koulust. Mä olin taas tapellu tai jotain. Faija oli linnast lomil tai jotain ja se oli pihal myymäs autoo. Ja sit tää tyyppi, joka oli ostamas sitä autoo oli nyrkkeilyvalmentaja. Se sit kyl myöhemmin heitettiin ulos sielt salilt X, se jäi kii kaman käytöst ja sillee. Mut sit mä jäin muiden valmentajien kaa, mä olin joku 12 vee. Mä muistan et mä olin treenannu joku neljä kuukaut ku mut heitettiin ekan kerran kehään (...) Mut niin silloin se oli siin pihal ja sit se sano mulle, et jos sä oot kova jätkä niin tuu tonne salille koittaa nyrkkeily...ja sit mä menin.” (Jesse 2013/ 12 haastattelu/ keskustelu)

Jesse sen sijaan antaa valmentajalle puheissaan paljon painoarvoa. Valmentaja on kertomusten mukaan ollut auktoriteetti, joka on tukenut menestykseen ja niin sanottuun parempaan elämään suuntaamisessa. Valmentaja on niin sanotusti pitänyt ruodussa, kuten voi huomata kertomuksesta, jossa valmentaja sai Jessen kiinni tupakoinnista.

”Valmentaja oli ihan raivona, siis ruskeesuolt piti juosta kisikselle ja takas. Se polki pyöräl vieres ja raivos, mä olin iiha kuollu hehe”. Make nosti päänsä kengännauhoista ja selvensi ”nii ja jätkä poltti koko ajan samaan aikaan ku treenas, toi oli vaan eka kerta ku se sai Jessen siit kii”. Jesse näytti lähes innostuvan ”siis mä oon polttanut varmaan jostain ekaluokasta asti!”, Näytin ehkä yllättyneeltä ja huvittuneelta. Jesse ja Make virnuilivat, molemmilla oli kesto virne naamalla. (Jesse, keskustelu/ haastattelu 2014/1)

Koulu ei ollut Jesseä varten. Hän ei kokenut menestyvänsä siellä vaan luonnehti itseään tyhmäksi. Kuten hän kertoi luvussa 5.4 tappelu ja riehuminen olivat osa lapsuutta ja nuoruutta ja heijastuivat koulunkäyntiin.

Istuimme treenien jälkeen tatamilla venyttelemässä, en kuullut mistä juttu lähti liikkeelle, mutta kuulin Jesse sanoi: ”mä oon tyhmä. Mä en osaa jotain viisarikelloo, mä en ikinä koulussa osannu”. Make vaihtoi venytettävää jalkaa ja sanoi tiukasti ”ei et sä oo tyhmä, sä oot jutuissa mukana ja heität hyvii juttui, tyhmyys on kirous, sä et oo tyhmä”. (Kenttähavainnot 2014/2)

Esimerkiksi Jesselle nyrkkeilyvalmentajan tapaaminen kotipihalla sattumalta, edustaa ensinnäkin kohtalokasta hetkeä, toisekseen mahdollisuutta, minkä kohtalokas hetki synnyttää. On riski tarttua mahdollisuuteen, sillä mahdollisuuden onnistuminen ei ole taattua (Giddens

1991; 2006). Mikä tärkeintä, Jessen mielestä mahdollisuus oli arvokas ja tarttuminen siihen hyvä asia ja kaiken lisäksi sen voi nähdä onnistuneen. Yhtäkkiä mahdollisuuden siivin, hän huomasi olevansa hyvä jossakin. Eikä yhtään merkityksetöntä ole sekään, että myös muut, kuten valmentaja, huomasivat hänen olevan taitava. Innostuminen ja sitoutuminen nyrkkeilymaailmaan antoivat Jesselle toisenlaisen polun olla ”minä” ja toisenlaisen kuvan siitä, millaisen elämäntyylin voisi rakentaa ja valita.

Pirttiniemi (2004) kirjoittaa, että yksikin opettaja koulussa voi saada huonoa aikaan, mutta niin ikään Vehviläinen osoittaa (2001) yhdenkin hyvän aikuissuhteen koulussa saavan aikaan myös paljon hyvää. Jessen tapauksessa en tiedä koulumaailmasta edellistä lainausta enempää, mutta paljon hyvää aikaan voi saada esimerkiksi onnistunut luottamus nyrkkeilyvalmentajaan.

Kriittinen tai kohtalokas hetki voi olla mikä tahansa, minkä henkilö sellaiseksi omassa elämässään kokee. Vain hyvin harvat asiat, jos mitkään, voi objektiivisesti nähdä kohtalokkaiksi tai ei. Antropologian relevanttius piileekin sen kyvyssä ja yrityksessä huomioida ihmisen oma kokemus ja todellisuus. Siinä mielessä omassa kohtalokkaiden hetkien tarkastelussa puute voi olla juuri siinä, ettei informanteille itselleen alleviivattu ajatusta kohtalokkaista hetkistä – eli vaikka ne asiat mitä he kertoivat, kerrottiin, siten, että niistä huomaa muutoksen, he eivät välttämättä olisi itse tarkastelleet juuri kyseisiä hetkiä kohtalokkaina tai kriittisinä. Toisaalta, jonkin ajatuksen tai käsitteen alleviivaaminen ei välttämättä tuo sen aidompaa tietoa. Toisaalta, joku voi argumentoida minun toimivan jopa epäeettisesti pohtiessani informanttien elämien kohtalokkaita hetkiä, ilman, että olen keskustellut kunnolla heidän kanssaan tarkastelevani edellä mainittuja.

Kohtalokas tai kriittinen hetki on sellainen, jolla on kykyä muuttaa elämänsuuntaa, ajatuksia tai arvoja merkitsevästi. Tapahtuman ei sinänsä tarvitse olla dramaattinen, jollaisesta Shildrick ja MacDonald (2008) puhuvat. Esimerkiksi, Jessen tapaaminen nyrkkeilyvalmentajan kanssa kotipihansa parkkipaikalla, ei sinänsä vaikuta dramaattiselta, mutta sillä oli merkittäviä seuraamuksia. Hetken seuraukset ja kehittämät ajatukset ovat se

tärkeämpi tarkasteltava kuin itse hetki. Itse hetki voi olla omenan putoaminen, mutta sen seurauksena painovoiman keksiminen ilmenee sen verran merkittävänä, että tuohon hetkeen kiinnittyy kohtalokkuus ja kriittisyys. Näkemykseni toki toimii siis paremmin sellaisissa asia yhteyksissä, joissa kohtalokkaan ja kriittisen hetken nähdään nimenomaan olevan ”jälkiviisautta”.

5.5 Kohtalokkaan hetken jälkeen?

Giddensin mukaan kohtalokas hetki voi olla henkilön kontrollissa, kuten yrityksen perustaminen tai se voi nousta kontrolloimattomien tekijöiden väliintulosta. Sillä on kauas kantavia seurauksia, eikä hetkeä välttämättä tunnista merkitykselliseksi hetken koittaessa, kuten jo aikaisemmin tämän luvun alussa kirjoitin (Thomson ym. 2002: 338; Giddens 2006: 33).

Kuten Kuronen (2010) esittää elämän valintatilanteissa on päätettävä mitä tehdä ja mihin suuntaan lähteä. ”Ihmisillä on erilaisia mahdollisuuksia ja he kokevat erilaisia tapahtumia, jotka muovaavat heidän ajatteluaan ja toimintaansa. Yhdet mahdollisuudet realisoituvat, toiset sivuutetaan ja uusia ilmestyy. Ovia sulkeutuu, mutta myös avautuu.” (mts 59). Ovia avaa kohtalokas hetki, jolloin erilaiset tai uudet valinnat astuvat esiin.

Thomson ja kumppanit nojaavat Giddensin näkemykseen kohtalokkaiden hetkien muutokseen ajavasta voimasta ja näkemyksen mukaan ratkaisevaa on, että yksilö huomaa itse jonkin tapahtuman merkityksellisyyden (Thomson ym. 2002: 338). He tutkivat nuorten elämää ja lähestyivät nuorten elämänmuutoksia kriittisten hetkien kautta. He tarkastelivat nuorten elämäntarinoita ymmärtääkseen avainhetket elämänkerrallisessa muutoksessa, sekä suhteet näiden hetkien ja laajemman sosiaalisen prosessin välillä. Kohtalokkaat tilanteet voivat muuttuvat mahdollisesti voimaannuttaviksi kokemuksiksi. (Thomson ym. 2002: 337.) Heidän kriittisten hetkien tutkimuksessa tarkastelluista nuorten elämäntarinoista nousee esille asioita, joiden olemassaolon huomasi myös omalla kentälläni.

Thomsonin ja kumppaneiden informantti Hamad oli itse identifioinut itsensä henkilöksi, joka ei voinut oppia. Ajatus vaikutti käytökseen koulussa ja

käytöksensä takia hänet erotettiin koulusta. Joutuessaan erotetuksi hän päätyi saavuttamaan haluamaansa kunnioitusta ”pahiksena”. (Thomson ym. 2002: 347). Erotus oli lopulta Hamadille voimaannuttava kokemus, sillä hänen arvostuksensa porukassa ja nuorempien oppilaiden silmissä kasvoi. Mikään koulutus tai työ ei olisi kasvattanut hänen arvostamaansa mainetta (mts. 347). Yhdelle toiselle heidän informanteistaan, Robinille, merkityksellistä oli päästä pois vanhoista ”huonoille poluille ajavista” porukoista. ”Getting out of it” muun muassa tarkoitti muutoksia ystävyysuhteissa ja muutosta julkisessa identiteetissä. Tehdessään valinnan, että vaihtaa kaveriporukkaa toisenlaisen tulevaisuuden ja tekemisen nimissä hän tiedosti riskin siitä, että saattaisi esimerkiksi jäädä todella yksin (mts. 346).

Thomsonin ja kumppaneiden (2002) mukaan mistä nuori kokee itse saavansa eniten arvostusta, voi olla aivan toinen arvostuksen lähde, kuin se mitä esimerkiksi koulu tai vanhemmat arvostavat. He voivat tietää esimerkiksi koulussa menestymisen olevan arvostettavaa, mutta myös tietää sieltä lintsaimisen olevan arvostettavaa. Tärkeämpää on, kummalta ryhmältä haluaa arvostusta – siltä joka arvostaa koulunkäyntiä vai siltä joka arvostaa sieltä lintsaimista. Jollakin tavalla kaikki tämä muistuttaa myös myöhäismodernin ajan itsensä rakentamisprosessia, josta kirjoitin esimerkiksi sivulla 24 ja johon seuraava kappale myös liittyy.

Tomanovic kirjoittaa, että on näkyvissä selkeä ristiriita nuorten pyrkimysten, suuntausten ja heidän todellisten toimiensa välillä. Tämä heijastelee asian monimutkaisuutta. Esimerkiksi nuori voi jättää tekemättä jotain, vaikka tietäisi, että tekemättä jäävää asiaa arvostettaisiin (Tomanovic 2012: 4). Tomanovic viittaa tutkimukseen, jonka mukaan nuorten valinnat ja päätökset perustuvat tunnustuksen saamisen tunteelle. Heillä on taipumus keskittyä elämänalueille tai tekemiseen, jossa he kokevat muiden tunnustavan heidän pätevyytensä. Kyseisiä voivat olla koulutus, työ, vapaa-aika, kulutus (mts. 2). Tämän ajatuksen valossa myös tietynlaisissa porukoissa asioiden tekeminen, kuten tappelu, rötöstely tai vaikka nyrkkeily valtaavat elämän helposti, jos henkilöstä tuntuu, että muut arvostavat häntä kyseisen asian tekijänä. Esimerkiksi Vigil (1988) ja Ness (2004) kirjoittavat

niin ikään tappelemisen olleen heidän informanttinsa piirissä se keino, jolla vahvistettiin minäkuva ja jonakin olemista. Yhtäläillä Heiskasen (2012) tutkimuksessa nyrkkeilijöiden parissa ilmenee sama seikka, mutta siinä minää ja maailmaan kuulumista muodostettiin nyrkkeilyn kautta. Edellisiin tutkimuksiin viitaten on perusteltua olettaa, että tekemisen kautta voidaan siis olla jotakin ja luoda sellaista minää, jota sekä muut, että itse arvostavat.

Informanttini ovat tuoneet tuon julkisen minäkuvan ja tunnettavuuden esille monesti. Make muun muassa korosti urheilu-uralla yhden hienoimmista asioista olleen se, kun kehässä, ottelussa, sai tuntea hetken aikaa olevansa joku. Urheilu on tuonut mukanaan omakuvan kehityksen ja arvostuksen, jonakin olemisen tunteen, mikä lienee merkityksellinen itsensä merkitykselliseksi kokemisessa. Olennaista on siis kysyä, millä tavoin nuori kehittää itselleen statuksen, joka yhdistää hänet merkitykselliseen tekemiseen ja elämään, jossa kokee olevansa hyväksytty? Aikaisempien tutkimusten ja oman aineistoni valossa status, jossa henkilö itse viihtyy ja kokee olevansa arvostettu, saattaa edes auttaa kuulumattomuuden tunnetta laajempaan yhteiskuntaan. Esimerkiksi Giddensin (1991) ajatuksiin nojaten, elämäntyylä valitessa, valitaan myös joukko statuksia ja luodaan statuksia, jotka pystyvät kiinnittämään henkilön mahdollisimman hyväksi koettuun toimintakenttään. Jos henkilö kokee saavansa kaipaamaansa arvostusta (mistä arvostuksen ja hyväksynnän valtava tai normaali kaipuu tulee, on toinen kysymys) esimerkiksi hyvänä lyöjänä porukassa, joka hakeutuu kahinoihin ja tappeluihin, henkilön suhde tuohon porukkaan voimistuu ja siinä porukassa häntä määrittävä status muuttuu merkityksellisemmäksi, ja siinä joukossa koettu toimijuus kaikkein tärkeimmäksi.

Kenttähavainnoista muun muassa seuraavat pätkät havainnollistavat edellä käsiteltyä ilmiötä ja/ tai siihen liittyviä asioita.

Ramin synttärit olivat pian, poikaa ei treeneissä näkynyt. Janne ilmaisi huolensa Ramin ”kaidalla tiellä pysymisestä” ja kiinnostavan tekemisen etsimisestä vääränlaisesta ajanvietosta. ”Oks Rami menos dokaa huomen?”, Janne kysyi ja kääntyi otsaa rypistäen katsomaan Jesseä. ”Joo haha”, Jesse virnisti. Janne ei virnistänyt vaan pieni, jopa epätoivoinen ilme, ilmestyi silmiin. ”Ei, hei, vie se syömään ja leffaa tai jotai sen [syntymäpäivän] kunniaks”, Janne ehdotti. ”Ei se estä sitä, kuitenkin se sen jälkeen menee, ” Jesse totesi rauhallisesti ja lisäsi vielä ”kyl mä sit yöl käyn kattoo et se on

kiltisti kotona”, ja virnisti. ”Hmh. Älä nyt sillon yöllä mee,” Janne puhautti ystävällisesti. (Kenttähavainnot 2014)

”Muistatsä Ramin?”, Jesse kysyi minulta, vastasin muistavani. Jesse kertoi Ramin kavereineen joutuneen johonkin tilanteeseen ja Ramin saaneensa sen verran pahan tällin, että leuan ja suun seutu oli tikeissä. ”Mä sanoin sille että ainoo mitä sen pitää muistaa on pitää käsii ylhäällä”, Make pudisteli päätään. (Kenttähavainnot 2014)

Kuten edellisessä ja seuraavassa lainauksessa ilmenee, Rami saattoi ajatua tilanteisiin, joissa hampaita irtosi. Make ja Janne eivät hurranneet, Jesseä lähinnä huvitti. Hän oli jokseenkin sinut sen ajatuksen kanssa, että sanoisi tai tekisi hän mitä hyvänsä, Rami päätyisi tilanteisiin joka tapauksessa. Rami itse ei vaikuttanut olevan moksiskaan tapahtumista. Hän ei leveillyt (ainakaan minulle) tappeluistaan, eikä ollut häpeissään tai harmissaan, pikemminkin se oli hänestäkin hieman hauskaa, jopa sopivaa saapua paikalle itsevarmasti ilman kokonaista purukalustoa.

”Hei Rami näytä Ritalle mitä sun hampaille kävi!”, Jesse heitti naurahtaen. Ramia ei ollut edellisen viikon treeneissä näkynyt ja syy taisi olla selvä. ”Näin käy ku kuuntelee noit!”, Rami sanoi minulle ja uhosi kaverillisesti Jesseen päin ja veti samalla huultaan alaspäin näyttääkseen menetettyjä hampaitaan. ”Noin käy ku ei pidä käsii ylhääl”, Jesse sanoi painokkaasti takaisin. Kevään edetessä muitakin Ramin ikäisiä alkoi näkyä yhä harvemmin. Janne totesi kerran sarkastisesti, mutta huolestuen toiminnan nyt siirtyvän kaduille. (Kenttähavainnot 2014/4)

Kuitenkin Jesse antoi vaikutelman, että vaikutti puuttunut Ramin tekemisiin hän huolehti ja katsoi Ramin perään sen minkä pystyi. Jesse tuntui arvostavan koulua enemmän, kuin silloin kun hänen itsensä olisi pitänyt siellä olla, ja ilmaisee seuraavassa sen, että Raminkin olisi syytä ja tavallaan hänellä on keinoja yrittää ”ohjata Ramia koulua kohti”.

”Rami tulee meille tänään illal, me sparrataan vähä. Sen on pakko herää aamul kouluun ku se tulee meille. Mun pikkuveli hyppää sen sänkyyn huutaa, niin sen on pakko nousta”, Jesse kertoili. (Kenttähavainnot 2014/1)

Seuraavaksi siirryn kirjoittamaan toimijuudesta ja elämäntyylistä. Tämän luvun informanttien kertomuksissa ja haastatteluissa olen pyrkinyt tuomaan ilmi heidän toimijuuttaan ja kohtalokkaan hetken aikaan saamaa minäkuvan

muutosta. Kuten aikaisemmin kirjoitin (ks luku 2.2) myöhäismoderniudessa ihminen rakentaa minäkuvaa muun muassa elämäntyylin kautta: mitä siihen valitsee ja millaisen siitä tekee, kertoo siitä kuka on tai haluaa olla. Tässä luvussa on nuorten elämäntyylistä ja toimijuudesta enemmän, sillä toimijuus muokkaa sitä millaisen elämäntyylin kokee omakseen. Tietyssä elämäntyyliässä puolestaan erilaiset valinnat ovat mahdollisia kuin toisessa ja elämäntyylin toimintakentät muokkaavat toimintaa.

6. Elämäntyyli

Tässä luvussa tarkastelen elämäntyyliä ja tutkimuksia, joiden keskustelu elämäntyylistä, kuulumisesta ja toimijuudesta heijastelee havaintojeni mukaan myöhäismodernin ajan piirteitä. Seuraavaksi tarkastelen nuorten toimijuutta ja vapaa-ajanviettoa tienä osallistumiseen yhteiskunnassa ja yhteiskunnallista toimijuutta.

6.1 Oma paikka maailmaan – vapaa-aika, kuuluminen ja toimijuus

Myöhäismodernissa yhteiskunnassa on eksklusiolta välttyäkseen muodostettava itse omaa kuulumistaan, sillä yhteiskunta ei välttämättä tarjoa sitä. Nuorisotutkimusverkoston tutkimuksessa tarkastellaan monikulttuuristen nuorten vapaa-ajanviettotapoja ja – mahdollisuuksia. Honkasalo ja Harinen kirjoittavat tutkimuksessa kuinka vapaa-aika ja sen sosiaaliset muodot on määritelty tärkeiksi nuorten osallistumisen, integraation ja sosialisointin kannalta. Pyrkimys oli saada käsitys monikulttuuristen nuorten kokemusmaailmasta, etenkin vapaa-aikaan liittyvistä kokemuksista ja tuntemuksista. Kirjoittajien mukaan aiheesta – monikulttuuristen nuorten vapaa-ajanvietto - on verrattain niukasti tutkimustietoa, vaikka aihe on mitä tärkein. (Honkasalo ym. 2007:6-7.)

Harinen kirjoittaa 2005 julkaistussa tutkimuksessa monikulttuuristen nuorten vapaa-ajanvietosta ja yhteiskunnallisesta kuulumisuudesta. Harisen mukaan vapaa-ajanvietto voi edesauttaa yhteiskuntaan kuulumisen tunnetta ja osallistumisen kokemusta: Yhteiskunnallinen valta ja vaikuttaminen ovat enimmäkseen työssäkäyvien aikuisten hallussa, näin ollen demokraattinen yhteiskunta ei toteudu, jos nuoret tämän takia eivät pyri osallistumaan.

(Harinen 2005: 71.) Harisen mukaan osallistuminen ja vaikuttaminen eivät ole vain poliittisia kysymyksiä vaan myös yksilön kehityksen ja hyvinvointikokemusten kannalta merkittäviä asioita: osallistuminen lisää itseluottamusta sekä hyödyllisyyden ja arvokkuuden tunnetta. Yksilölle tärkeää on kokemus, että hänen mielipiteensä ovat arvostettuja ja hän voi toiminnallaan muuttaa jotain. (Mt.)

Harisen mukaan yksi mittari nuorten ympäristöön integroitumiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille on vertaisten ja ystävien piirit (Harinen, 2005: 34). Harisen haastattelemat monikulttuuriset nuoret ilmoittivat suurimman osan ystävistään olevan niin ikään monikulttuurisia (mts. 34–35). Miten nuoret viettävät vapaa-aikansa, eli ajan joka ei mene koti- tai koulutöihin tai koulun käyntiin (oman tutkimuksen valossa myös työntekoon), vaihtelee paljon (mts. 37). Harisen mukaan vapaa-ajan viettotavat ovat yhä kiinnittyneempiä yksilön koko elämäntapaan. Vapaa-ajalla on myös merkittävä yksilöä muokkaavat voimat: ”Vapaa-aika on myös tärkeä osa nuorten elämää sosiaalisen hyväksymisen ja sitä kautta itsetunnon kehittymisen ja identiteetin näkökulmista samoin kuin yksi hyvän elämän indikaattori: yhteisen vapaan toiminnan ulkopuolelle jääminen voi merkitä voimakasta emotionaalista osattomuuden kokemusta” (Harinen 2005: 38).

Harisen mukaan Suomessa nuorten elämää ajatellaan nykyään pitkälti kolmen pääelämäalueen kautta: koti, koulu ja organisoitu harrastustoiminta. Lisäksi on puhuttu niin kutsutusta neljännestä tilasta, joka tarkoittaa nuorten omia yhdessä olemisen areenoita ja alakulttuureja, mitkä periaatteessa ovat suljettuja aikuisilta. (Mt.) Kodin, koulun ja organisoidun harrastustoiminnan ajatellaan pitävän nuoret niin sanotusti hyvällä tiellä ja turvassa. Näin ollen neljäs tila saattaa olla uhka edellä mainituille, sillä sitä pidetään kontrolloimattomana (mts. 39). Ohjatun harrastustoiminnan näkeminen kontrollointina ei aina ole aiheellista, eikä sen kuuluisi sitä ollakaan. Sen sijaan Harinen kirjoittaa, että myös organisoitu vapaa-ajantoiminta voi tarjota nuorille oman luovuuden ja itselle tärkeiden asioiden toimintakenttää, jälkimmäisiä voivat olla esimerkiksi uudet ystävyysuhteet. Vapaa-ajantoiminnan ollessa nuorista lähtöisin olevaa,

luonteeltaan alhaalta ylös, tarjoaa se itsensä toteuttamisen mahdollisuuksia, vaikka se olisikin järjestettyä toimintaa. (Harinen, 2005: 39.)

Ajatus siitä, voiko vaikuttaa elämäänsä ja asioihinsa ympärillään vaikuttavat ihmiseen. Toimijuus on yhteydessä myös valintoihin. Ihminen on toimija kun hän tekee ja toimii, kuten kirjoitin luvun 4 lopussa. Sen sijaan lamaantunut henkilö tai pelkkä sopeutuminen ei ole toimijuutta. Nuoriso työttömyydessä vahingollista on jos työttömyys lamaannuttaa (Lähteenmaa 2010). Lähteenmaan mukaan yrittämisen lopettaminen on merkki luovuttamisesta, jonka jälkeen on vaikeampaa nousta takaisin yrittämiseen ja sitä kautta esimerkiksi töiden etsimiseen. Mahdollisuudet toimijuuden toteuttamiseen ovat rajalliset työttömän elämässä, esimerkiksi rahapula rajaa tekemisen mahdollisuuksia (Lähteenmaan, 2010: 53). Lähteenmaan mukaan informantit puhuvat yrittämisestä, joka on passivoitumisen, periksiantamisen vastakohta. Sen sijaan, pelkällä yrittämisellä ei kuvauksissa saa aikaan esimerkiksi onnistumisen tunnetta. Yrityksessä kuvastuu toiminnan vaikeus, kuten lainauksessa, jossa informantit sanovat yrittävänsä pitää kiinni rutiineista, esimerkiksi aikaisesta aamuhäätämisestä. On siis selvää, että reippaus ja toimeliaisuus ovat hankalia toteuttaa. (Mts. 56.) Lähteenmaa kirjoittaa, että aineistossa tulee ilmi ajatus, että jos ihminen ei koe arjen antavan mitään, eikä ole mitään mitä odottaa, ihminen tylsistyy, epäonnistuu ja voi lakata yrittämästä. Lähteenmaan aineiston nuoret työttömät taistelevat säilyttääkseen toimijuutensa: he yrittävät olla lamaantumatta. (Mts. 57.)

Lähteenmaan artikkelin valossa työttömän nuoren on siis yhdistettävä itsensä johonkin, keksittävä oma paikkansa yhteiskuntaan muun kuin työn kautta. Artikkelin ajatukset ovat kiinnostavia tutkielmaani varten, sillä aineistossani ilmenee niin ikään yrittämistä. Esimerkiksi Jesse, Make ja Axel ilmaisevat halun olla jotain ja keinoja joilla ovat saavuttaneet sen tai yrittävät saavuttaa sen. Tunne siitä, että on arvostettu ja merkittävä on tärkeä. Aineistoni ja artikkelin valossa ”jonakin olemisessa” on osaltaan kyse tästä arvostuksen ja johonkin kuulumisen saavuttamisesta. Joissakin informanttien kertomuksissa heijastuu, ettei yritetä ylläpitää toimijuutta, vaan keksitään sen olemassaolo tilanteeseen sopivasti uudelleen ja pyritään

”olemaan jotakin” sellaisessa sosiaalisessa ympäristössä, jota itse arvostaa. Alla on pätkä kenttähavainnoista, jossa heijastuu yksi ajatus kontekstista, missä on tuntenut olevansa joku:

Jesse kertoo käynnistään X-klubilla⁹. Make kuuntelee ja alkaa nostalgisesti kertoa kuinka hänkin aikoinaan oli siellä tunnettu: ”nyt se julkkis on Jesse. Ennen kaikki tuns mut siellä. Hmm, mä haluan olla VIP, tyttöystävä ihmettelee miks sä haluat, mut mä haluan olla jotain”. (Kenttähavinnat 2014)

Muun muassa Harisen (2005) tulokset tukevat aineistoni löytöjä. Harisen tutkimuksessa on selvitetty suuren joukon monikulttuurisia nuoria ajatuksia vapaa-ajasta ja harrastusmahdollisuuksista ja niiden saavuttamisesta. Informanttini Jesse, Make ja Axel esittävät väkivaltaisen toiminnan, tappeluihin hakeutumisen ja poliisin kanssa kahnauksiin hakeutumisen olleen osaltaan tylsistymisen aiheuttamaa. Heidän vapaa-aikansa oli pitkälti tyyliltään ”hengailua” Harisen tutkimuksessa esitetyssä neljännessä tilassa, jonka kontrolloimattomuus koetaan ongelmana. Sen sijaan Jesse, Make ja Axel päätyivät kaikki myös ohjatun toiminnan pariin, joka on kriittisesti tai giddensiläisen kohtalokkaastikin vaikuttanut heidän elämiinsä. Esimerkiksi jokainen koki tekevänsä jotakin merkityksellistä ja toteuttavansa itseään harrastustoiminnan kautta ja koki toiminnan esimerkiksi rajaavan ajankäyttöä siten, ettei ollut enää aikaa tai halua pyöriä kaduilla. Jesse kertoo, ettei jaksanut enää treenien jälkeen riehua ulkona vaan meni kotiin lepäämään, Make kertoi itseluottamuksensa kasvaneen ja Axel huomasi yllättäen olevansa tavoitteellinen ja itsekurillinen treenaaja. Kuten luvun alussa kirjoitin, Harisen mukaan itsensä toteuttaminen on tärkeä osa vapaa-aikaa ja onneksi mahdollista myös ohjatussa toiminnassa (Harinen 2005: 39). Tutkimuksien ja aineistoni perusteella ohjattu toiminta ei rajaa itsensä toteuttamisen mahdollisuutta, jos henkilö saa toiminnasta sen mitä hakee: esimerkiksi Make halusi rakentaa raudanlujan itsetunnon ja rakensi sen kamppailulajin keinoin.

Tutkimuksissa (ks. Harinen 2005; Harinen ja Honkasalo 2007) vapaa-ajantoiminnasta ja mahdollisuuksista siihen ilmenee myöhäismodernin piirteitä, kuten elämäntyyli, mahdollisuus, valinnan mahdollisuus. Kuten

---

⁹ X korvaa tässä klubin nimen yksityisyyden vuoksi

hieman edellä kirjoitin, Harisen tutkimukseen viitaten, vapaa-aika on liitoksissa henkilön elämäntyyliin ja vapaa-ajanviettotapoja valitessa ihminen on siis usein valintojen edessä. Miten vapaa-aikansa viettää, kertoo elämäntyylistä ja näin ollen siitä kuka on. Elämäntyylin ja itsensä muodostus useiden valintojen kautta vaatii sen pohtimista, millaista minäkuva haluaa rakentaa, mikä on oman itsen suhde ympäröivään yhteiskuntaan ja valmiisiin tarjottuihin toimintamalleihin (ks. esim. Giddens 1991). Tämän liitän ajatukseen giddensiläisestä luovuudesta, josta jatkan seuraavaksi.

Teoriassaan myöhäismodernista yhteiskunnasta sosiologi Giddens mainitsee luovuudesta ja luottamuksesta. Luovuus, jolla Giddens tarkoittaa tässä kykyä toimia tai ajatella innovatiivisesti suhteessa jo rakennettuihin toimintamalleihin on läheisesti yhteydessä perusluottamukseen (Giddens 1991: 40–41). Luottamus itsessään on tavallaan luovaa, koska se pitää sisällään sitoumuksen, joka on kuin loikka tuntemattomaan ja valmius kokea uusia kokemuksia. Tulevaisuuden pohtiminen voi ajaa tekemään tietyllä tavalla nykyhetkessä ja ihminen voi pyrkiä tekemään valintoja, joiden kuvittelee vievän kohti tietynlaista tulevaisuutta (ks. esim. Thomson ym, 2002). Informanttieni kohdalla koen luovuuden olevan suhteessa kohtalokkaiden hetkien jälkeiseen elämään, jossa heillä on ollut kykyä ajatella elämä ja tulevaisuus uusiksi. Luovuus eli kyky toimia erilailla, kuin mitä tarjotut toimintamallit esittävät, oli läsnä myös esimerkiksi Jessen tarttuessa nyrkkeilyvalmentajan haasteeseen: ”jos oot kova jätkä niin tuu sinne treenaa”. Kovana jatkana oleminen levittäytyi näin pois vanhoista raameistaan, eli kaduilla tappelevasta kundista.

Jokaisen ihmisen kokemus maailmasta on erilainen, jokaisen voi ajatella olevan omassa todellisuudessaan. Informanttini usein osoittivat minun olevan aivan toisesta todellisuudesta kotoisin, kuin mistä he olivat. Monen ihmisen todellisuudet voivat muistuttaa toisiaan ja näin muodostuu ryhmiä, joiden todellisuuskäsitykset ovat lähellä toisiaan. Yhteinen ymmärrys voi olla esimerkiksi yhteiskunta tai kulttuuri. Ongelmallinen tilanne on silloin kun yksilöllinen tai pienen ryhmän todellisuus on vahvasti erilainen arvoiltaan esimerkiksi, kuin vallitseva todellisuus ja todellisuudet eivät

kohtaa tai osapuolet eivät yritä edes ymmärtää toisiaan. Esimerkkinä mainitsen Suomen romanit, joilla voi nähdä olevan oma yhteiskuntansa suomalaisen yhteiskunnan rinnalla Suomessa (esim. Anttonen 2006). Tämäkään ei ole ongelma, jos molempien todellisuuksien – tässä suomalainen yhteiskunta ja romanikulttuuri - ihmiset hyväksyvät toisensa. Romaneiden erilaisuudesta suomalaisuuteen nähden tuli puhuttua toisinaan Jessen, Jannen tai kerran yhden uuden pojan, Jessen ja Maken kanssa. Esimerkiksi Jessen ei-suomalaisuus on osaltaan, ellei täysin sidoksissa romanitaustaan. Romaneiden tavoista esimerkiksi kuulin toisinaan kentällä:

Pääsiäinen oli seuraavalla viikolla. Janne odotti iloisena lomaa ja pyhiä. ”Miten Romanit viettää pääsiäistä?”, kysyin ajankulukseni. ”Hahaha”, Janne nauroi, mutta jatkoi: ”miten nyt ihmiset pääsiäistä viettää”. ”Mut suurin osa on luterilaisia?”, kysyin. ”Joo, jotkut on tosi uskovaisia”, Janne sanoi. (Kenttähavainnot 2014/4)

”Mustalaiset on kulkijoita, tykätään vieläkin pakata kamat autoon ja matkata johonki leirintäalueelle muiden kanssa. Siellä syödään, soitetaan musiikkia, juhlitaan,” Janne kertoi. (Kenttähavainnot 2014).

”Mustalaiset aina sanoo et jotain 1000...”, Jesse naurahti Makeille. ”Mitä mitä mäki haluun kuulla tän tarinan”, sanoin ja konttasin tatamilla lähemmäs. Jesse käänsi katsettaan minuunkin päin ja jatkoi ”siis mustalaiset on sillee vähä vanhanaikasia joskus et ne sanoo jotain 100 000 kun ne tarkoittaa 1000 tai siis jotain 1000 ja sanoo 100 000.” Sitten hän käänsi katseensa Makeen ja lisäsi: ”Aina kuulee niit ”hei mä näin Pasilas ku joku teki 1000 punnerrust”... haha.” En ihan ymmärtänyt mistä nyt puhuttiin. Kuuntelin silti. (Kenttähavainnot 2014/3)

”Onnee innssiin!”, toivotin treenien ollessa lopuillaan, kun keräsimme kamojamme salin laidoilta. ”Noo, teoriakoe pelottaa enemmän,” Jesse hymyili. Näytin ehkä kysyvältä ja niin Jesse jatkoi: ”kyl mä autoo osaan ajaa ihan täydellisesti, oon aina osannu...”. ”Miks?”, kysyin. Make, Jesse ja uusi poika Joensuusta vaihtoivat katseita, kuin kysellen äänettömästi toisiltaan kuka vastaa. Lopulta Jesse tokaisi uudelle pojalle: ”emmä tiiä, osaatsä vastaa tohon?”. Uusi poika oli hetken hiljaa ja sanoi sitten ”en”. Kaikkien kolmen suusta tuli lopulta vastaus: ”maalla ei oo muuta tekemistä, sama luterilaiset ne ajaa autoa, mut mustalaiset tuo sen kaupunkeihin”. (Kenttähavainnot 2014/4)

Aineistoni ja lukemieni tutkimusten perusteella (ks. esim. Ness 2004; Vigil 1988; Bourgois 1995) pulmallista on jos ihminen ei koe tai halua olla osa sitä todellisuutta, minkä tiedostaa olevan olemassa, mutta johon ei tunne itse kuuluvansa. Tuolloin todellisuus muodostuu sellaiseksi, jossa

perustavanlaatuinen elementti on kuulumattomuus toiseen todellisuuteen ja voi aiheutua sen todellisuuden vastustusta, johon ei tunne kuuluvansa. Oma todellisuuttaan voi aineistoni valossa muokata sellaiseksi, jota arvostaa ja johon esimerkiksi valitsee eri konteksteista, kuten kulttuurikonteksteista, osia.

Giddensin mukaan myöhäismoderni maailma on täynnä valinnanpakkoja ja mahdollisuuksia, jotka loppujen lopuksi rakentavat sitä mitä ihminen on ja erityisesti kuka hän on. Useiden tutkimusten mukaan (ks. esim. Thomson ym, 2002; Shildrick & MacDonald 2008; Tomanovic 2012) aikuisuuden kynnyksellä koetaan valtavaa painetta olla ja tehdä, etenkin jos ei tiedä kuka olla ja mitä tehdä. Giddensin mukaan myöhäismoderni yhteiskunta myös vaatii jäseniltään yksilöllisyyttä, joustavuutta ja valintojen varmuutta ja itsensä rakentamista. Harva nuori, nuori aikuinen tai aikuinenkaan on niin yksilöllinen kuin myöhäismoderni yhteiskunta olettaa. Koko ajan ihminen voisi olla tekemässä jotakin muuta ja olla jotakin muuta (Giddens 1984:6). Ihmisen täytyy tavallaan itseään rakentaen, muodostaa omaa yksilöllistä kulttuuriaan, joka on yhteydessä siihen kulttuuriin ja yhteiskuntaan johon henkilö kuuluu. Näin henkilö myöhäismodernissa yhteiskunnassa keksii kulttuuria myös omalle kohdalleen (Wagner 1981). Itseään voi toteuttaa ja identiteettiä rakentaa esimerkiksi harrastusten kautta (ks. esim. Honkasalo ym. 2007; Harinen 2005). Myös kohtalokas hetki (Giddens 1991: 113) voi auttaa kaivertamaan oman paikan yhteiskuntaan. Joskus hetken jälkeen voi ilmetä selkeä paikka maailmassa. Omassa aineistossani tällainen merkityksellisyys on tullut myös porukoista joissa on arvostettu ja paikan löytämisestä esimerkiksi harrastustoiminnan kautta.

Giddensin myöhäismoderniuden teorian valossa ihminen on jatkuvassa tarpeessa oman elämänsä invention kehittämiseen. Yhteiskunta ei tarjoa valmista mallia, sen sijaan esimerkiksi vahva perhekulttuuri jossakin perheessä voi rajata valinnanmahdollisuuksia ja valinnanpakkoja. Tällöinkin ihminen joutuu määrittämään suhdettaan ympäröivään yhteiskuntaan. Esimerkiksi ilmoitus, ettei halua yhteiskuntaan kuulua on inventio yhteiskuntaan kuulumisesta, sillä perusoletus on, että esimerkiksi Suomen kansalainen kuuluu suomalaiseen yhteiskuntaan, niin virallisesti, mutta

myös itse tuntee sen. Ihmisen oma kokemus on tärkeä. Esimerkiksi informanttieni maininnat siitä, että Suomen yhteiskunnan rakenteet eivät merkitse mitään on se tärkeämpi asia kuulla, kuin lukea heidän passistaan kansallisuus. Virallinen fakta ei välttämättä ole subjektiivisesti tärkeä fakta.

Esimerkiksi, mitä useammin Jesse on joutunut putkaan niin sanotusti varmuuden vuoksi ja turhaan, sitä mukaan hän uudelleen järjestee ajatuksensa virkavallasta Suomessa. Koko ajan hänelle vahvistuu käsitys virkavallan kaltoin kohtelusta ja epäoikeudenmukaisuudesta. Selvitysten mukaan suomalainen yleinen konventio on, että poliisiin voi luottaa (ks. esim. Toivikko, HS 8.6.2015). On inventio jos muodostuu ihmisjoukko, jotka näin eivät tee. Informanttini törmäävät ja ovat törmänneet elämässään inventioita vaativiin tilanteisiin. Jokainen giddensiläisessä myöhäismodernissa Suomessa keksii ja muokkaa elämäänsä sekä suhdettaan konventioon; kulttuuriin, yhteiskuntaan ja vallalla oleviin arvoihin esimerkiksi. Ei siis ole yllättävää, että itsensä ei kovin suomalaisiksi tuntevat nuoret miehet joutuvat keksimään ja luomaan perustavanlaatuisiakin inventioita. Heillä täytyy myös olla kyky uskoa omiin inventioihinsa. Inventio voi myös olla osallisuuden tunteen luominen esimerkiksi harrastuksen tai vapaa-ajan toiminnan kautta.

Myöhäismoderni yhteiskunta kun Giddensin mukaan on täynnä valintoja, ihminen tiedostaa valintansa ja oman toimijuutensa valinnan hetkellä. Monien mahdollisuuksien myöhäismoderniudessa toimijuuden ongelma ja epämääräisyyden aiheuttavaa on, tietää voivansa tehdä toisinkin. Toimijuuden tiedostaminen ja omien valintojen punnitseminen ja jatkuva uudelleen valitseminen on jatkuvasti pinnalla, kuten Giddens esittää. Valinnanpakko ja epävarmuus siitä, onko valittu asia oikein valittu kaikkien valintojen keskellä, aiheuttaa pulmia. Myöhäismodernin ajan ihminen voisi periaatteessa koko ajan olla tekemässä jotakin parempaa, viisaampaa, merkittävämpää ja hienompaa. Ongelma syntyy myös siitä, jos kaikki saman yhteiskunnan henkilöt eivät koe yhtäläisiä valinnanmahdollisuuksia tai eivät kohtaa samoja valinnanpakkoja, mikä tarkoittaa, etteivät kaikki saman yhteiskunnan ihmiset ole tasa-arvoisessa asemassa. Esimerkiksi Jessen, Maken ja Axelin kanssa keskustellessa huomasin useasti heidän nimeävän

asioita mitä voisivat tehdä, mutta saattoivat heti perään ilmoittaa, ettei heillä olisikaan siihen oikeasti mahdollisuutta. He tietävät jonkin valinnan olevan mahdollinen yhteiskunnassa, mutta eivät koe sen olevan mahdollinen juuri heille tai tietävät, ettei se olisi mahdollinen heille.

”Tätä työtä... mä nautin tästä, tykkään auttaa, mä tykkään olla täällä mutta emmä voi tätä pitkään jatkaa ei talous, ei vittu, ei ihminen halua tehdä niinku tuil!
[tukityöllistettynä] Mäki saan niinku seittemän sataa euroa kuussa, niinku moni sanoo et ei näit töitä rahan takii tehdä, mutta kyllähän silti pitää saada ruokaa pöytään tiiätsä! Mul oikeesti mun kihlattu on niin fiksu ja näin et sil on kunnon duunipaikat ja kaikkee, emmäkään tyhmä oo mut...”, Make antoi lauseen hiljetä pois, mutta jatkoi kun kysyin missä hän näkee itsensä tulevaisuudessa töissä. ”Öö mun on vaikee viel hahmottaa missä mä oisin töissä, mutta mua ei oikeesti haittais olla laitokses töissä.” ”Mikä on laitos?”, minä kysyin. ”Aa aa siis anteeks”, Make sanoi. ”Mainitsette sen aika usein, enkä oo varma ymmärräkö sen oikein, siks kysyn”, sanoin. ”Laitos on lastenkoti, niin laitoshan on koulu, sairaalat yms niihän te ajattelette sen et nuorille se on laitos, nuorisokoti”, Make selvensi, tehden samalla eron meihin ja teihin, mutta jatkoi heti ”niin niin, nuoret ja päihteet kiinnostaa mua, koska... vanhat mä, mä en tiä jaksaaks, kestääks, mun pää nelikymppisii narkkareit enää ku ne on niin pitkään vetäny ja ne on niin vaikee lähtee auttaa ja vaikuttaa, mä haluisin nähä lapsis, lapsis näkee niin nopeesti sen muutoksen, ei mitään kuus vuotiait kumminkaan.” (Kenttähavainnot 2014/2)

Toisaalta kerra keskusteltuamme Maken kanssa siitä, minne hän haluaisi opiskелеmaan, ilmeni seikka, joka saattaisi kumota koko ylläolevan tulevaisuuskuvan. Hän kertoi erään sosiaalialan oppilaitoksen rehtorin sanoneen, ettei Makella taustansa takia olisi oikeastaan mitään mahdollisuutta päästä koko sosiaalialalle.

6.2 Ajanvietto, elämäntyyli ja ympäristö

Seuraavassa havainnon pätkässä tulee ilmi informanteille tärkeitä elämänosa-alueita tai elämän tapahtumapaikkoja (Giddens 1991: 81). Tapasin poikia tarkoituksellisesti vain treeneissä (toisinaan saatoin törmätä johon kuhun kaupungilla esimerkiksi), joten ainoa keino kuulla ja tarkastella heidän treenien ulkopuolista elämäänsä olivat keskustelut, kertomukset, tarinat, jutut, vitsit, millä kaikilla nimillä niitä voisikaan kutsua. Treenaamisen lisäksi melko paljon treeneissä, niitä ennen ja niiden jälkeen, puhuttiin viikonlopuista ja vapaa-ajasta.

Treenien jälkeen Jesse, Make ja muut tekivät leipiä. Suunnitelmat viikonlopulle olivat suuret. Jesse halusi mennä klubille, Makea ei kiinnostanut, Rami oli alaikäinen ja Axelia ei ehkä liioin kiinnostanut, mutta hän kuunteli vieressä huvittuneena. ”Siis mä en kestä, jätkä on joku D-luokan julkkis jossain X-klubilla, siis ARGH voi vitsi! Mäen todellakaan haluu mennä mihinkään sellasee mä voin ihan hyvin mennä johonki räkälää, niis voi keskustella. Ei mun tarvii ettii mitää naisii mul kihlattu himas”, Make pauhasi. Jesse virnisteli ja yritti valottaa klubin hyvää puolta, Make ei hellittänyt ”niist löytää jotain naisii jolloin on joku älykkyysosamäärä 0 !! Mun mielest täytyy pystyy keskustelea kavereiden kaa se on se tärkeä”. Pakkasin tavaroitani ja ajattelin virheellisesti osallistua keskusteluun ”voiha naisia löytää mist vaan”, virkoin ja katsoin valoisasti poikia. Mutta kuin tummapilvi olisi heidän silmilleen laskeutunut: ”öööh...tää on keskustelu mihin sä et voi heittää kapuloita rattaisiin”, Make totesi, Jesseä ilmiselvästi huvitti aivan valtavasti: ”Ei sieltä löydy niitä naisia mitä etitään”, sanottiin painokkaasti. (Kenttähavainnot 2013/12)

Keskustelu treenien jälkeen sivusi niin baareissa käymistä, kuin uutta vuottakin ”me kelattiin mennä hotelliin stadiin ja...”, aloitti Jesse uuden vuoden suunnitelmistaan. ”Mitä hotelliin häh”, nauroin ja kurtistin kulmiani. Sohvan uumenista Jesse nauroi myös. ”Siis vitsi mitkä suunnitelma, siis aaaaaarghh!!!”, Make tuskaili, ja jatkoi minulle: ”Siis arvaa, ARVAA kuin iso prosentti noitten jutuista ja suunnitelmista toteutuu, arvaa!”, lähdin huvittuneena muka miettimään vastausta tähän retoriseen kysymykseen, Axelia huvitti ja hetken kuluttua Make näytti sormillaan pyöreää nollaa ”siis nolla, tasan NOLLA prosenttii”. (Kenttähavainnot 2013/12).

Yllä oleva keskustelu ilmentää yhtä kiinnostuksen kohdetta elämässä ja kuinka käyttää vapaa-aikaa, etenkin iltoja. Suunnitelmat olivat lennoikkaita, ja Jesse näytti nauttivan niiden ilmoille heittämisestä, Make sen sijaan ei aina kestänyt mielestään liioiteltuja suunnitelmia. Edellä kuvatun tapaiset suunnitelmat eivät kuitenkaan olleet ainoita ajanvietteitä, mutta omalta osaltaan kertovat mistä informanttieni elämäntyö koostuu. Jessen, Maken ja Axelin elämässä urheilu – nyrkkeily ja vapaaottelu ovat suuressa roolissa tai ovat olleet. Vaikka Jesse ei olekaan päässyt nyrkkeilykisakuntoon, treenaaminen ja hyvässä kunnossa oleminen ovat tärkeitä alueita elämässä. Sitoutunut kamppailu-urheilu pitää sisällään suuria vaikutuksia elämäntapoihin, kuten aktiivinen kuntosaliharjoittelu ja lihasmassan kasvattaminen. Kuten ovat tutkimuksissaan havainneet myös muun muassa Wacquant (1990), Heiskanen (2012) ja Woodward (2006).

Kuten Giddensin teoriassa ilmenee, elämäntyö on valinnanpakon seuraus. Ihmisen on myöhäismodernissa ympäristössä valittava millaista elämää elää ja joskus se muotoutuu sen ajatuksen kautta, että mitä haluaa olla, minkälainen ihminen on tai toivoo olevansa ja rakentaa elämäntyönsä sen mukaan. Kaikilla informanteillani on niin sanottu hämärä menneisyys, johon on liittynyt rikollisuutta, väkivaltaa ja epämääräistä elämää. Heidän elämänsä on nyt muuttunut, mikä tarkoittaa sitä, että heidän elämäntyönsä on muuttunut. Giddens puhuu elämäntyöistä yleisesti ja teoreettisesti. Aikuisemmalla iällä elämäntyö on vakiintunut tai sitä tietoisesti rakennetaan tiettyyn suuntaan ja osataan etsiä asioita tietynlaisen elämäntyön luomiseksi. Sen sijaan lapsena ja nuorena, jolloin informantini ovat eläneet tyyliltään tietynlaista elämää, eivät valinnan mahdollisuudet ole olleet yhtä laajat. Giddens kirjoittaa tästä, mahdollisuudesta tavoittaa mahdollisuuksia. Jesse, Make, Axel ja Janne ovat kertoneet kuinka ympäristö on näyttänyt tietynlaisen käyttäytymismallin.

Make kertoo elävästi siitä, kuinka heidän kotialueellaan oli niin tylsää, että he keksivät ampumavälikohtauksia ja soittelivat poliisille, joita pakoon sitten viihdykkeeksi juoksivat. Ei ollut muuta tekemistä tarjolla, joten ajettiin poliisia pakoon mopolla ja keksittiin vaikka ammuskeluvälikohtauksia.

”Me ajeltiin mopoilla poliisii karkuun”, Jesse virnuili. Make sano ettei sillä ollut ikinä X:ssä tarve, mut X:ssä sitä tehtiin kans. Mut erona siellä soitettiin poliisille ”tää on ammuskelu”. ”Miks?,” kysyin. ”Ei ollu muut tekemist, ei muita virikkeitä, sillee oli jotain tekemistä”, virkkoi Make ja jatkoi Jessen suuntaan innostuneesti: ”kerro, kerro sel!” Jesse hymähti, oli hetken hiljaa ja aloitti verkkaisesti ”mä ajoin yhen kaverin kaa kerran aika pahan kolarin”(…) Jalka auki, luu paistaa, poliisit perässä, eikä sairaalaan tietenkään menty. (Kenttähavainnot 2014/4)

He kokevat, ettei heidän kasvuympäristönsä tarjonnut oikeastaan mahdollisuuksia muulle, ei ollut mitään muuta joka olisi ollut yhtä kiinnostavaa. Näkyvimmin heidän elämässään ovat olleet juuri tämän kaltaiseen elämäntyöihin ajavat asiat. Nuoruudessa ja lapsuudessa ympäristön ihmisten elämäntyöt ovat helposti siinä roolimallin (ks. esim.

Giddens 1991; Thomson ym. 2002) asemassa jota kohti itsekin alkaa tavoitella.

Jannen kanssa kerran puhuessa kävi ilmi, että hänen mielestään yksi ongelman ydin oli, ettei pojilla ollut välineitä käydä asioita läpi muutoin kuin nyrkein. Eli malli on sellainen, että asiat, erityisesti konfliktitilanteet hoidetaan nyrkillä ensiksi, eikä ensiksi yritetä esimerkiksi puhumalla selvittää tilannetta ja sitten poistua paikalta verta valuttamatta.

Informanttieni mukaan oli siis olemassa alueita Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla, jossa oli yleistä, että konfliktikommunikaatiokulttuuri ei ollut verbaalista. Tätä havaintoa tukevia tutkimuksia on julkaistu: esimerkiksi Ronkaisen (2008: 389–390) mukaan nuorten kohtaama väkivalta tai sen uhka on Suomessa melko yleistä; 2008 julkaistun tutkimuksen mukaan 37 % kuudesluokkalaisista pojista ja 23 % saman ikäisistä tytöistä on kokenut väkivaltaa tai sillä uhkailua. Jannen mielestä päihteillä on kuitenkin vaikutusta tilanteisiin ja ilman niitä, monet tilanteet olisivat jääneet syntymättä.

“Mä huomaan sen esim ihmisistä joita oon tavannu töissä ja noista pojista ja. Vikan kerran mä käytin ku mä olin 29. Elämä koostuu palasista, ei aina voi aatella, että perhe on syy. Mut tosi usein jos esimerkiks näkee isän hakkaavan äitiä, niin sellanen toiminta periytyy. Se[väkivalta] normalisoituu. Sama miten jotkut maahanmuuttajat tai pakolaiset, jotka tulee tänne sodan keskeltä mis vedetään jengii kiväärin perällä päähän niin ne tuo tänne ongelmia. Monet työssä tavatut ihmiset on sanonu, että ”mitä he oireilee väkivaltaisesti?,” ni mä oon sanonu et hei ei mikään ihme mieti mistä sä tuut. Päässä on malli käyttää väkivaltaa, vaikka ois ollu sen uhri tietyllä tavalla. Usein on sellanen ketju et isä on linnassa ni poika on linnassa – mut esim Jessen kohalla faija on ollu linnas, mut poika ei päivääkään.” (Janne, kenttähavainnot/haastattelu 2014/4)

Jesse kertoi kolmesti tapauksesta, jossa hän oli joutunut putkaan oman kokemuksensa mukaan etnisyytensä vuoksi. Oli yllättävää, että kun jonkun mahdollisesti romanin epäiltiin ehkä puukottaneen toista ihmistä, voidaan viedä koko illan kavereidensa kanssa rauhassa oleskellut romani varmuuden vuoksi putkaan. Jesse kuvaa epäluottamusta niin virkavaltaan, mikä ainakin ajatuksen tasolla rajaa sitä ympäristöä, jossa hän kokee voivansa olla ja toimia vapaasti.

Tulin ajoissa treeneihin, Jesse oli salilla jo. ”Moi! Miten meni sun synttärinä?”, kysyin iloisesti. ”Putkas haha”, Jesse vastasi ja naurahti ironiselta kuulostavaan sävyyn. Näytin varmasti yhtä aikaa tyrmistyneeltä ja huvittuneelta. Hämmästyviä ovat hetket jolloin kuulee jotain minkä kuulemiseen ei ole valmistautunut yhtään. Jesse huomasi jatkaa ennen kommentointiani, sellaista tuskin hetkeen olisi tullutkaan. ”Mua syytettiin jostain mitä mä en ollu ees tehny”, hän jatkoi rauhalliseen sävyyn. Paikalle saapunut Make sen sijaan ei ollut rauhallinen ”mä oisin ollu niin raivona. Mua on joskus syytetty sellasesta mitä en oo tehny. En puhu enää ikinä ilman asianajajaa. Sunki kantsis Jesse hankkii. Mun broidilt oli kyselty englanniksi eikä se tajunnu – lopulta ne poliisit sai sakot,” Make puhui nopeasti ja kiivaasti. Jesse näytti ottavan rauhallisesti, hymyili jopa, mutta jatkoi: ”ärsytti niin paljon. Arvaa mitä mä vikaks sanoin ennen ku ne laitto sen putkan oven kii?... tän takii mä vihaan poliisei.” ”Oks toi ees laillista?”, kysyin. ”Kolme päivää saa pitää putkas. Mä pelkään poliisiä”, vastasi Make. ”Missä sä olit silloin?”, kysyin saadakseni jotain lisätietoa tapauksesta. ”Olin menos X clubille. Olin juonu jonku puol siiderii. Ei ne siit porukast kysyny keltää muulta, ne kysy mun paperit vaan ja sit ne oli sillee et ”ai kato Jesse, sul onki haku pääl” heheh. Mä alan olee kaikki juhlapäivät vaan Tapulis”, Jesse kertoi rauhallisesti, pettyneesti, hieman sarkasmia ja virnettä äänessään. (Kenttähavainnot 2014/ 4)

6.3 Elämäntyyli ja itsensä arvostus

Viikoittaisia treenejä voi tarkastella ryhmänä, jolla on jokin yhteinen tekeminen. Treeneihin yritetään vetää mukaan poikia/ nuoria miehiä, jotta he eivät jäisi kaduille ”pyörimään”, eli esitetään melko yksinkertainen ratkaisu – tekemistä. Huomio siitä, että läheskään aina kaikki eivät ole paikalla, saati uudet ihmiset jatka kerran kokeiltuaan, kertoo ongelmasta johon aikaisemmin puhuin – ”hengailu” ja pyöriminen kaduilla ja kaupungilla nähdään merkityksellisempänä.

Nyrkkeilyllä on status urheiluna, joka pelastaa harrastajansa, jos katsotaan elämänkertoja esimerkiksi Muhammad Alista (*Muhammad Ali, The People's Champ* [1998]), elokuvia kuten Rocky, mediaa yleensä ja jopa tutkimuksia (ks. esim. Heiskanen 2012) Se on ollut työväenluokan laji ja sillä on saatu pitkäjänteisyyttä ja tavoitteellisuutta ehkä muuten näköalattomaksi jäävään elämään ympäristössä, jossa ihmisille ei sosioekonomisen taustan takia ole tarjolla sosiaalista ja materiaalista

pääomaa. Lajin kolahtaminen Makelle, Jesselle ja Axelille ei siis kamppailu-urheilulle annetun luonteen vuoksi ole ihme.

Nyrkkeilylle ja kamppailu-urheilulle on annettu fiktiossa ja tosi elämän esimerkeissä voimaannuttamisen ja parempaan viemisen voima. Elokuvat ym, joista yllä mainitsen muutamia viestivät kaikki samoja asioita: yritä niin pystyt siihen, tee ja harjoittele niin sinusta lopulta tulee jotain, köyhyydestäkin voi ponnistaa korkealle. Samankaltaista tunnelmaa ilmentävät kuvaukset tappelevasta elämäntyylistä. Se mitä molemmista elämäntyyleistä niiden onnistuessa esiintyy, on ”jonakin oleminen”. Jos tappelemalla on saanut maineen porukassa, jota muut arvostavat ja näin ollen itse arvostaa, on tappelemista vaikea lopettaa, sillä minäkuva nojaa siihen vahvasti. (Thomson & Holland 2009; Ness 2004; Vigil 1988.) Ihminen rakentaa silloin narratiivia, jota itse arvostaa, mutta mitä myös arvostetaan, mikä Giddensin mukaan on äärimmäisen merkityksellinen tunne ollakseen kyvykäs yhteisön jäsen (Giddens 1991). Jos toisenlainen mahdollisuus, ja portti erilaiseen elämäntyyliin avautuu, ja se imaisee mukaansa, siellä pysyminen ja sen omakseen omaksuminen vaatii sen, että ihminen saa sieltä samanlaista arvostusta ja arvostaa itseään uudessa elämäntyylissä.

Jos Maken ajatus siitä, että ihminen on ympäristönsä tuote, olisi absoluuttinen totuus, olisi käynyt varmemmin se, minkä Jesse ajatteli lapsena ja nuorena olevan hänelläkin vääjäämättä edessä: ”faija on ollu linnas, broidi on ollu linnas, sitä iteki venas et millo ite on linnas”. Eli se väkivaltainen ympäristö, jonka informanttini ovat paikoin kuvanneet tarjoavan vain yhdenlaisen tien aikuisuuteen - rikolliseen sellaiseen - ei ole yksioikoinen. He ovat kaikki esimerkkejä siitä, että jopa tämä väkivaltainen ympäristö, jonka he ovat kokeneet tarjoavan vain yhdenlaisen elämäntyyliin ja elämänkulun, on saattanut tarjota vaivihkaa mahdollisuuksia toisenlaiseen elämäntyyliin ja sitä kautta elämänpolkuun. On totta, että lähes kaikilla heillä toisenlaisen polun ja tyylin löytäminen on ollut sattuman kauppaa, mikäpä elämässä ei olisi. Jesse tapasi nyrkkeilyvalmentajan sattumalta, Make alkoi itse aktiivisesti etsiä harrastusta ja toimintaa, eikä lannistavista kokemuksista huolimatta lopettanut, vaan jatkoi ja jatkoi.

Valinnanpakon - ja vapauden ajattelu ei ole kuitenkaan täysin aukoton, eikä todista Maken ajatusta ympäristön vaikutuksesta niin vääräksi kuin suinkin, sillä lapsi ei yleensä tee rationaalista punnittua pohdintaa siitä, kehen tutustua ja kehen ystäväystyä (ks. esim. Hytti & Laine 2013). Esimerkiksi tutustuessaan Axel ja Jesse ovat olleet todella nuoria. Kun keskustelin heidän kanssaan eri hetkinä ja kysyin miten olet tutustunut Jesseen tai miten Axeliin vastaukset olivat samat, ”me asuttiin samas talos”. Kuulostaa loogiselta ja luonnolliselta. Axelin kanssa juttelin kerran siitä, miten hän päätyi ”tappeleviin porukoihin” ja hän kertoi vaan Jessen kautta tutustuneensa ihmisiin kasvaessaan. Hän ei siis mitenkään sen kummemmin tullut valinneeksi ”tappelevaa elämäntyylä”. Sitä en osaa sanoa, onko siitä muodostunut väylä esimerkiksi huonon olon purkuun tai muuta, mutta sen sijaan voin kertomusten ja juttujen perusteella pohtia miten he ovat kokeneet elämänsä nuorempana ja nyt ja mikä niihin on vaikuttanut.

On mahdollista, että siinä tilanteessa kun tappelevissa porukoissa on alettu viettää aikaa, olisi saattanut ilmentyä mahdollisuus vetäytyä siitä pois ja tehdä muuta. Voisi toki myös osoittaa, että rikosrekisterin kerääminen itselleen teininä väärässä seurassa liikkumisen seurauksena, on ollut oma valinta, sen kautta, että elämäntyylä oli tappelevissa porukoissa ajanvietto ja niihin kuuluminen. Asia ei kuitenkaan ole niin yksinkertainen tai yksilökeskeinen. Näkeekö nuori ihminen aina ympärillään mahdollisuuksia? Onko ihminen kykenevä koko ajan tekojensa rationaalisuuden ja loogisuuden punnitsemiseen ja niiden tulevaisuuden vaikutusten arviointiin? Etenkään kaveriporukasta vetäytyminen ei aina subjektiivisesti voi tuntua mahdolliselta esimerkiksi yksin jäämisen ja syrjinnän pelon vuoksi, joten subjektiivisesti sellaista mahdollisuutta ei ole olemassa (ks. esim. Henningan & Spanovic 2012; Tomanovic 2012). Axelillekin hänen elämäntyylinsä ulkopuolinen henkilö, puuttui tilanteeseen ja määräsi valitsemaan toisin, jonka voi nähdä myös Axelin kohtalokkaana hetkenä. Siitä hetkestä, elämäntyylin muutos alkoi. Axelille äidin mielipiteen merkitys on myös näyttänyt, että hän kuuluu myös todellisuuteen eli perheeseen, jossa on jotain mitä arvostaa ja jossa häntä arvostetaan.

Aineistoni ja aikaisempien tutkimusten perusteella giddensiläisittäin ymmärretyssä myöhäismodernissa yhteiskunnassa valinnat ovat läsnä, vaikka useammat mahdollisuudet eivät näyttäisi olevan tarjolla. Aineistoni valossa elämäntyö on ensin ollut informanteilleni se mikä ympäristöstä ja perheestä imeytyy lapseen tai jonka informanttini ovat ymmärtäneet ”imeytyvän ympäristöstä”. Lapsuudessa ja etenkin nuoruudessa ihminen alkaa itse muokata elämäntyönsä, vaikka se voisi vaikuttaa ennalta määrättyltä tai tavalliselta – esimerkiksi nuorisorikollisuus ja laittomuudet ajanvietteenä. Sen outous ja itselle sopimattomuus voisi siis ehkä näyttäytyä tuona omituisena ”en tiedä mikä muhun meni”- tuntemuksena, josta esimerkiksi Axel on puhunut.

7. Lopuksi

7.1 Pohdinta: myöhäismodernius ja kuulumisen tunne

Olen tarkastellut artikkeleita, joissa käsitellään ongelmia, jotka tunnistan myöhäismodernin ajan piirteiksi Giddensin valossa. Esimerkiksi marginaalisuus ja ulkopuolelle jääminen, joita tarkastelin luvussa 2.4. Auducin (2006) huomiot syrjinnästä johtuvasta turhautumisesta lukeutuu Giddensin ajatuksiin näistä piirteistä: jotkut ryhmät marginalisoituvat ja jäävät helpommin yhteiskunnan laiduille. Esimerkiksi nyky-Suomessa kaikki eivät ole samojen arvopilareiden varassa, joten Auduc (2006: 323) ajatus siitä, että annetaan erojen olla ja keskitytään rinnakkain eloon eroista huolimatta, on rakentava. Toisaalta, kuten Auduc mainitsee, toisten kunnioittaminen ja erojen hyväksyminen on silloin äärimmäisen tärkeää, ellei lähtökohta idean onnistumiselle.

Myöhäismoderniuden joka suuntaan repivyyden kuulin informanttieni ajatuksissa siinä, etteivät he tunne olevansa suomalaisia. Tunne on sidoksissa yleiseen kuulumisen tunteeseen ja sitä kautta vaikuttaa moniin elämän osa-alueisiin (ks. esim. Nordberg 2006; Auduc 2006). Myöhäismoderniudessa ihmisen yhteisöt ovat sirpaleisia ja oman minäkuvansa tai identiteetin, josta esimerkiksi Auduc puhuu, muodostaminen vahvasti juurien varaan tai alueellisen kuulumisen tunteelle

ei ole enää mahdollista. Joten rakentaakseen eheää minäkuvaa, ihminen ei välttämättä käytä narratiiveissaan kansallisuuden tuomia määritelmiä tai kansallisuuden mukanaan tuomaa johonkin kuulumista. Informanttieni kertomukset, joista pätkiä seuraavaksi, tukevat tätä ajatusta: esimerkiksi he ovat nuorina määritelleet itseään vahvasti tekemisen kautta, eivät osaa sanoa mihin kuuluvat, saattavat ilmaista syvää ja merkityksellistä yhteenkuuluvuuden tunnetta porukkaan tai alueeseen, kuten kaupunginosaan.

Make ilmaisee tässä pätkässä niin siteen kotikaupunginosaansa, kavereihinsa, että tuntemuksen kurditaustan vaikutuksesta häneen.

Kurditausta vaikuttaa mun kunniakäsitykseen, mä en puhu nyt mistään kunniamurhista hah et et, se vaikuttaa mun kunniakäsitykseen, mun vanhempien kunnioittamiseen mun...Kaikkeen mussa! (...) Mä oon kasvanu koko ikäni X:ssä [kapunginosassa], mikä on heh maailman paras paikka heh, niin tota ää ei mul oo siel ulkomaalasii kavereit ollu! Mä oon aina ollu melkeen ainoo ulkomaalanen, paitsi virolaisii, venäläisii...se on siin. Siit eroo tää X-porukka, jonka kaa mä pyörin paljon nykyään et se on ihan HULLUN monikulttuurista! Siel on siis kosovoi, albaanei, serbei, venäläisii, virolaisii, mustalaisii, suomalaisii äää pakistanilaisii, marokkolaisii, tunisialaisii, se on kunnan yhdistyneet kansakunnat ja mä nautin siitä, mä tykkään siitä! Porukka yhdistää meitä. Ei ei täs oo mitään asetelmaa et ”sä oot sen maalanen ja sä oot sen maalanen”, ei mitään. Ihan ihan näin haha ja sit muutama kongo ja tai siis kongolainen ja sit egyptiläisii... emmä tiä niin hullu porukka...enemmän vitsaillaan suomalaisista, koska on kaks suomalaista, kolme suomalaista et suurin piirtein.. (Make kertoo kokemuksiaan 2013/12)

Make kysyi puolestaan suomalaisuuden tunteesta Jesseltä, kun mietti omaa suomalaisuuttaan tai epäsuomalaisuuttaan.

”Ootsä suomalainen?”, Make kysyi painokkaasti Jesseltä. Jesse näytti valahtaneen takkinsa uumeniin, mistä vastasi: ”en”.

Toisaalta en saanut koskaan suurta analyysia Jesseltä itseltään siitä, ”minkä maalaiseksi” hän itsensä tunsii, toisaalta, onko se edes välttämätöntä edellisen vastauksen valossa.

Auduc (2006: 320) puhuu artikkelissaan identiteettiä muokkaavien elementtien olevan joskus kaukaisia toisistaan, joka myös alleviivaa myöhäismoderniuden läsnäoloa: asiat, muutkin kuin aika ja paikka, ovat

irrottautuneita toisistaan. Esimerkiksi ihmisen minäkuva ja/ tai identiteetti voi muodostua elementeistä, kuten jostakin maasta, jossa ihminen ei ole itse ikinä käynyt. Riittää, että esimerkiksi vanhemmat toimivat yhteytenä tähän maahan. Toisaalta, kuten Auducin valossa alaluvussa 2.4 kirjoitin, tuohon maahan matkatessa ei välttämättä tunne kuuluvansa sinnekään. Joten ennemminkin ihmisen minäkuva muodostuu mielikuvista. Ihminen muodostaa itse käsityksen kuulumisestaan johonkin monien seikkojen perusteella. Auduc esittää, että tunteeseen liittyvät myös muiden ajatukset: Ranskassa malilaisten vanhempien lapsi on afrikkalainen ja Malissa ranskalainen (Auduc 2006: 320). Esimerkiksi muiden mielikuvat ihmisestä jonkin yhteisön jäsenenä, muokkaavat ihmisen omaa mielikuvaa yhteisöön kuulumisesta.

Yllä olevassa myöhäismodernius nostaa taas päätään, sillä tällainen on mahdollisempaa yhteiskunnassa, jossa ei ole selkeää “selkärankaa”, jonka heikkenemisestä mainitsevat myös esimerkiksi Karvonen ja Rahkonen (2000:136). Tavallaan näen tämän seikan myöhäismodernin ajan plussana ja miinuksena. Niin sanotun yhteiskunnan selkärangattomuuden ja rakenteiden heikkeneminen voi myös merkitä jähmeyden vähenemistä, esimerkiksi liikkuvuutta ja mahdollisuuksia, käytännön esimerkkinä mainittakoon EU: n liikkumisvapaus ja ideologisenä ajatus maailmankansalaisuudesta. Mutta se voi aiheuttaa myös epämääräisyyttä, ihmiset, ajatukset, jopa instituutiot liikkuvat.

Uusien mahdollisuuksien ilmaantuminen, tarkoittaa aina sitä, että on myös ihmisiä, jotka näkevät niiden olevan mahdollisia toisille, muttei heille, minkä olen osoittanut myöhäismoderniuden piirteeksi (ks. esim. alaluku 2.3). Giddens kirjoittaa (1991), että myöhäismodernit yhteiskunnat eivät tavallaan tarjoa “moraalista” tukea ja mallia ihmisille, sillä yhteiskunta on moninainen, eikä voi sellaista, kaikille sopivaa, mallia välttämättä tarjota. Tämä on osasy siihen, että kuulumisen tunteen etsimisestä, sekä huomaamisesta jos se on voimakas tai jos se puuttuu, on tullut tärkeää. Samasta “moraalisen tuen puutteesta” Giddensin mukaan osaltaan johtuu myös merkityksettömyyden tunne, mistä olen kirjoittanut enemmän muun

muassa alaluvussa 2.4. Tuen puute puolestaan korostaa ajatusta yksilöllisyydestä.

Olen useassa kohdassa kirjoittanut yksilöllisyydestä myöhäismodernissa yhteiskunnassa (esim. luku 2). Yksilöllisyys astuu esiin kun yhteisön tuki tai valta vähenee. Tiiviissä yhteisössä yhteisö antaa ihmiselle merkityksen ja yhteenkuuluvuuden tunteen. Yhteisö ei ole välttämättä itsestään selvyys myöhäismodernissa yhteiskunnassa ja siksi tuntuukin, esimerkiksi aineistoni valossa siltä, että yhteisöllä on, kerran sellaisen ilmaannuttua, suuri voima. Yhteisössä, jossa oleminen määrittyy pitkälti yhteisön jäsenenä olemisesta, yksilöllä ei ole niin paljon vastuuta. Sen sijaan yksilönä ihminen rakentaa itseään koko ajan muun muassa valintojen kautta ja valintoja on paljon. Sen sijaan yhteisö rajaa valintoja, kun on yhteisön valinnut. Esimerkiksi vapaaottelusalille kotiutuessaan Makelle tuli tarpeelliseksi enää valita vain vapaaottelun/ urheiluelämäntavan puitteisiin sopivat asiat. Jessen ja Axelin kaveriporukka toimi yhteisönä, jossa julkiseen minäkuvaan kuului tappelu ja valmius tapella. Arvostuksen saaminen yhteisöstä tukee ihmistä ja poistaa tarvetta pohtia kuulumistaan yhteisöön (ks. esim. Tomanovic 2012). Näin ollen esimerkiksi Jessen ja Axelin tappelevessa kaveriporukassa on ollut rajatummalla valinnanmahdollisuudet, mitä on paikattu arvostuksen saamisella, vaikkei olisikaan aina ollut varma miksi esimerkiksi tappeli, kuten Axel kertoi (ks. alaluku 5.3). Axel lopulta vaihtoi kenttää, johon liitti minäkuvansa: minäkuva perheen jäsenenä, joka ei osallistunut joukkotappeluihin, tuntui kriittisessä hetkessä merkitykselliseltä. Toisaalta, se tarkoitti kaveriporukasta täyttä irroittautumista, jotta pystyi saamaan perheeltä täyden tuen.

Kuten mikä tahansa yhteisö tai ryhmä, kuuluminen perheen kaltaiseen yhteisöön voi antaa tietynlaisen nipun valintoja. Sen sijaan esimerkiksi monilla nuorilla voi olla kokemus kaiken mahdollisuudesta, joka muodostuu ahdistavaksi. Kaikista näennäisesti käsillä olevista mahdollisuuksista ei tiedetä mitä valita – etenkin kun valintojen koetaan ja korostetaan olevan tärkeitä juuri nuoruuden elämänvaiheessa. Yksilön, yksilöllisesti, pitäisi näin ollen valinnoilla muodostaa minäkuvaansa, selvittää kuka haluaa olla ja minne elämässään suunnata. Tämän valossa myöhäismoderniudessa ei siis

ole ollenkaan omituista, jos etsitään elämän merkityksellisyyttä, selvitetään kuulumista, jopa tilanteissa, joissa tuntee olevansa esimerkiksi suomalainen Suomessa. Nyansseja on paljon ja “itsestäänselvä” kuuluminen, kuten kansalaisuus, ei takaa kuulumisen tunnetta.

Myöhäismoderniuden epämääräisyys ja ajelehtivuus voi aiheuttaa myös tilanteita ja riskejä, kuten pakolaiskriisi Suomessa syksyllä 2015.

Kyseisenlainen tilanne, on esimerkki myös myöhäismodernin ajan riskistä (ks esim alaluku 2.1). Tilanteen keskellä jotkut suomalaiset tuntevat yhteisöönsä (yhteiskuntaan) kohdistuvan uhkaa ja epäselvyys siitä, miten toimia tilanteessa voi aiheuttaa muun muassa rasismia, mikä Auducin (2006) mukaan ei edesauta ihmisten rinnakkaiseloja erilaisuuksineen. Edellä mainittu rinnakkaiselo on myöhäismoderniudessa tärkeä taito: yhteiskunnassa kuten Suomessa on eletty jo nyt erilaisuuksien äärellä. Erilaisuuden tuleminen ulkoapäin, kuten pakolaiskriisissä, vain koetaan uhkaavammaksi, sillä esimerkiksi suomalaisella yhteiskunnalla on mielikuvien tasolla Giddensin määrittelemä “moraalinen tuki” eli jokin selkeä suomalaisuus, johon ihmiset voivat nojata ja johon ihmiset voivat peilata minäkuvaansa. Mielikuva on kuitenkin harha, sillä niin moni myöhäismoderniuden piirre täyttyy niin kenttätyöni kuin aikaisempien tutkimusten perusteella (ks. esim. Nordberg 2006), sekä muiden arkipäiväisten havaintojen perusteella.

7.2 Myöhäismodernius: yhdenlainen luonnehdinta nyky-yhteiskunnasta

Koen Giddensin teorian myöhäismoderniudesta olevan yhdenlainen kuvaus siitä, miksi asiat ovat niin kuin ne ovat – valinnanpakko, kohtalokkaat hetket ovat myöhäismodernin ajan piirteitä Giddensin mukaan. Teorian voinee käsittää, siten että se voi osoittaa kaiken olevan liiaksi yksilöstä kiinni. Näinhän ei täysin voi olla, sillä on kysymys ihmisyyhteiskunnista ja ihminen on perustavanlaatuisesti sosiaalinen olento, johon, jos ei suorasti, niin aina epäsuorasti toinen ihminen ja jokin ihmisryhmä vaikuttaa. Joten itse hahmottelisin Giddensin teorian taakse selkeämmin ajatuksen, että ihminen on aina suhteessa sosiaaliseen ympäristöönsä ja sen vaikutukseen.

Näin ollen en näe yksilöllistävässäkään teoriassa ongelmaa, sillä siinä kuvattujen individualististen toimintojen taustavaikuttajina on aina sosiaalinen ympäristö, ihmisryhmä- tai ryhmät joihin henkilö kuuluu. Giddensin teoriassa kuvataan kuitenkin yhteiskuntaa, joka haluaa nähdä jäsenensä yksilöinä, itse itsensä kannattelevina. Näin koen Giddensin kuvaavan tilannetta, yksilöä omine valintoineen esimerkiksi, myöhäismodernin maailman näkökulmasta. Eli yhteiskunnan, joka kuvittelee jäseniensä olevan yksilöitä, jotka voivat lähes valita tarpeelliset sosiaaliset suhteensa, unohtaen, että kuitenkin ihmistä ohjaa sosiaalinen luonne. Giddensin teorioimassa myöhäismodernissa ajassa yksilöltä odotetaan paljon ja ihmiset, esimerkiksi informanttini, kuvaavat elämäänsä yksilöinä. Maailmassa, todellisuudessa, yhteiskunnassa, jossa siis esimerkiksi informanttini elävät, lasketaan paljon yksilön varaan ja ajatukset ovat sen mukaisia: ”silloin olin pienen hetken joku”, on esimerkiksi saavutus, olla jotain erillään muista, olla jotain itse, saavuttaa yksilönä jotain.

Olen yhtä mieltä Hollandin ja Thomsonin kanssa siitä, että epätasa-arvo yhteiskunnissa ei takaa yksilöille samoja valinnan mahdollisuuksia. Valinnat giddensiläisittäin ovat kuitenkin läsnä. On vain paradoksaalista, että niinkin tasa-arvoiseksi kuvitellussa yhteiskunnassa kuin Suomessa, kaikki eivät koe edessään samoja mahdollisuuksia kuin jotkut toiset. Havaintojeni mukaan on myös yleistä, etteivät he joille monet valinnat ovat mahdollisia, näe joidenkin valintojen mahdottomuutta toisille. Myöhäismoderni yhteiskunta antaa ymmärtää, että kaikille ovat kaikki ovet avoinna, sillä kaikki on omista valinnoista kiinni. Jokainen mahdollisuus näyttäytyy ihmiselle sen kontekstin valossa, jossa ihminen on elänyt. Ei voida olettaa ihmisen tarttuvan mahdollisuuteen, joka teoriassa on olemassa hänelle, mutta todisteita sellaiseen mahdollisuuteen tarttumisesta ei ilmene missään henkilön sosiaalisessa tai kulttuurisessa ympäristössä. Näin ollen kaikki valinnat eivät käytännössä ole valittavissa, mikä voi aiheuttaa kokemuksen epätasa-arvosta, jos muut saman yhteiskunnan saman ikäiset ihmiset esimerkiksi, näyttävät pystyvän tarttumaan mahdollisuuteen noin vain.

Giddens kirjoittaa myös myöhäismodernin ajan tuottavan marginalisaatiota ja eksklusiota, mihin edellä mainitsemani koettu valinnanmahdollisuuskin voi viedä (Giddens 1991). Ihmiset tekevät valintoja omista lähtökohdistaan käsin. Valitettavasti myöhäismoderneissa yhteiskunnissa valinnat eivät ole kaikille samat. Esimerkiksi samoihin lopputuloksiin, kuin varakkaista olosuhteista oleva, voi köyhemmissä oloissa kasvanut ihminen päästä, mutta valinnat joilla lopputuloksiin päästään vain ovat erilaiset. Aineistoni perusteella valinnat ovat olemassa ja vaikuttavat. Informantit tuntuvat myös omaksuneen myöhäismodernin ajan diskurssin yksilöllisyydestä ja ”itse voit vaikuttaa” -ajattelusta.

Toisaalta, aineistoni kertoo myös aivan muuta. Aineistoni aihepiirit voi jakaa kahteen ryhmään ajallisesti: aikaan ennen kohtalokasta hetkeä, tappelua, riehumista, sekavaa nuoruutta, sekä aikaan hetken jälkeen, jolloin entistä aikaa katsotaan uusin silmin ja on poikettu siltä polulta, minkä koki ympäristön asettaneen. Informanteillani siis on melko voimakkaana ajatus ympäristön vaikutuksesta. Ympäristö nähdään, ohjailevana asiana ennen kohtalokasta hetkeä, kuten Maken lainaus tutkielmani alussa ”ei rikolliseksi synnytä vaan siihen kasvetaan” ilmaisee. Jannen mukaan, perheen voi aina ajatella olevan syy, mutta ympäristön useimmin voi. Tämä ajatus sopii Axelin kertomukseen, minkä mukaan perhe nimenomaan sai hänet lopettamaan tietyt tekemiset ja muuttamaan suuntaa. Perhe ja muu sosiaalinen ympäristö ovat vahvasti erillään ja kuten Axelin tapauksessa, joskus vaikuttaneet ihmiseen hyvin eri tavoin. Myöhäismodernissa yhteiskunnassa ollaan niin yksilöön keskittyneitä, että yhteiskunnassa lähes unohdetaan sosiaalisen ympäristön ja sosiaalisten suhteiden vaikutus. Ongelmallista onkin jos niillä ei nähdä mitään sijaa yksilön toimintaan, vaan yksilö on joka hetki yksi ja ainoa syy tekoihinsa, mikä ei ole mahdollista niin kauan kun ihminen on sosiaalinen olento. Ympäristö nähdään tarjonneen asioita joihin tarttua, jotka tekivät elämän mielekkääksi ja olivat kokemuksen mukaan ainoita mahdollisia viihdykkeitä, mistä hieman jo kirjoitin sivulla 75.

Jos lukisi Giddensia liian yksilökeskeisten linssien läpi, voisi lopettaa tutkimuksen toteamalla, että informanttieni elämä on miten on, koska he

nuorina hankkiutuivat tilanteisiin, tekemällä tietynlaiset valinnat, joiden seuraukset kantavat yhä tähän päivään saakka. Hollandin ja Thomsonin ajatus epätasa-arvoisista mahdollisuuksista on omiaan kumoamaan liian yksilökeskeisen näkemyksen (Holland & Thomson 2009). Yhteiskunnan tehtävä on pyrkiä siihen, että sen ihmiset ”eheytyvät”, jos mahdollista, esimerkiksi vankilassa, vaikka vankilan voi nähdä olevan viimeinen oljenkorsi. Informantit eivät kertoneet kantavansa enää esimerkiksi syyllisyyttä teoistaan tai laittomista tapahtumista. Syyllistämistä tärkeämpää on kuulla heidän näkemyksensä siitä, miksi he ovat tehneet miten ovat tehneet. Esimerkiksi jos syyn koetaan osaltaan olleen väkivaltainen ja sekava ympäristö ”jos on paljon zombeja”, niin kuinka voitaisiin ennalta ehkäistä, etteivät nuoret ja lapset kokisi myöhemmin kasvuympäristöään kyseisenlaiseksi? Jos syyksi esitetään ”ei rikolliseksi synnytä vaan siihen kasvetaan” miten voisi ennaltaehkäistä ympäristön tarjoaman mallin mukaan ohjautumista? Aineistoni ja aikaisempien tutkimuksien havainnot (ks. esim. Ness 2004; Vigil 1988; Harinen & Honkasalo 2007; Tomanovic 2012) perustelevat hyvin sen miksi ihmisten omien subjektiivisten kokemusten kuuleminen on merkityksellistä. Esimerkiksi kvantitatiiviset tilastot ja mittarit saattaisivat ainoina nuorten kokemuksia tarkastelevina lähteinä jättää havainnot turhan kasvottomiksi, vaikka laajoja kokonaisuuksia kartoittamaan ne toimivatkin.

Havaintojeni skeä aikaisempien tutkimusten perusteella (ks. esim. Kuronen 2010; Komonen 2010) yksilöllistäminen, sekä marginalisaatio vahvistuvat voivat asettaa ihmisiä epätasa-arvoiseen asemaan. Esimerkiksi Hollandin ja Thomsonin mukaan Britanniassa kriitikot ovat sanoneet, että yhteiskuntajärjestelmä on menossa siihen suuntaan, että yksilöllisyys ja valinnat sopivat hyvin niille yhteiskunnan väestöosille, joilla on valmiiksi kulttuurista ja sosiaalista pääomaa, kuten keskiluokalle. Hollandin ja Thomsonin havainnoissa elämäntyylin ja valintoihin vaikuttaa myös asema yhteiskunnassa, ympäristö ja epätasa-arvo. He kritisoivat yhteiskuntaa, jossa yksilön on osattava hyvin selvitäkseen, tehdä juuri ne oikeat päätökset ja teot koskien työtä, terveyttä, työllistymistä ja henkilökohtaista elämää, (Holland & Thomson 2009: 452.)

7.3 Johtopäätökset

Non Fighting Generation ry:n leivissä saimme suunnitella aiheemme ja tutkimuksemme hyvin vapaasti aihealueen – nuoret, etnisyys, rasismi, vähemmistö, identiteetti, transnationalismi – piirissä tai tutkia mitä vain jotenkin EVVR-hanketta koskettavaa. Koska kuitenkin hankkeen aihe on etnisten vähemmistöryhmien välinen rasismi nuorten keskuudessa Suomessa, oli kriisin paikka kun havaitsin, etten ollut saanut aiheeseen liittyvää materiaalia ja huomasin oman työni menevän aivan pois EVVR-hankkeen teemoista. Olin tyytyväinen kenttätööhöni, luottamuksen rakentamiseen informanttien kanssa ja teemoihini, kunnes tajusin, etten ole löytänyt EVVR-aiheeseen liittyvää tietoa. Suunnitellessamme EVVR-seminaaria ja siellä pidettäviä esitelmiä tutkimuksistamme keväällä 2015, kävimme tarkasti läpi jokaisen graduntekijän aineistoa, kysymyksiä ja johtopäätelmiä. Tulos oli, että osa meistä kuudesta oli saanut selville EVVR-ilmiön olemassaoloa todistavia havaintoja, mutta osa ei. Yhtä hyvä tulos on sekin, jos ei havaitse kentällä tai informantit eivät puhu etnisten vähemmistöryhmien välisestä rasismista tai sanovat etteivät ole sitä huomanneet, saati kokeneet. Avainasemassa mielenrauhan saavuttamisen kannalta oli, tieto siitä, että sekin on havainto jos EVVR-ilmiötä ei kerrota olevan tai sen ei kuvata olevan merkittävä osa elämää.

Omassa tutkielmassani lähdin ensin pohtimaan onko Suomessa nuorisojengi-ilmiötä, millaisia jengejä ne ovat ja miten niihin päädytään. Ajattelin näin löytää vastauksen myös EVVR-ilmiöön. Osoittautui kuitenkin, ettei informanttien mielestä ole olemassakaan mitään jengejä, esimerkiksi Yhdysvaltalaiseen tyyliin, on vain kaveriporukoita. Selvisi myös, ettei tapaamieni ihmisten ja pääinformanttieni mielestä esiinny erityisesti mitään etnistenryhmien välistä rasismia. Informanttini nimenomaan kokivat ei-suomalaisuuden yhdistäväksi tekijäksi, esimerkiksi siinä kaveriporukassa, johon he tiiviisti kuuluvat. Heidän mukaansa porukassa on ihmisiä hyvin erilaisista taustoista. Jos informanttini eivät koe EVVR-ilmiötä tai jengiläisyyttä osaksi todellisuuttaan, oli minun avattava korvani ja silmäni suuremmiksi ja tyhjennettävä pääni mahdollisimman

hyvin siitä, mitä olin ajatellut tullee kuulemaan ja sen sijaan alkaa havainnoida, mistä he puhuivat ja minkä he kuvaavat olevan merkityksellistä. Se minkä he kokivat tärkeäksi ja nostivat esille, olisi minustakin merkityksellistä.

Kuten Axel, Make ja Jesse sanoivat kaikki tahoillaan ”ei oo mitään jengei, on vaan kaveriporukoit, jotka tappelee keskenään”. Kysyin mikä sitten olisi erottava tekijä jengin ja kaveriporukan välillä, niin vastaukseksi nousi hierarkia ja johtaja, jotka jengillä koettiin olevan, kaveriporukalla taas ei. Myöskään mitään ilmiöitä tappelemisesta porukoissa etnisyyteen liittyen ei raportoitu. Etnisen alkuperän olevan muu kuin suomalainen sen sijaan koettiin yhdistäväksi tekijäksi. ”Meiän kaveriporukka on ihan hullun monikulttuurinen, enemmän siel nauretaan suomalaisille ku niit on siin vaan pari”, kuten Make kerran asian muotoili. Kaveriporukan olemassaolo kuvataan merkitykselliseksi, silloin ihminen tuntee kuuluvansa johonkin, mikä on tärkeä piirre myös myöhäismoderniudessa.

Myöhäismodernissa yhteiskunnassa on tyypillistä ajatella ihmiset yksilöinä, jotka voivat ohjata lähes kaikkea omilla valinnoillaan. Näennäisesti myöhäismodernius olettaa jäseniensä olevan samalla viivalla, sillä valinnat vaikuttavat. Havainnot osoittavat, että valinnanmahdollisuuksissa esiintyy epätasa-arvoa, esimerkiksi sosioekonominen tausta vaikuttaa valinnanmahdollisuuksiin. Kokemus siitä, että muilla on suuremmat valinnanmahdollisuudet voi aiheuttaa ongelmia.

Myöhäismoderni yhteiskunta myös olettaa jäseniensä olevan yksilöitä, toimivan itsenäisesti ja tekevän vaativiakin päätöksiä ja kauas kantavia valintoja, kuten myös pienempiä ja merkityksettömpiä valintoja. Yksilöllistäminen leviää teoreettisen ajattelun sfääreistä ja vaikuttaa nuoretn ihmisten todellisuuksiin, esimerkiksi kouluissa (ks. esim. Giddens 1991; Kuronen 2010; Komonen 2001). Giddensin valossa ihmisen ollakseen kykenevä valintoihin ja mahdollisuuksien poimimiseen, jotka omaa elämää haluamaansa suuntaan vievät, ihmisen on myöhäismodernissa yhteiskunnassa raamitettava itsensä. Minä on määriteltävä selkeästi ja sitä on Giddensiin nojaten rakennettava ja muovattava jatkuvasti. Myöhäismoderni yhteiskunta vaatii ihmisiltä paljon. Yksilönä maailmassa,

jossa kaikki toimii itsestä lähtöisin, on hankalaa jos kokee, ettei ole mahdollisuuksien äärellä vaikka muut ovat. Ihmisellä on myös jatkuvasti varaa valita ja tehdä jotakin muuta mitä parhaillaan on tekemässä. Vaihtoehtoisesti ihmisellä voi olla kokemus, että muilla on varaa valita ja mahdollisuuksia, mutta itsellä ei ole. Informanttini puheissa esiintyy ajatusta, siitä, etteivät heidän valinnanmahdollisuusskaalansa kohtaa valtavirran skaalan kanssa. Viimeksi mainittu vaikuttavan negatiivisesti yhteiskunnalliseen kuuluvuuteen ja lisäävän pakottavaa tarvetta olla joku, eli viettää aikaansa missä tahansa ympyröissä, joissa voimistuu jonakin olemisen- tunne ja jossa henkilöä arvostetaan, esimerkiksi osaamisensa tähden. (ks. esim. Ness 2004; Bourgois 2003; Thomson ym. 2002)

Ihminen voi kuulua mihin tahansa jos hänen niin sanotusti annetaan kuulua. Jos Suomessa syntynyt tai taaperona Suomeen muuttanut henkilö ei tunne itseään suomalaiseksi on siihen ilman muuta monia ja jopa monimutkaisia syitä. Uskon ympäristön hyväksynnän kuitenkin vaikuttavan osaltaan negatiivisesti tai positiivisesti. Aineistoni valossa informanteillani ei aina ole ollut helppoa, esimerkiksi oletettujen ei-suomalaisten fyysisten ja kulttuuristen piirteiden vuoksi. Esimerkiksi koulukiusaaminen taustan takia (tai muustakaan syystä, missään tapauksessa) tuskin ainakaan vahvistaa kuuluvuuden muodostumista tai rakentaa halua sen muodostamiseen. Myöskään ihmisen kokemus siitä, että hänet Jessen sanoin: ”kerätään aina varmuuden vuoksi putkaan talteen”, kun etsitään Helsingin yössä puukottanutta, ei vahvista tai paranna kuuluvuuden tunnetta tai luottamusta yhteiskuntaan. Aineistossani ilmenee monia seikkoja, joiden olemassaolo auttaa minua ymmärtämään, miksi kaikki eivät tunne olevansa suomalaisia. Valitettavasti ilmenee toimintaa aineistoni perusteella, jolloin ei ole merkitystä oletko suomalainen, vaan näytävätkö riittävän suomalaiselta. Jesse, Make ja Axel ovat täysin tietoisia siitä, etteivät he näytä suomalaisilta.

Tutkimuksen tarkoitus piilee siinä, että on aina merkityksellistä kuulla eri väestönosien kuvauksia elämästään. On paradoksaalista jos ihminen ei tunne kuuluvansa yhteiskuntaan, jossa asuu, ja johon virallisesti esimerkiksi kansalaisuuden perusteella kuuluu. Tieteellisesti kiinnostavaa, mutta yhteiskunnallisesta huolestuttavaa on myös, jos on olemassa nuoria ihmisiä,

jotka kuvaavat kasvuympäristöään väkivaltaiseksi ja ilmenee väkivaltaa, sekä tappeluita, joiden syyt ovat epäselviä tappelijoilleen itselleenkin. Myös koettu yhteiskuntaan kuulumattomuus voi ajaa etsimään itseään niin voimakkaasti esimerkiksi etnisyyden kautta, että se lopulta aiheuttaa väkivaltaa tai rasismia muita etnisyyksiä kohtaan. Mistä tahansa edellä mainitusta paradoksista olisi toiseksi graduksi tai tutkimukseksi. Kuten johdannossa kirjoitin voi myös olla hyödyllistä selvittää kohtalokkaita hetkiä, niiden tuomien mahdollisuuksien vuoksi.

Kuten Giddensin teoriassa ilmenee, elämäntyö on valinnanpakon seuraus. Ihmisen on myöhäismodernissa ympäristössä valittava millaista elämää elää ja joskus se muotoutuu sen ajatuksen kautta, että mitä haluaa olla, minkälainen ihminen on tai toivoo olevansa. Ihminen pyrkii tekemään valintoja, jotka muokkaavat elämäntyötä toivotuksi. Kaikilla informanteillani on menneisyys, johon on liittynyt rikollisuutta, väkivaltaa ja epämääräistä elämää. Heidän elämänsä on nyt muuttunut, mikä tarkoittaa sitä, että heidän elämäntyönsä on muuttunut. Aikuisemmalla iällä elämäntyötä tietoisesti rakennetaan tiettyyn suuntaan ja osataan etsiä asioita tietynlaisen elämäntyön luomiseksi. Sen sijaan lapsena ja nuorena, jolloin informanttini ovat eläneet tyyliltään tietynlaista elämää, eivät valinnan mahdollisuudet ole olleet yhtä laajat ja esimerkiksi perheen elämäntyölliset valinnat ovat vaikuttat lapseenkin.

Giddens kirjoittaa mahdollisuudesta tavoittaa mahdollisuuksia. Jesse, Make, Axel ja Janne ovat kertoneet kuinka ympäristö on näyttänyt tietynlaisen käyttäytymismallin, joka on ohjannut toimintaa. Jannen mielestä yksi ongelman ydin oli, ettei pojilla ollut välineitä käydä asioita läpi muutoin kuin nyrkein. Eli malli on sellainen, että asiat, erityisesti konfliktitilanteet hoidetaan nyrkillä ensin, eikä ensiksi yritetä esimerkiksi puhumalla selvittää tilannetta ja sitten poistua paikalta verta valuttamatta. Informanttieni mukaan oli siis olemassa alueita Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla, jossa oli yleistä, että konfliktikommunikaatiokulttuuri ei ollut verbaalista. Jannen mielestä päihteillä on kuitenkin vaikutusta tilanteisiin ja ilman niitä, monet tilanteet olisivat jääneet syntymättä.

Nuoruudessa ja lapsuudessa ympäristön ihmisten elämäntyyli ovat helposti siinä roolimallin asemassa jota kohti itsekkin alkaa tavoitella (ks. esim. Giddens 1991). Kohtalokas hetki on kaikilla informanteillani muuttanut arvoja ja ajatuksia maailmasta siten, että elämäntyylin muutos on ollut mahdollinen – tai he ovat ylipäänsä ymmärtäneet, että valitsemalla toisin voi elää lopulta toisin. Ympäristön koettua ohjailevuutta voi uhmata. Kuitenkin informanttieni elämässä vaikuttaa siltä, että muutos on tapahtunut puolihuolimattomasti. Tilanne, joka on osoittautunut muutokseen ajavaksi, ei ole vaikuttanut niin kohtalokkaalta sen sattuessa. Tänä päivänä he eivät ole vain kuvaamansa ympäristön tuotoksia. Vaan he pystyvät analysoimaan esimerkiksi sitä väkivaltaiseksi kutsumaansa ympäristöä ja näin ollen osoittamaan ymmärtävänsä miksi, sen saattoi ennen muutosta kokea niin ohjailevaksi.

Harisen (2005) ja Honkasalon ym. (2007) valossa ajattelen vapaa-ajalla olleen oma painoarvonsa. En halua väheksyä informanttieni harrastustoimintaa, niin nyrkkeilyn kuin muunkin kamppailu-urheilun parissa. Jessen, Maken ja Axelin kertomuksissa tulee selkeästi ilmi se, mitä kaikkea positiivista nyrkkeilyn ja vapaaottelun harrastaminen on antanut tai pikemminkin, mitä välineitä harrastus antoi voimaantumiseen. Ei ehkä ole liioteltua sanoa, että nyrkkeilyn ja vapaaottelun aloittaminen sinänsä on ollut kriittinen ja merkittävä hetki, sillä se on avannut aivan toisenlaisen maailman kuin mitä kotikulmien kadut tarjosivat. Maken tarinan lukenut saattaa tässä kohtaa ajatella vapaaottelun vaikuttaneen epäsuorasti myös negatiivisesti hänen elämäänsä. Ilman vapaaottelua, hän ei olisi tullut treenanneeksi SM-kisoihin, lopulta hävinneeksi siellä, eikä tullut pudonneeksi allikkoon, jonka päätepysäkki oli vankilatuomia. Toisaalta, vapaaottelun hän kertoo olevan taustalla moneen positiiviseen asiaan elämässään, osa häntä itseään ja sitä minäkuva, jota arvostaa. Maken narratiivissa ilmenee, että ympäristö olisi vaikuttanut häneen vahvemmin ilman vapaaottelua, joka antoi aivan uudenlaisen toimintakentän. Yksittäisellä harrastuksella ja vapaa-ajantoiminnalla voi olla paljon voimaa ja merkitystä – toivotaan, että mahdollisimman monelle tuntuu mahdolliselta hakeutua itseään kiinnostavan ja inspiroivan toiminnan pariin.

Lopuksi on sanottava: urheilu yhdistää. En tiedä olisiko hyvän kontaktin luominen onnistunut ilman etukoukkua, takasuoraa ja sparria. Vaikka nyrkkeilypuolesta en tässä tutkielmassa kovin paljon kirjoitakaan, oli yhteisellä kiinnostuksen kohteella varmasti paljon merkitystä kenttätöön sujuvuudessa. Nyrkkeilyn voi nähdä yhdistäneen todellisuksiamme, jotka Jessen ja Maken mukaan olivat todella erilaiset. Urheilussa taustalla tai sillä kuuluuko koettuun vähemmistöön vai enemmistöön ei ole merkitystä, eikä toivottavasti kukaan muuta väittäisi urheilun ulkopuolellakaan.

7.4 Loppusanat

”Tiiätsä mitä oon miettiny, mitä mä oon miettiny ihmisist? Ennakkoluuloton maailma on sitä et voidaan sanoo asiat ihan suoraan. (...) Mä sanon ihan suoraan. Sit mua joskus vähä ärs, harmittaa ku ihmiset on sillee valtaväestö ja pelätään kauheest sanoo suomalainen, nigerialainen, tai niinku tumma henkilö. Siis sanotaan asiat niinku ne on. Se synnyttää hirveesti vastareaktioo, MULLE tulee sellanen olo joskus, et jos mä en saa sanoo asioit suoraan niin sit mielipiteet menee tosi kärkeäiks, tiiätsä? Et mun mielest se, se ei oo oikeen sanoo et ”vitun manne” esim, ei se oo, se ei oo. Emmäkään voi sanoo ”Jesse vitun manne”. Se loukkaa. Se, se on ihan sama oks se manne vai ei, tai siis se sana, se on ihan sama mulle. Jos joku sanoo mua neekeriks, ensin mä sanon et kato peiliin et mitä mitä ootsä niinku värisokee? Mut mua loukkaa enemmän vaan se et haukutaan, mulle on ihan sama et haukkuuks joku mua niinku hiekkaneekeriks vai miks, mulle on ihan sama, mulle on ihan sama, poliittinen korrektius on mulle ihan sama. Loukkaus on se asia, tiiätsä?” (Make kertoo kokemuksiaan, 2013/ 12)

Kiitokset

Olen kiitollinen Jesse, Makelle, Jannelle, Axelille, Ramille ja muille salilla treenanneille ja aikaansaviettäneille, joiden juttuja ja kertomuksia sain kuulla. Olen myös otettu siitä luottamuksesta, jota sain teiltä osakseni. Teidän arvostava suhtautumisenne minuun, ei anna minulle muuta mahdollisuutta, kuin arvostaa teitä takaisin samalla mitalla. Ei ole yhtään liioiteltua todeta, että ilman teitä, ei olisi koko tutkielmaa eikä siihen perustuvaa artikkelia.

Haluan myös osoittaa suuren kiitoksen kaikille opinahjoille loistavine, inspiroivine opettajineen - Lyonissa, Portlandissa, Bergenissä ja tietysti Helsingissä - joissa olen opiskellut ja jotka ovat tehneet minusta antropologin. Suuri kiitos kuuluu myös ohjaajalleni – neuvoista ja erityisesti kärsivällisyydestä ja rauhallisuudesta niinä hetkinä kun minulta ei niitä löytynyt (ja tietysti siitä, että vihdoinkin opin tekemään täysin oikeaoppiset viittaukset). Kiitos ja kunnia tutkielmani alkutaipaleen tukemisesta kuuluu edesmenneelle professori Armstrongille.

Korvaamattomana vertaistukena olivat niin meidän laitoksemme, kuin myös EVVR- hankkeen muut graduntekijät. Henkisestä tuesta on kiittäminen Tapioa, Eevaa, Emmiä, Annaa, Emmaa ja Katria, näin muutamia mainitakseni.

Kiitos.

Lähteet

- Anttonen, Ritva (2008) Trust formation and experiences of prejudice and discrimination of Roma entrepreneurs in Finland. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, Vol. 2 Iss: 2, s.124 – 139
- Auduc, Jean-Louis (2006) Forging a Common Sense of Belonging: respecting the diversity of identities. *Prospects*, vol. 36, Iss. 3, s. 319-326
- Bourgois, Philippe (2003) *In Search of Respect: Selling Crack in El Barrio*. New York, Cambridge University Press. 2nd Updated Edition
- Eriksen, Thomas Hylland (2010) *Small Places Large Issues: an introduction to social and cultural anthropology*. 3rd edition. London, Pluto
- Giddens, Anthony (1984) *The constitution of Society: outline of the theory of structuration*. Berkeley ja Los Angeles, University of California Press
- Giddens, Anthony (1991) *Modernity and Self-Identity – Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford California, Stanford University Press
- Giddens, Anthony (2006) Fate, Risk and Security. (toim.) Cosgrave, James F. *The Sociology of Risk and Gambling Reader*. New York, Routledge, Taylor and Francis Group
- Gorn, Elliot J. (1998) *Muhammad Ali, the people's champ*. Urbana ja Chigago. University of Illinois Press
- Harinen, Päivi (2005) Mitähän tekis? Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Helsinki, Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisusarja <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/mitahantekis.pdf>
- Heikkinen, Hannu (2001) Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. (toim.) Aaltola, Juhani & Valli, Raine. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. Jyväskylä, PS-kustannus.

Heiskanen, Benita (2012) *The Urban Geography of Boxing – race, class, and the gender in the ring*
New York, Routledge

Helkama, Klaus (2002) Pyhtää ja kolmas aalto. (toim.) Hyyryläinen, Torsti ja Katajamäki, Hannu
Muutoksen maaseutu. Mikkeli, Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus

Henningan, Karen & Spanovic, Marija (2012) Gang Dynamics Through the Lens of Social Identity
Theory. (toim.) Esbensen, Finn-Aage ja Maxson, Cheryl L. *Youth Gangs in International
Perspective: Results from the Eurogang program of Research*. New York, Springer

Hoeing, Wiebke (2004) Self-image and the well-being of refugees in Rhino Camp, Uganda. *New
Issues in Refugee Research*. Working Paper No. 103. Geneva, The UN Refugee Agency, Evaluation
and Policy Analysis Unit

Holland, Janet & Thomson, Rachel (2009) Gaining Perspective on Choice and Fate – Revisiting
critical moments. *European Societies. Special Issue: At crossroads: Contemporary lives between
fate and choice*. Vol. 11, Iss. 3. s. 451–469

Honkasalo, Veronika; Harinen, Päivi; Anttila, Reetta (2007) Yhdessä vai yksin erilaisina?
Monikulttuuristen nuorten arkea, ajatuksia ja ajankäyttöä. Helsinki, Nuorisotutkimusverkosto/
Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisuja 15
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/erilaisina.pdf>

Hytti, Noora & Laine, Erika (2013) "Kun se on vaan kiva": Päiväkodin henkilökunnan ja lasten
ajatuksia lasten välisestä ystävyydestä. Hämeenlinna, Hämeen ammattikorkeakoulu

Karvonen, Sakari & Rahkonen, Ossi (2000) Nuorten elämäntyylin ja terveystietoisuuden
kulttuurinen vaihtelu. Helsinki, Stakes, *Yhteiskuntapolitiikka-YP* vol. 65, No. 2, s. 135–145

Komonen, Katja (2001a) *Koulutusyhteiskunnan marginaalissa? Ammatillisen koulutuksen
keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallinen osallisuus*. Väitöskirja. Joensuun yliopiston
yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 47.

Kuronen, Ilpo (2010) *Peruskoulusta elämänkouluun: ammatillisesta koulutuksesta
syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämäntilasta*

peruskoulun jälkeen. Väitöskirja. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos, Tutkimuksia / Koulutuksen tutkimuslaitos; 1455-447X;26

Lähteenmaa, Jaana. (2010) Nuoret työttömät ja taistelu toimijuudesta. (toim.) Räisänen, Heikki *Työpoliittinen Aikakauskirja*. 4/2010. Vsk. 53. vol. pp. 51–63. Helsinki, Työ- ja elinkeinoministeriö

Lämsä, Anna-Liisa (1999) Nuorten elämänpiirit syrjäytymisen ja selviytymisen näyttämönä. (toim.) M. Kuorelahti M. & Viitanen R. *Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – Nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot*. NUORAn julkaisuja 14. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 49–59.

Ness, Cindy (2004) Why Girls Fight: Female Youth Violence in the Inner City. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, vol. 595 no. 1, s. 32-48

Noppi, Elina & Uusitalo, Niina (2011) Kavereita verkossa ja sen ulkopuolella: näkökulmia nuorten verkkoyhteisöllisyyteen (toim.) Kangaspunta, Seppo. *Yksilöllinen yhteisöllisyys: avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen*. Tampere, Tampere University Press, s. 140–166

Nordberg, Camilla (2006) Claiming Citizenship: Marginalised Voices on Identity and Belonging. *Citizenship Studies*, vol 10, No. 5, s. 523–539

Pirttiniemi, Juhani (2004) Ohjauksen tarve peruskoulun päättyessä. (toim.) Hassinen J. & Marniemi J. *Oppivakoulu – pajakoulut muutoksen tekijöinä*. Valtakunnallisen työpajayhdistyksen julkaisuja 4. Helsinki, 22–40

Ronkainen, Suvi (2008) Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. *Yhteiskuntapolitiikka – YP* vol. 73, No. 4, s. 388–401

Shildrick, Tracy and MacDonald, Robert (2008) Understanding youth exclusion: critical moments, social networks and social capital. *Youth and Policy*, 99, s. 46-64

Thomson, Rachel; Bell, Robert; Holland, Janet; Henderson, Sheila; McGrellis, Sheena; Sharpe, Sue (2002) Critical Moments: Choice, Chance and Opportunity in Young People's Narratives of Transition. *Sociology*, vol. 36 No. 2, s. 335-354

- Thomson, Rachel; Holland, Janet; McGrellis, Sheena; Bell, Robert; Henderson, Sheila and Sharpe, Sue (2004) Inventing adulthoods: a biographical approach to understanding youth citizenship. *The Sociological Review*. Vol. 52, Iss. 2, s. 218-239
- Tomanovic, Smiljka (2012) Agency in the Social Biographies of Young People in Belgrad. *Journal of Youth Studies*, Vol. 15, Iss. 5, s. 605-620
- Valtonen, Heli (2004) *Minäkuvat, arvot ja mentaliteetit: tutkimus 1900-luvun alussa syntyneiden toimihenkilönaisten omaelämäkertoista*. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä studies in humanities; 26
- Vehviläinen, Jukka (2001) Innolla ammattiin? Ammatillisten oppilaitosten innovatiiviset työpajat – ESR-projekti. Helsinki. Opetushallituksen monisteita 8/2000.
- Vigil, James Diego (1988) *Barrio Gangs – Street Life and Identity in Southern California*. Austin, University of Texas Press
- Wacquant, Loïc (2007) *Body & Soul – Notebooks of an Apprentice Boxer*. New York, Oxford University Press
- Wainwright, Steven P. & Turner, Bryan S. (2004) Epiphanies of embodiment: injury, identity and the balletic body. *Qualitative Research* vol. 4 No. 3, s. 311-337
- Woodward, Kath (2007) *Boxing, Masculinity and Identity - The "I" of the Tiger*. Abingdon, Routledge
- Yuval-Davis, Nira (2002) *"Human security" and the gendered politics of belonging*. Paper presented at the symposium: 'Justice, Equality & Dependency in the "Postsocialist" Condition', at the Centre for the Study of Women and Gender, Warwick University, March 2002.

Internet-lähteet

STT, Selvitys: Luottamus poliisiin jopa kasvoi tietolähdekohun aikaan. *Helsingin Sanomat*, kotimaa 8.6.2015 <http://www.hs.fi/kotimaa/a1409190671138> (luettu 21.7.2015)

Toivikko, Kristiina. Moni maahanmuuttaja on syrjäytetty, ei syrjäytynyt. *Helsingin Sanomat*, mielipidekirjoitus, 8.6.2015 <http://www.hs.fi/mielipide/a1433642485055> (luettu 15.6.2015)

romanit.fi (luettu 9.6.2015)

Tilastokeskus, Tutkimustieto auttaa parantamaan romanien elinoloja (9.12.2013)
http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-09-23_006.html?s=3 (luettu 20.7.2015)

Helsingin kaupungin turvallisuusohjelman alatyöryhmä, Syrjäytymisen ehkäisy ja vähentäminen – työryhmän raportti, Helsingin kaupungin hallintokeskus, Turvallisuus- ja valmiusosasto. 30.10.2009
http://www.hel.fi/hel2/ajankohtaista/Syrj%C3%A4ytymisen_ehk%C3%A4isy_ja_v%C3%A4hent%C3%A4minen.pdf (luettu 20.8.2015)